

KUJAWSKO-POMORSKI
PRZEGŁĄD OŚWIATOWY

UczMy

ISSN 2300-830X

I - II 2020

Nr 1(33)

BYĆ EKO

KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W TORUNIU

XXIX Krajowa Konferencja Stowarzyszenia Nauczycieli Matematyki

Matematyczny Wszechświat

7–10 lutego 2020 r. w Toruniu

PATRONAT MERYTORYCZNY

KUJAWSKO-POMORSKIE CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI W TORUNIU

- Krajowe Konferencje Stowarzyszenia Nauczycieli Matematyki są największym tego typu wydarzeniem w kraju – około 150 zajęć w 8 sesjach.
- Gośćmi będą wybitne autorytety i osobowości z dziedziny dydaktyki matematyki, liczące się wydawnictwa szkolne i edukacyjne.
- Konsultanci KPCEN w Toruniu poprowadzą zajęcia warsztatowe i wykładowe.
- Krajowe Konferencje SNM to okazja do nabycia nowych umiejętności, wymiany doświadczeń i poznania ciekawych ludzi.

Zapraszamy

Stowarzyszenie Nauczycieli Matematyki

tel.: 503 175 734
snmbiuro@gmail.com
snm.edu.pl

ul. Legionów 25
43-300 Bielsko-Biała

Koordynator:

Michał Babiarz
Urząd Marszałkowski Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Redaktorzy:

Dorota Łańcucka
KPCEN we Włocławku

Danuta Potręć
KPCEN w Toruniu

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

Zespół redakcyjny:

Ewa Kondrat
Anna Puścińska
Ilona Zduniczuk
Tadeusz Wański
(projekt okładki)

Korekta:

Anna Rupińska

Opracowanie graficzne i skład:

Paulina Szczupak

Wydanie cyfrowe:

Krzysztof Kosiński

Przyjmowanie materiałów:

e-mail: Danuta.Potręć@kpcen-torun.edu.pl
e-mail: anna.rupinska@cen.bydgoszcz.pl
e-mail: d.lancucka@cen.info.pl

Wydawca:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Toruniu
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli we Włocławku

Skład i druk:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
ul. Jagiellońska 9, 85-067 Bydgoszcz

Redakcja zastrzega sobie prawo
adaptowania i skracania tekstów
oraz niezwracania materiałów

Na okładce:

obiekt z pojemników na wodę „Aquapolis”
autorstwa grupy Refunc z Holandii przed-
stawiony na Bella Skyway Festival 2016.

Autor zdjęcia:

Tadeusz Wański

Czasopismo UczMy

AUTORYTETY

Dorota Łańcucka	
<i>Co to znaczy być Eko?</i>	5
dr Lena Tkaczyk	
<i>Po prostu żyj! Ekologiczne „drogowiskazy” do szczęśliwego życia</i>	7
Krzysztof Rochowicz	
<i>Zadbaj o swój ślad węglowy</i>	10
Violetta Panfil-Smolińska	
<i>Edukacja ekologiczna może być ciekawa</i>	15
Grzegorz Nataruk	
<i>Ekologia muzyki czy ekologia akustyczna</i>	18
Violetta Panfil-Smolińska	
<i>Świadomość ekologiczna uczniów – fakt czy mit</i>	19
Marta Wierzbicka	
<i>Razem możemy więcej</i>	22
Małgorzata Trzeciak	
<i>Plastikowa inwazja</i>	24
Agnieszka Szymańska	
<i>Bądź Eko! Zrezygnuj z foliówek!</i>	26
Grażyna Szczepańczyk	
<i>Zabi skok I - Projekt</i>	27
Grażyna Szczepańczyk	
<i>Zabi skok II - Pierwsze spotkanie</i>	29
Dorota Kowalewska	
<i>Zabi skok III - Kto niszczy jedyny dom jaki posiada?</i>	30
Katarzyna Duńska	
<i>Ekologiczne inicjatywy w jednostkach Kujawsko-Pomorskiej Wojewódzkiej Komendy OHP 31</i>	
Agnieszka Stolarska, Bożena Piotrowska	
<i>Ekologia jest wśród nas</i>	32
Jolanta Wenderlich	
<i>Świat przyrody jest zaskakujący</i>	34
Marta Małkowska, Magdalena Kempa	
<i>Jesteśmy Eko</i>	35
Aleksandra Szopa, Monika Jakubowska	
<i>Flisackowe ekoludki</i>	37

REGIONALNE OKNO

Wiesława Tomasiak-Wyszyńska	
<i>To były piękne dni</i>	39
Iwona Rostańkowska	
<i>Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy (2000-...)</i>	40
Danuta Potręć	
<i>Działamy już 30 lat – jubileusz KPCEN w Toruniu</i>	46
Danuta Potręć	
<i>30 lat Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu</i>	47
Grażyna Troczyńska	
<i>Zapraszamy do Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku</i>	48
Joanna Grabowska, Agata Safian	
<i>Jak realizowaliśmy Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa</i>	51
Anna Rupińska	
<i>Regionalny Konkurs Gazetek Szkolnych przechodzi do historii?</i>	54
Gabriela Porocka	
<i>Jedyna taka klasa w Polsce</i>	55

OBLICZA EDUKACJI

Dorota Łańcucka	
<i>Wielokulturowość w systemie edukacji hiszpańskiej na przykładzie Andaluzji - wizyta studyjna</i>	58
Danuta Potręć, dr Dominika Wojtaszewska	
<i>Radowo Małe – szkoła z wizją przyszłości</i>	60
Magdalena Bartoszyńska, Katarzyna Nuskiewicz-Stopczyńska	
<i>Konferencja warsztatowa eTwinning „Inspiracja, Współpraca, Rozwój”</i>	63
Jolanta Storczyńska	
<i>I Laboratorium Daltoniście</i>	65

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE DLA EDUKACJI

Ewa Bećtek	
<i>Edukacja ekologiczna</i>	66

Szanowni Państwo

Coraz bardziej zdajemy sobie sprawę, że nasze działania mają wpływ na środowisko naturalne. Mogą je budować i wspierać, ale również powodować jego degradację i niszczenie. Jednym z podstawowych narzędzi w rozwoju świadomości ekologicznej jest edukacja. Dzięki niej możemy kształcić i wychowywać społeczeństwo w duchu poszanowania dla środowiska naturalnego – naszego środowiska. Tego na skalę globalną, czyli całej Ziemi, ale także, a może przede wszystkim, lokalnego. To troska o nasze otoczenie powinna zajmować pierwsze miejsce w edukacji, gdyż od jego jakości zależeć będzie nie tylko nasze zdrowie i życie, ale również przyszłych pokoleń, które pojawią się w tym miejscu po nas.

Edukacja jest potrzebna jednak także po to, by umieć odróżnić działania proekologiczne od tych, które się pod nie tylko podszywają. Troska o środowisko stała się modna. Zdrowa żywność, oszczędne samochody, naturalna odzież i kosmetyki, ekologiczne detergenty – reklamy tych i innych produktów atakują nas ze wszystkich stron.

Tymczasem badania w Stanach Zjednoczonych wykazały, że ponad 60 procent produktów, które powstały z surowców wtórnych, w związku z tym reklamowanych jako ekologiczne, w rzeczywistości, ze względu na skład, nadal jest uciążliwych dla środowiska. Często tak bywa z urządzeniami gospodarstwa domowego. Prezentowane są jako przyjazne przyrodzie, bo na przykład zużywają mniej energii, ale przemilcza się informacje, iż jednocześnie bywają bardzo szkodliwe, gdyż zawierają metale ciężkie.

Nie zawsze, nawet mimo szczerych intencji, działania samych ekologów dają pozytywne rezultaty. Nie na darmo mawia się, że dobrymi chęciami piekło jest wybrukowane. Bywa, że podejmowane na wielką skalę działania proekologiczne w ostateczności okazują się wręcz zabójcze dla natury. Wszyscy słyszeliśmy o wyrąbывaniu na wielką skalę lasów tropikalnych. Ale niewiele się mówi o tym, że to między innymi skutek promowania tzw. biopaliw. Ponieważ popyt na produkowane z roślin substytutów benzyny lub oleju napędowego przekroczył najśmielsze oczekiwania, to w krajach najuboższych w pogoni za nowym miejscem do upraw na masową skalę wycinana jest dżungla.

Dlatego powtórzę: edukacja ekologiczna jest potrzebna, wręcz niezbędna. By chronić środowisko, a więc nas samych. Także przed tymi, którzy pod płaszczykiem działań proekologicznych w rzeczywistości myślą tylko o zyskach.

*Piotr Calbecki
Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego*

**W następnym numerze
Życ... bez uzależnień**

Co to znaczy być Eko?

Z Sylwestrem Jankowskim* rozmawiała Dorota Łańcucka

- Sylwester Jankowski - ekolog, czyli kto?

- Często mam mieszane uczucia, gdy ktoś mnie pyta, czy jestem eko? W dzisiejszych czasach z ekologii zrobiono marketingowe hasło, które z faktyczną ekologią ma niewiele wspólnego. Taką najprostszą i jednocześnie idealną definicją ekologii jest ta z Wikipedii. Nazwa pochodzi od greckich słów *oikos*, czyli dom oraz *logos*, czyli nauka. To podejście traktuje Ziemię jako nasz dom i to wszystko tłumaczy. Wszelkobecny ekomarketing doprowadza mnie do złości, prawie wszystko mamy eko, ekologiczne farby, ekologiczne samochody, ekologiczne domy, ekologicznego kurczaka. Mamy nawet ekogroszek z węgla, którego nazwa błędnie sugeruje, że jego spalanie nie ma negatywnego wpływu na środowisko. Żyjemy w państwie, w którym niektóre media usilnie budują negatywny

wizerunek ekologicznych, bo tak jest wygodniej. To wszystko sprawia, że mówię o sobie „działacz pro-ekologiczny”. Dla

czego taka pasja? Od czwartego roku życia, jak tylko mogłem, uciekałem na spacer do lasu, siedziałem tam godzinami i czułem się jego częścią. Potem technikum leśne i studia w Akademii Rolniczej, oczywiście na Wydziale Leśnym. Jakby tego było mało, to moje imię tłumaczy wszystko. *Silvestris* po łacinie znaczy dziki, leśny. No nie mam innego wyjścia, muszę działać ha...ha. To moje eko podejście, to najprościej mówiąc świadomość, że każde moje działanie ma wpływ na środowisko. To takie proste, każdy mój wybór, to świadomy wybór z priorytetem, by nie niszczyć planety, na której żyję. Rezygnacja z jednej plastikowej słomki niby nic nie znaczy, milion takich naszych świadomych wyborów to milion słomek, które kończą w oceanie - mniej. To już robi wrażenie.

- Czy zatem stopień społecznej świadomości Polaków na temat ochrony przyrody i środowiska, w jakim żyjemy i którego jesteśmy częścią to już wartość, i jeden z naszych priorytetów życiowych?

- W radio, w telewizji, w mediach społecznościowych czy w gazetach, wszędzie słyszymy o ochronie środowiska. Większość z nas wie, że jest bardzo źle, że zmiany są konieczne, by kolejne pokolenia miały

gdzie żyć. I co z tego, że wiemy, kiedy tak niewielu zmienia swoje nawyki. Dobrze nam we własnej strefie komfortu. Kiedy rozmawiam z ludźmi, większość mówi, że ekologia jest teraz ważna, że są trendy, chcą być eko. Pytam, co zmienili w swoim życiu i wtedy zapada taka niezręczna cisza. Powtórzę raz jeszcze - w polskim podejściu do ekologii jest dużo wierzących, niestety mało praktykujących... Mówimy i mówimy, a niewiele robimy, bo to już wysiłek. Taki banalny przykład, idziemy ze znajomymi do kawiarni ze swoimi kubkami, a na miejscu okazuje się, że nie ma szansy, aby je wykorzystać, a niekiedy, o zgrozo, proponuje się w dalszym ciągu plastikowe... Wtedy wychodzimy, a mina kelnera jest bezcenna. Popularne reklamówki na zakupy są używane nieustannie, chociaż tutaj obserwujemy

postęp. Wprowadzanie pewnych rozwiązań przynosi po woli pożądane efekty. W Kenii na przykład od ponad 2 lat

całkowicie zakazano używania toreb foliowych. Podsumowując, ekologia to popularny temat, ale na tym często się kończy. To jeszcze nie wartość czy priorytet dla większości, oczywiście w pewnym uproszczeniu.

- Minimalizm to dzisiaj słowo klucz. Inaczej, jak żyć prosto i oszczędnie na co dzień?

- Na obecnym etapie edukacji i świadomości ekologicznej minimalizm ma jeszcze bardzo małe znaczenie. Jako filozofia życia w trosce o przyszłe pokolenia i Ziemię minimalizm jest idealną drogą. Dziś jesteśmy jeszcze zbyt wygodni, nie chce nam się, odkładamy na potem. Nie dajemy nic od siebie. Do takiej filozofii trzeba dorosnąć, a może nawet dojrzeć. Dziś mamy problem z nadmiernym konsumpcjonizmem. Kupujemy, bo tak jest modnie, by pokazać, że nas na to stać, by nam inni zazdrościli. Kupujemy modne ubrania, których i tak nie założymy, nowe telefony, by pokazać znajomym, takie przykłady możemy mnożyć. Niestety, kupujemy nadmiar jedzenia, którego część trafia na śmietniki, zamiast do potrzebujących. Więc w tym obecnym szaleństwie nie ma jeszcze miejsca na minimalizm. Zmienia się klimat, a my

Natura ginie, a my razem z nią.
Musimy działać teraz,
każdy osobno na swoim małym podwórku
i wszyscy razem GLOBALNIE.

musimy pilnie zmienić system wartości i podejście do życia, inaczej skończymy jak dinozaury. Ludzie wciąż nie chcą zrozumieć, że Ziemia to jeden wielki ekosystem. Kiedy podaję różne przykłady takich zależności, moi rozmówcy często mają bardzo zdziwioną minę. Minimalizm jako styl życia to na razie marzenia. Pamiętajmy jednocześnie o tym, że marzenia się spełniają, więc jest nadzieja.

- Czasami nie mamy szans być bardziej Eko, bo producenci, zwłaszcza żywności, bynajmniej nie unikają plastikowych opakowań...

- Nie zgodzę się z tym, wybór mamy, tylko zostają potem długoterminowe konsekwencje i to jest problematyczne. Nie chciałbym tu mówić o globalnych wyzwaniach klimatycznych, które stoją przed nami, pomówmy o takich prostych wyborach konsumentskich, naszych wyborach każdego dnia. Na te wybory mamy ogromny wpływ, możemy je świadomie podejmować. Wszyscy słyszeliśmy o oszczędzaniu wody, ograniczeniu zużycia energii elektrycznej itp. To są bardzo proste do zrealizowania rzeczy. Kiedy mamy świadomość tego, jakie szkody na Ziemi wyrządza jednorazowy plastik, możemy w prosty sposób na to reagować. To jest łatwe i nie boli, czasem jest nawet zabawne, a nawet kreatywnie i pomysłowo! Właśny kubek nie jest aż taki ciężki, byśmy nie mogli z nim iść do pracy czy do kawiarni. Zwróćmy uwagę na ulicy, ile osób ma własne kubki. Takie przykłady bardzo prostych zmian można mnożyć: segregacja śmieci, ograniczenie kupowania zbędnych rzeczy... Kiedy widzę kogoś, kto odległość 200 metrów do sklepu pokonuje samochodem, ogarnia mnie wściekłość. Nie mówię, że wszędzie trzeba jechać rowerem czy komunikacją miejską, ale należy w końcu włączyć myślenie. Jeśli mogę gdzieś iść pieszo, to idę, korona mi z głowy nie spadnie. Mało tego, trochę ruchu każdemu się przyda.

Ekologia taka na co dzień to nie wielkie hasła, to prosty sposób na odpowiedzialne życie. Nasze mądre codzienne wybory, nawet te najmniejsze mają znaczenie. Ekologia to sposób myślenia, takie zielone światelko w głowie, które sygnalizuje, że jestem częścią planety, nie jej panem i władcą!

- Czy edukacja ekologiczna w przedszkolach i szkołach spełnia oczekiwania naszego ekosystemu? W końcu dużo się dzieje - hasła, akcje, happeningi, gołym okiem widać, że młodzi są świadomi swojej przyszłości...

- Nasz system edukacji do tej pory nie dostrzegał potrzeby nauki ekologii. Wielu nauczycieli samodzielnie podejmuje różnego rodzaju próby i wielki szacunek im za to, co robią. Brakuje nam działań systemowych. Mam kolegę, który z własnym programem edukacyjnym jeździ po szkołach i przedszkolach, oczywiście robi to charytatywnie. Systemowej edukacji nie było i nie ma, nawet na studiach. Generalizując, to ludzie jako gatunek są ciężko reformo-

walni, tak trudno nam zmienić nawyki. Na pytanie, czy taka edukacja jest nam faktycznie potrzebna, odpowiedź jest tylko jedna. Oczywiście tak. Najprościej te prawidłowe nawyki wykształcić u najmłodszych. Dzieci muszą poczuć się częścią wielkiego ekosystemu planety. Kiedy to zaakceptują, nauczą się szanować Ziemię. Dodatkowo nie jesteśmy w stanie dotrzeć z naszym przekazem do wielu rodziców, ich dzieci jednak zrobią to bez najmniejszych problemów. Nasz system edukacyjny był wiele razy dewastowany, choć jak dobrze pamiętam nazywano to reformą szkolnictwa. Niestety, każda taka akcja naprawcza jest w mojej ocenie realizowana, bo ktoś ma wizję i to mu wystarcza. Wprowadzenie ekologii musi być sensownie przygotowane, przemyślane i przedyskutowane. Jako ojciec 16-latkę, który padł ofiarą ostatniej reformy gimnazjalnej, mam świadomość, że dzieci są tak przeładowane programem, że wprowadzenie kolejnej godziny lekcyjnej to byłby pewnie problem, a tę ekologię trzeba wprowadzić nie tylko bardzo szybko, ale przede wszystkim mądrze. Weźmy przykład z Włochów - wprowadzają 1 godzinę ekologii do programu tygodniowo od podstawówek po licea, wcześniej przygotowując nauczycieli.

- Na czym polega ochrona przyrody w praktyce?

- Przez ostatnie lata mamy wiele przykładów systemowej dewastacji przyrody. Jako Polacy mogliśmy kiedyś być dumni z tego, jak przywrócono żubry, bobry i inne gatunki. Polskie leśnictwo stosowało faktycznie ekologiczne podstawy hodowli w lasach. Dewastacja w środowisku naturalnym w ostatnich czasach przybrała na sile, jednak poprzednie rządy też nie zażyły. Wymienię tylko kilka nazw, które mówią same za siebie: Dolina Rospudy, wycinka Puszczy Białowieskiej, Przekop Mierzei Wiślanej, kwestia remontu drogi R1909 przez Magurski Park Narodowy, skandaliczne plany zmniejszenia Świętokrzyskiego Parku Narodowego czy ostatnio sprawa niszczenia naturalnych siedlisk chomika europejskiego przy budowie drogi S7. Nasz problem z ochroną przyrody polega na tym, że jak się na coś uprze inwestor, to musi to zrobić po przysłowiowych trupach. Tak jak w przypadku Puszczy Białowieskiej, nie ma znaczenia, co mówią światowe autorytety... W ostatnich latach ten sam trend znacznie nasilił się w przypadku wycinania drzew w miastach. Ludzie, którzy podejmują nieodpowiedzialne i szkodliwe decyzje, powinni być z nich rozliczani. To tyle, jeżeli chodzi o to, czego nie ma, teraz kilka słów o planach. Musimy sobie uzmysłowić, że dziś najważniejszym zasobem strategicznym Polski są woda i lasy. To jest nasza przyszłość, a nie rosyjski węgiel. Lasy oraz drzewa w miastach mają szansę złagodzić zmiany klimatyczne, mogą hamować ich skutki. Polska na tle Unii Europejskiej, jeżeli chodzi o Parki Narodowe, jest daleko w tyle. Średnia unijna to 3,6% powierzchni chronionej w skali kraju, Polska szczyci się swoim 1%, a to nie jest powód

do dumy. Musimy zadbać o bioróżnorodność, bo to podstawa. Teoretycznie mamy narzędzia w postaci Parków Krajobrazowych, rezerwatów, Obszarów Natura 2000 czy wspomnianych Parków Narodowych, by tę ochronę prawidłowo prowadzić, ale jak zwykle zawodzi czynnik ludzki i względy ekonomiczne. Musimy zmienić prawo tak, by lepiej chronić przyrodę. Podsumowaniem niech będzie taka smutna informacja - ostatni Park Narodowy utworzono w 2001 roku. Od wielu lat mówi się o powiększeniu Białowieckiego Parku Narodowego, o powstaniu kolejnych nowych, Turnickiego, Jurajskiego, Mazurskiego, Doliny Odry i wielu innych cennych przyrodniczo obszarów. Dziwnym trafem w ostatnich latach na tych obszarach jest prowadzone wybitnie wzmożone pozyskiwanie drewna. Ostatnio wiele się mówi o bioróżnorodności, ludzie zaczynają rozumieć, jakie to jest ważne i to jest dla mnie pozytywne zjawisko. Na koniec taka ciekawostka, niedawno powstała inicjatywa Wolny Las, inicjatywa, której celem jest zakup powierzchni leśnej wielkości 5,35 ha w Beskidzie Niskim i pozostawienie takiej małej wyspy naturalnego drzewostanu bez żadnej ingerencji.

Podsumujmy stopień dewastacji przyrody nie tylko w kraju, ale i na całym świecie - jest niewyobrażal-

ny! W obliczu kryzysu klimatycznego, taki stan środowiska przeraża jeszcze bardziej. Uświadomiliśmy też sobie, że nie mamy na razie co liczyć na zmiany prawne zwiększające ochronę przyrody w Polsce, a przecież czasu już nie ma...

- Dlaczego warto współdziałać i wzmacniać się wzajemnie w przeciwdziałaniu zagrożeniom klimatycznym i środowiskowym?

Właściwie jako odpowiedź na to pytanie, wystarczy jedno stare powiedzenie, „że w kupie siła”. Stoimy u progu końca świata, który znamy, trwa masowe wymieranie gatunków, jak nie zatrzymamy gwałtownie emisji gazów cieplarnianych, zwyczajnie ugotujemy się. Nie tylko wspólne działania, ale wsparcie dla najbardziej potrzebujących państw jest niezbędne, by tę katastrofę zatrzymać. Słowa jedność, sprawiedliwość nabierają nowego znaczenia. Do tej pory Europa robiła śmietnik z Afryki, teraz musi tej Afryce pomóc - finansowo, technologicznie i humanitarnie. Natura ginie, a my razem z nią. Musimy działać teraz, każdy osobno na swoim małym podwórku i wszyscy razem GLOBALNIE.

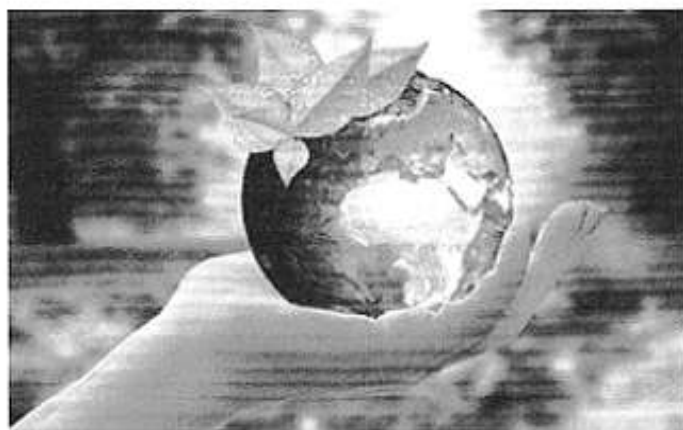
* Sylwester Jankowski, inż. leśnik, działacz proekologiczny z Torunia.

dr Lena Tkaczyk
KPCEN we Włocławku

Po prostu żyj! Ekologiczne „drogowskazy” do szczęśliwego życia

W życiu każdego człowieka wartości mają istotne znaczenie. Warunkują one świadome podejmowanie odpowiedzialnych decyzji, dokonywanie określonych wyborów i prezentowanie pewnych zachowań. Patrząc na konsumpcyjne zachowania człowieka współczesnego, można zaryzykować stwierdzenie, że konsumpcjonizm jest obecnie preferowanym stylem życia. Jak zauważa Lubomira Domka „w społeczeństwie i gospodarce nastawionej na maksymalizację zysku zaczyna obowiązywać zasada „non stop” niezgodna z prawami ekologii”.¹

Ubocznym skutkiem tego zjawiska jest degradacja psychicznej sfery życia człowieka. Nasila się zjawisko zatracania wrażliwości człowieka, jego zdolności do odczuwania więzi z otaczającą przyrodą.

Brak podstaw kultury, nasilanie się działalności przestępczej, nadużywanie alkoholu i narkotyków to zachowania, które dowodzą, jak trudno człowiekowi współczesnemu zaadaptować się do przemian świata zachodzących z pogwałceniem praw natury. Szczególnie młodzież gubi się w chaosie i brutalności współ-

¹ Domka L., Dialog z przyrodą w edukacji dla ekorozwoju, WN PWN, Warszawa-Poznań 2001, s.37

czesnego świata i z tego względu często przyjmuje postawę negacji lub relatywizacji wszelkich wartości. Tymczasem od ich postaw względem siebie i środowiska przyrodniczego, od ich systemu wartości zależy egzystencja przyszłych pokoleń. „Powrót do norm, do wartości, a tym samym do etyki stał się dla współczesnego człowieka problemem *być albo nie być*.²”

W literaturze odnajdujemy wiele klasyfikacji wartości, przy czym za uniwersalne uznaje się te, które ogniskują wokół transcendentnej triady: prawda, dobro, i piękno. Wartości ekologiczne takie, jak: życie, zdrowie, odpowiedzialność, umiar, powściągliwość, piękno, harmonia, kontemplacja, współczucie należą do tej grupy. Są one przynależne człowiekowi i ujawniają się w jego kontaktach z przyrodą.

Zdaniem Henryka Skolimowskiego, twórcy ekofilozofii (jeden z nurtów filozofii ekologicznej) powinniśmy pamiętać, że **każda forma życia jest wyjątkowa i niepowtarzalna, wymaga szacunku bez względu na swą obecną wartość dla człowieka.** Jego zdaniem część dla życia winna być utrzymywana w największym, możliwym do zachowania stopniu. W przypadkach konfliktowych, mimo przyjętej tezy, że każda forma życia jest wyjątkowa, Skolimowski proponuje posłużenie się kryterium ewolucji. Im forma jest doskonalsza, stanowi bardziej zaawansowany wytwór ewolucji, tym jest cenniejsza i bardziej warta ochrony. W świetle tego kryterium bardziej wartościowym jest życie człowieka od życia na przykład owada. Zrozumiałe staje się więc ujęcie współczesnej aksjologii, że **nadrzędną wartością jest w istocie człowiek, jego życie i rozwój, ale nie w oderwaniu od świata przyrody.**³ Z tego względu niezwykle ważnym jest edukowanie młodego pokolenia w zakresie poszanowania podstawowego prawa ekologii, jakim jest troska o jakość życia człowieka i utrzymanie różnorodności form życia na Ziemi.

Skolimowski zwraca też uwagę na konieczność wdrażania człowieka do myślenia rewerencyjnego. „**Myślenie rewerencyjne to przede wszystkim uznawać życie za wartość samą w sobie; to uznawać miłość za zasadniczy i niebywały sposób ludzkiej egzystencji; to uznawać radość za nieodłączną część codziennego życia.**”⁴

Wśród wartości ekologicznych autor zwraca uwagę na odpowiedzialność za wszystko (w tym także za następne pokolenia), umiar, powściągliwość – rozumiane jako życie bez marnotrawstwa i nadkonsumpcji.

Odpowiedzialność jest wartością niesłychanie istotną w wychowaniu młodego pokolenia. Można

ją rozumieć jako ponoszenie odpowiedzialności za kogoś, podejmowanie odpowiedzialności, pociąganie do odpowiedzialności oraz działanie odpowiedzialne.⁵ W najogólniejszym znaczeniu odpowiedzialność jest świadomie przyjętym zobowiązaniem do ponoszenia konsekwencji swego zachowania. W ujęciu ekologicznym odpowiedzialność przyjmuje bardzo szerokie znaczenie, chodzi bowiem o odpowiedzialność za środowisko przyrodnicze, za inne istoty ludzkie i inne formy życia. Wartość ta staje się częścią świadomości ekologicznej człowieka, w momencie kiedy zrozumie on istnienie sieci powiązań w przyrodzie. Odpowiedzialność za dobro naszej planety ze wszystkimi jej zasobami należy do etycznych imperatywów czasów nam współczesnych. Z tego względu nie sposób wyobrazić sobie procesu edukacji bez kształtowania poczucia odpowiedzialności u młodego pokolenia za własne życie i zdrowie oraz życie innych istot współegzystujących z człowiekiem na Ziemi. Autentyczna odpowiedzialność za pomyślność innych musi wyrażać się współodczuwaniem i empatią. W tym kontekście współczucie należy również traktować jako wartość ekologiczną. Współodczuwanie jest swoistym sposobem rozumienia i wyrażania szacunku (rewerencji) dla życia.

Rewerencja życia wymaga również wdrażania młodego pokolenia do powściągliwości, godnego życia bez marnotrawstwa. Rozumiał to już Arystoteles, twierdząc, że **bogaci to nie tylko ci, którzy wiele posiadają, ale także ci, którzy mało potrzebują.** W czasach ograniczonych zasobów środowiska każdy z nas musi zrozumieć, że nadmierna konsumpcja w jednej części globu prowadzi do zubożenia innych ludzi w pozostałych jego częściach. U podstaw idei powściągliwości leży więc poczucie odpowiedzialności oraz świadomość powiązań w świecie przyrody, a także potrzeba dzielenia się z innymi. Zrozumienie odwiecznego prawa natury, że każda istota na Ziemi, nie wyłączając człowieka, żyje w zależności od innych organizmów i dla innych, to podstawowy warunek interioryzacji tej wartości.

Wartości ekologiczne regulują relacje człowieka z przyrodą, są swoistym drogowskazem dla naszych działań w środowisku przyrodniczym, a także **wyznaczają drogę do szczęśliwego życia pozbawionego egoizmu i nadmiernych ambicji.** Stanowią podstawę zrównoważonego rozwoju – koncepcji, która wzywa do przywrócenia równowagi w trzech dziedzinach ludzkiej aktywności: gospodarczej, środowiskowej i społecznej.

Warunkiem koniecznym dla wdrażania wspomnianej koncepcji jest edukacja otwierająca człowieka na dialog ze światem przyrody, odwołująca się do opisanych wartości. Proces edukacji powinien być kreowaniem ciągów poznawczych, jasnych i zrozumiałych sytuacji aksjologicznych, w których wy-

2 Por. ks. Włosiński M., Świat wartości, WSHE, Wrocław 2009, s.29

3 Domka L., Dialog z przyrodą w edukacji dla ekorozwoju, WN PWN, Warszawa-Poznań 2001, s.83

4 Skolimowski H. 1992. *Etyle o ekologii. Nadzieje matki mądrych*. Biblioteka Ery Ekologicznej Towarzystwa Przyjaciół Filozofii Ekologicznej 1, Wyd. Akapit Press, Łódź, s.156

5 Loboński M., Teoria wychowania w zarysie, Kraków 2003, s.114

chowankowie mają możliwość poznania, zrozumienia, przyjęcia (lub odrzucenia) i włączenia wartości w strukturę własnych doświadczeń. Rezultatem tak prowadzonego procesu będzie człowiek prezentujący postawę szacunku wobec świata przyrody, który w sytuacji wyboru kieruje się rozumem ekologicznym, respektując nienaruszalne prawa natury. W tym miejscu warto zauważyć, że cele edukacji uwzględniające **wartości uniwersalne łatwiej jest wpajać w szkole podmiotowej, preferującej partnerski stosunek do wychowanka, stawiającej na dialog.** Według Lubomiry Domki proces kształcenia powinien przybliżać wychowankowi wizję świata jako sanktuarium życia. Koncepcja takiego świata zakłada rozwijanie człowieka wrażliwego, prowadzi do odzyskiwania godności, osiągania głębi, duchowości i miłości⁶.

W preambule obowiązującej obecnie podstawy programowej kształcenia ogólnego czytamy m.in. „Szkoła dba o wychowanie dzieci i młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka, kształtuje postawę szacunku dla środowiska przyrodniczego, w tym upowszechnia wiedzę o zasadach zrównoważonego rozwoju, motywuje do działań na rzecz ochrony środowiska oraz rozwija zainteresowanie ekologią”. Analiza treści nauczania obowiązkowych przedmiotów wskazuje na stworzenie warunków do przygotowania młodego pokolenia do funkcjonowania w środowisku zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju. Rozbudzanie wrażliwości i szacunku do życia może dokonywać się niemal na każdej lekcji biologii, podczas której uczniowie poznają tajemnice funkcjonowania organizmów i zależności panujące w środowisku przyrodniczym. W tym procesie niezwykle ważną jest postawa nauczyciela, jego sposób prezentacji treści nauczania. Pokazując cud różnorodności biologicznej, doskonałość organizacji procesów biologicznych najlepiej w bezpośrednim kontakcie z naturą, uwrażliwiamy młode pokolenie i uczymy szacunku do życia we wszystkich jego przejawach. Podstawy wiedzy z genetyki czy ewolucji organizmów, jak również analiza sprawności funkcjonowania organizmów, zarówno tych w skali makro, jak i mikro, winny być zaprezentowane przez nauczyciela w sposób wzbudzający

podziw i zachwyt dla piękna otaczającego nas świata istot żywych. Z kolei zagadnienia dotyczące ciała ludzkiego powinny wzbudzić w odbiorcy podziw dla niepowtarzalnego „dzieła” ewolucji i prowadzić do kształtowania u niego poczucia odpowiedzialności za własne życie i zdrowie.

Podsumowanie

Koncepcja zrównoważonego rozwoju to dobra alternatywa na przyszłość dająca możliwość właściwej regulacji procesów i zależności między człowiekiem a środowiskiem przyrodniczym. Wymaga ona wysokiej świadomości jednostki i całych społeczeństw, odpowiednich zachowań moralnych. Stąd powszechna potrzeba kształtowania kultury ekologicznej ugruntowanej na takich wartościach, jak: szacunek dla życia i zdrowia, odpowiedzialność za siebie i stan środowiska, poszanowanie piękna, umiar i konsumpcyjna powściągliwość. Istotną rolę w tym procesie mają nauczyciele, którzy poprzez mądry dobór metod i form nauczania mogą dotrzeć do uczniów, prowadząc do stopniowej interioryzacji wymienionych wartości.

Bibliografia

- Chałas K., Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki, t.1, Wydawnictwo Jedność, Lublin-Kielce 2003
- Domka L., Dialog z przyrodą w edukacji dla ekorozwoju, WN PWN, Warszawa-Poznań 2001
- Łobocki M., Teoria wychowania w zarysie, Kraków 2003
- Mróz A.M., Nauczyciel wobec koncepcji zrównoważonego rozwoju w edukacji, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2018
- Skolimowski H., Eseje o ekologii. Nadzieja matką mądrych. Biblioteka Ery Ekologicznej Towarzystwa Przyjaciół Filozofii Ekologicznej 1. Wyd. Akapit Press, Łódź 1992
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U.2017, poz.356)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. 2018 poz. 467)
- Tkaczyk L., Przygotowanie społeczeństwa do zrównoważonego rozwoju wyzwanie pedagogiki XXI wieku, [w:] Zeszyty Naukowe WSHE, t. XXV, Wpływ różnych nurtów myślenia na stan współczesnej wiedzy pedagogicznej, M. Włosiński (red.), Włocławek 2008
- Tkaczyk L., Aksjologiczny wymiar edukacji biologicznej i środowiskowej, [w:] Pedagogiczna edukacja ks. Marian Włosiński (red.) WSHE, Włocławek 2012
- Włosiński M., Świat wartości, WSHE, Włocławek 2009.

6 Domka L., Dialog z przyrodą w edukacji dla ekorozwoju, WN PWN, Warszawa-Poznań 2001, s.85

7 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U.2017, poz.356). Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. 2018 poz. 467)

Zadbaj o swój ślad węglowy

Ciekaw jestem, jaka część czytelników „UczMy” dopiero pozna pojęcie śladu węglowego? Gdy kilka lat temu uczestniczyłem w europejskich konferencjach i warsztatach dla nauczycieli przyrodników, pojęcie „carbon footprint” odmieniano we wszystkich przypadkach. Na szczęście Internet i znajomość języka angielskiego pozwoliły mi szybko nadrobić zaległości i zorientować się, jak duże jest znaczenie świadomości ekologicznej we współczesnej edukacji uczniów w krajach rozwiniętych.

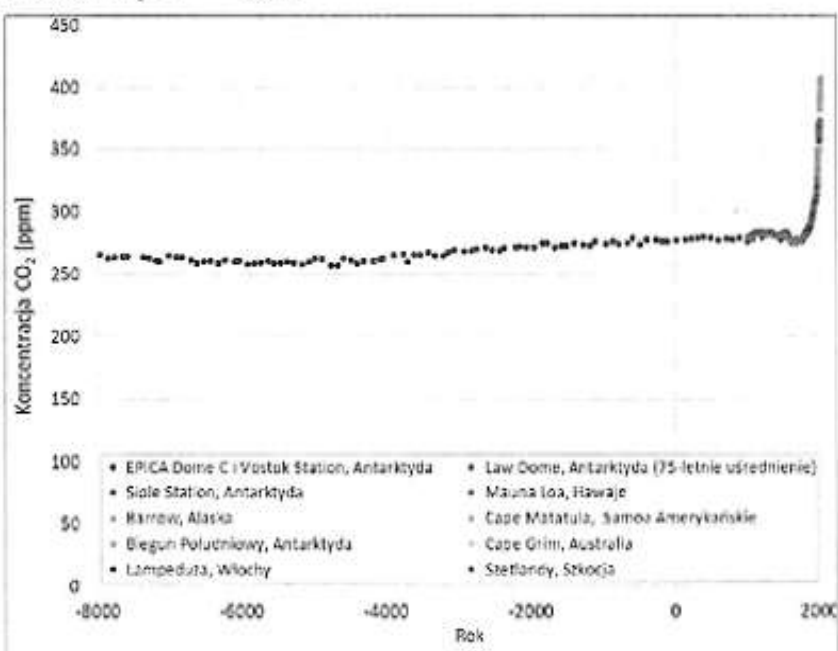
Proszę zajrzeć do Wikipedii i odnaleźć stronę poświęconą pojęciu „ślad węglowy”. Kilkudzaniowe wyjaśnienie zwolni mnie z potrzeby zdefiniowania tego terminu, ale o ilez bardziej szokujące jest kliknięcie w lewej kolumnie, w rubryce „W innych językach”, wersji „English”... Stronę „Carbon_footprint” założono w lipcu 2005 roku i od tego czasu wyrosła ona niemal na pełnowymiarowy portal. Możemy się z niego dowiedzieć m.in. jak zmierzyć swój ślad węglowy, czym są emisje bezpośrednie i pośrednie, jakie są sposoby zmniejszenia tego śladu w kontekście osobistym i przemysłowym, jakie w związku z tym wprowadzono już rynkowe ograniczenia oraz bardzo pouczające statystyczne szacunki śladów węglowych pozostawianych przy korzystaniu z różnych środków transportu i konsumpcji różnych dóbr.

SKĄD SIĘ TO WZIEŁO?

Od kilku lat jestem wielkim fanem działań grupy entuzjastów skupionych wokół portalu naukaoklimacie.pl. Miałem okazję poznać tę (ledwie 3-4-osobową!) grupę fizyków w czasie warszawskich Pikników Naukowych, gdzie od lat niestrudzenie popularyzują oni wiedzę o zmianach klimatu (to również dzięki nim tegoroczny Piknik 9.05.2020 na i wokół Stadionu Narodowego poświęcony będzie tej tematyce). Jak działa ziemski klimat i co to jest efekt cieplarniany? Czy klimat się zmienia? Skąd wiemy, że człowiek odpowiada za globalne ocieplenie? – to tylko pierwsze z szeregu najczęściej wyszukiwanych w portalu problemów, na które uczeni przygotowali proste, obiektywne i przekonujące

argumenty. Warto dodać, że Marcin Popkiewicz jest autorem doskonałych monografii *Świat na rozdrożu* oraz *Revolucja energetyczna. Ale po co?* [1], a zespół firmuje wydaną pod koniec roku 2018 *Naukę o klimacie*. Jej pokaźny fragment początkowy (43 strony) jest zresztą ogólnie dostępny [2] i wg mnie mógłby stanowić integralny element kanonu wykształcenia współczesnego człowieka.

Bardzo rzecz upraszczając (by nie powiedzieć: trywializując), przywołam tu jeden tylko wykres, przedstawiający zmiany atmosferycznej koncentracji CO₂ w czasie ostatnich 10 tysięcy lat (mierzonej w jednostkach ppm – *parts per milion*, czyli ilości cząsteczek CO₂ przypadającej na milion cząsteczek powietrza). Widać wyraźnie, kiedy zaczęła się epoka przemysłowa i (nieco mniej wyraźnie) jak szybki jest wzrost zawartości CO₂ w powietrzu (może wobec tego dwa zdania z fragmentu [2]: Gdy Ziemia wychodziła z epoki lodowej, stężenie CO₂ w ciągu 10000 lat wzrosło o niecałe 100 ppm, z ok. 180 do 270 ppm – rosła w tempie poniżej 1 ppm na stulecie. W ostatniej dekadzie rosło w średnim tempie ponad 2 ppm rocznie – 200 razy szybciej.). Tak, tak – jest coś niepokojącego w hasle „Dinozaury też myślały, że mają czas”. Tym bardziej, że tempo emisji dwutlenku węgla nie zmniejsza się ani na jotę. Od drugiej połowy lat 80. XX wieku świat spalił więcej paliw kopalnych, niż wcześniej w całej historii ludzkości.

Każdy obywatel Unii Europejskiej, prowadząc życie cywilizowanego człowieka, emituje rocznie do atmosfery blisko 7 ton dwutlenku węgla – gazu cieplarnianego, który ulatując z naszych pieców, kotłów i silników, przyczynia się do globalnego ocieplenia.

Tylko produkując energię – której ciągle ponad 80 procent pochodzi ze spalania węgla, ropy i gazu – cały świat emituje rocznie blisko 37 mld ton dwutlenku węgla (co sekundę ze wszystkich kominów i rur wydechowych na Ziemi ulatuje w powietrze ponad tysiąc ton CO₂).

Zacytujmy Marcina Popkiewicza [4]: *Energia czyni nasze życie cudownie wygodnym. 1 kWh (kilo-watogodzina) to odpowiednik ciężkiej pracy fizycznej jednego człowieka od świtu do nocy. Na jednego Polaka przypada 80 kWh dziennie, czyli na każdego z nas, metaforycznie, pracuje 80 niewolników. Dla porównania, w Stanach ten wskaźnik wynosi 200, średnia w Europie to sto, w Chinach kilkadziesiąt. Nie myślimy na co dzień o energii i naszym jej zużyciu, bo dla przeciętnego człowieka ona po prostu jest, jak powietrze, którym oddychamy. Mamy prąd w gniazdku, a paliwo na stacji benzynowej. Nie zastanawiamy się nad tym, co by się stało, gdyby energii nam zabrakło... Wszystko dosłownie stanęłoby. [...] Bez energii w krótkim czasie rozpada się gospodarka, społeczeństwo, zaczyna się przemoc i anarchia, upada cywilizacja. Świat od dziesięcioleci zdecydowaną większość energii – ponad 80% – pozyskuje ze źródeł tradycyjnych, nieodnawialnych, czyli paliw kopalnych – ropy, węgla i gazu. W miarę wyczerpywania łatwo dostępnych zasobów staje się to coraz trudniejsze, bardziej kosztowne i wymagające technologicznie. Równocześnie światowe zapotrzebowanie na energię wciąż rośnie. Mówiąc w skrócie, rewolucja energetyczna polega na konieczności ograniczania pozyskiwania energii w tradycyjny sposób i poszukiwania alternatywnych, innowacyjnych rozwiązań. Im szybciej tym lepiej, bo czasu jest coraz mniej.*

CO ZATEM ROBIĆ?

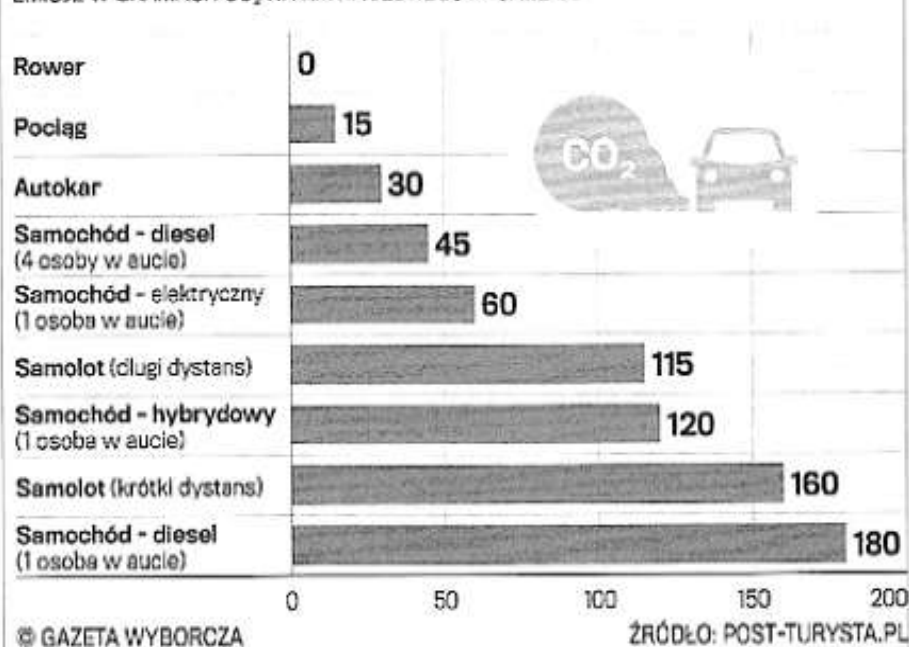
Tu też raz jeszcze zacytujmy Popkiewicza: *Przed wszystkim odpowiedzieć sobie na pytanie, czy potrzebujemy tych 80 niewolników, którzy na nas pracują, czy potrzebujemy aż tyle energii? Odpowiedź brzmi – nie, ponieważ potrzebujemy nie takiej czy innej ilości kilowatogodzin czy gigadżuli, ale usług energetycznych*

na dobrym poziomie. Krok pierwszy to racjonalizacja zużycia energii. [...] Zużycie prądu w domach można obniżyć co najmniej o połowę, w transporcie również można ściąć kilkukrotnie zużycie energii, bo nie chodzi o to, żeby każdy w domu miał samochód, ale żeby mieć przyjazny, szybki i efektywny transport publiczny.

Zdaniem wielu zatroskanych ziemian produkcja mięsa to bezkonkurencyjny lider, jeśli chodzi o niszczenie planety. Według danych Międzyrządowego Panelu ds. Zmian Klimatu (IPCC) rolnictwo, eksploatacja gruntów i wylesianie odpowiadają w sumie za 24 procent emisji gazów cieplarnianych. To więcej niż 14%, które generuje cały sektor transportu.

Trudno dyskutować z takimi liczbami i, jak się wydaje, niewiele można zrobić. A jednak wystarczyłoby może na początek rzetelnie i świadomie zabawić się w oszacowanie swojego śladu węglowego – można posłużyć się np. kalkulatorem ONZ [3].

ŚLAD WĘGLOWY W PODRÓŻY. EMISJA DWUTLENKU WĘGLA RÓŻNYCH ŚRODKÓW TRANSPORTU EMISJE W GRAMACH CO₂ NA KM NA JEDNEGO PASAŻERA

Mimo koniecznych uproszczeń narzędzie to być może uzasadni konieczność modyfikacji naszego stylu życia. Porażeni wkładem (niezdrowych) składników żywności być może zadamy o poprawę jakości posiłków. Być może zastanowimy się nad opcją wyjazdu (może pociągiem?) na wczasy zamiast radosnego wzięcia udziału w publicznym spalaniu kilku ton paliwa w typowym przelocie samolotu. Ale przede wszystkim zachęcam do rozważenia opcji zrezygnowania z samochodu na rzecz transportu publicznego („przyjazne” dla środowiska są zwłaszcza pociągi i tramwaje) lub... roweru.

Nawiasem mówiąc, gdy po raz pierwszy (a było to jeszcze w latach 90-tych) leciałem nad Górnym Śląskiem, przerażony byłem widokiem dymiących kominów i smogiem wiszącym nad całym tym ob-

szarem. Dziś, widząc może mniej dymu wokół, czytamy w „Gazecie Wyborczej” [5]: *Prawie wszyscy Europejczycy mieszkający w miastach są nadal narażeni na poziomy zanieczyszczenia powietrza przekraczające wytyczne Światowej Organizacji Zdrowia. Największe szkody powodują pyły zawieszone, tlenki azotu i ozon. Jak na ich tle wypada Polska? Dramatycznie! Z raportu ekspertów Europejskiej Agencji Środowiska wynika, że jesteśmy najbardziej rakotwórczym krajem UE. Mamy najwyższe stężenia benzo(a)pirenu, który jest jedną z najbardziej rakotwórczych substancji. Powstaje głównie wskutek spalania węgla. (podkr. KR) Gromadzi się w organizmie i nie tylko wywołuje nowotwory, ale także upośledza płody. Norma dla BaP to 1 ng/m³. Tymczasem średnie stężenia w Polsce sięgają 23 ng¹. Polska w tym zakresie nie ma sobie równych.*

Dopóki o polityce energetycznej naszego kraju współdecyduje prezydent, który nie wie, na ile w rzeczywistości człowiek przyczynia się do zmian klimatu, mamy ograniczone możliwości działania w skali gospodarki kraju. Co prawda niektóre postawy polityków mogą się przyczynić do spopularyzowania pojęcia śladu węglowego [6], na pewno nie jest to jednak przykład do naśladowania. Od nas bowiem również, w skali i działaniach jednostek, zależy, ile dwutlenku węgla po nas zostanie.

Na zakończenie, by tchnąć jeszcze ducha dobrej

¹ Jednostka ng to oczywiście nanogram, czyli miliardowa część grama.

Violetta Panfil-Smolińska
KPCEN w Bydgoszczy

Edukacja ekologiczna może być ciekawa

Świat poznajemy wszystkimi zmysłami. Uczenie się nowych rzeczy opiera się nie tylko na słuchaniu czy obserwowaniu, ale przede wszystkim na działaniu i przeżywaniu. Edukacja ekologiczna, aby była skuteczna, nie może być teoretyczna. Zadaniem szkoły jest rozbudzenie motywacji ucznia do podejmowania działań na rzecz środowiska i myślenie o środowisku w kategoriach dobra wspólnego. Dlatego ważne jest, aby nauczyciel stwarzał takie sytuacje dydaktyczne, w których uczeń doświadcza, działa i przeżywa. Będzie to sprzyjało nie tylko zdobywaniu wiedzy i kształtowaniu umiejętności, ale też budowaniu postaw proekologicznych. Mogą być w tym pomocne trafnie dobrane metody nauczania-uczenia się, które wykorzystują naturalną ciekawość poznawczą ucznia.

W edukacji ekologicznej bardzo przydatne są różne

energii i łęk ożywczego powietrza po tych minowych w niektórych aspektach wiadomościach, gorąco polecam arcyciekawą książkę o powietrzu, która niedawno ukazała się na naszym rynku [7]. Przed tą lekturą trochę się jeszcze ludziłem, że 415 ppm to niewiele, ale... Posłuchajcie: z każdym oddechem zaczerpniecie około 500 miliardów cząsteczek dwutlenku węgla, nie wspominając o 10 miliardach cząsteczek metanolu i 100 miliardach siarczku dimetylu. Miłego dnia!

Bibliografia

- [1] M. Popkiewicz, *Rewolucja energetyczna. Ale po co?*, wyd. Sonia Draga Sp. z o.o. 2015.
- [2] M. Popkiewicz, S. Malinowski, A. Kardaś, *Nauka o klimacie*, wyd. Sonia Draga Sp. z o.o. 2018, bezpłatny fragment: https://ziemianarozdrozu.pl/dl/NoK-book/Nauka_o_klimacie_1-43.pdf
- [3] Kalkulator śladu węglowego: <https://offset.climateneutralnow.org/footprintcalc>
- [4] Wywiad z Marcinem Popkiewiczem: <https://instytutwolnosci.pl/nie-mozemy-ignorowac-megatrendow-wywiad-z-marcinem-popkiewiczem/>
- [5] D. Wantuch, *Rakotwórcze polskie powietrze*, „Gazeta Wyborcza” 17.10.2019.
- [6] M. Waluś, *Marszałek Kuchciński poleciał. Ale coś brzydkiego pozostało po nim w powietrzu*, „Gazeta Wyborcza” 8.08.2019.
- [7] S. Kean, *Ostatni oddech Cezara. Zrozum powietrze, którym oddychasz*, wyd. Feeria Science 2018.

rodzaje dyskusji dydaktycznej, zarówno te oparte na słowie, jak i wizualizacji. Dyskusja dydaktyczna, jak każda metoda, stanowi uporządkowany zestaw działań dydaktycznych pozwalających na realizację zakładanych celów lekcji. Ważne, aby nauczyciel na lekcji:

- określił cele dyskusji
- wywołał w uczniach gotowości do uczestniczenia w dyskusji (zainteresowanie tematem dyskusji, wzbudzenie emocji, rozbudzenie motywacji wewnętrznej)
- ukierunkował dyskusję (podanie reguł dyskusji, zainicjowanie dyskusji, przedstawienie sytuacji problemowej)
- kontrolował przebieg dyskusji (czuwał nad in-

¹ Arednd R., *Uczymy się nauczać*, WSIR, 1998.

terakcjami zachodzącymi między uczniami, przestrzegaj reguł dyskusji)

- zakończył dyskusję i pobudził do refleksji (z czym wychodzimy)
- ocenił udział w dyskusji.

Dyskusja stwarza okazję do kształtowania wielu cennych umiejętności m.in. przestrzegania reguł dyskusji (nie mów równorzędnie, nie przerywaj, nie krytykuj, nie oceniaj osoby, odnosz się do treści), krytycznego myślenia, dobierania argumentów, poszanowania praw i poglądów innych, skutecznej komunikacji z innymi, prezentowania własnych poglądów, uzasadniania własnego stanowiska, a także pokonania lęku przed wystąpieniami publicznymi.

Przykłady dyskusji przydatne w edukacji ekologicznej

DEBATA

Uczniowie, przygotowując się do debaty, poszukują informacji pozwalających im na zajęcie stanowiska wobec analizowanego problemu. Wszyscy uczniowie przygotowują argumenty potwierdzające tezę i stanowiące jej zaprzeczenie.

Przed rozpoczęciem debaty uczniowie losują role, jakie będą pełnić: prowadzącego debatę, strażnika czasu, trzyosobowego zespołu sędziowskiego. W debacie uczestniczą dwa zespoły, w skład których wchodzi po kilku uczniów. Podczas debaty jeden zespół będzie prezentował argumenty zwolenników tezy debaty, drugi przeciwników.

Pozostali uczniowie stanowią publiczność, będącą obserwatorami debaty.

Spośród publiczności można wybrać dziennikarzy, którzy będą zapisywali argumenty stron.

W ten sposób powstanie materiał z lekcji utrwalający najważniejsze argumenty.

W debacie należy zadbać o przestrzeganie czasu wypowiedzi poszczególnych jej uczestników. Każdy będzie miał określony czas wypowiedzi, który będzie kontrolowany przez strażnika czasu, np. 2 minuty.

Podczas debaty ważną rolę odgrywają „sędziowie”. Rolą „sędziów” jest przysłuchiwanie się wypowiedziom poszczególnych mówców, ich ocena oraz ocena całych zespołów.

Ocena powinna być uzasadniona, dlatego dobrze jest, gdy „sędziowie” mają karty z kryteriami oceny mówców. Ocenie może podlegać wiele elementów, m.in. rzeczowość argumentów, czy umiejętność kontrargumentacji. Ważne jest także przestrzeganie reguł dyskusji.

Na koniec debaty „sędziowie” ogłaszają zwycięski zespół, uzasadniając swoją decyzję.

Debata kończy się podsumowaniem, na którym można zapytać publiczność o wrażenia oraz o to, czy werdykt sędziów był zgodny z ich oczekiwaniami. W edukacji ekologicznej jest wiele zagadnień, które

warto poddać dyskusji, np. Segregacja odpadów – potrzeba czy konieczność?

Szczególnym rodzajem debaty jest **DEBATA KORESPONDENCYJNA**.

Polega ona na pisemnych wypowiedziach dyskutantów. Okazuje się, że taki rodzaj debaty nie jest dla uczniów prosty. Jednak jej wartość edukacyjna jest duża. Pisemny dialog odbywa się między dwojgiem uczniów. Wymaga od nich nie tylko koncentracji i pełnego zaangażowania, ale też umiejętności formułowania myśli w formie logicznych zdań poprawnych stylistycznie, interpunkcyjnie i ortograficznie. Taka forma debaty daje też możliwość udziału w dyskusji uczniom nieśmiałym, dla których publiczne wypowiadanie się jest tak deprymujące, że często wycofują się z dyskusji.

Debata korespondencyjna pozwala na kształcenie umiejętności charakterystycznych dla wszystkich typów dyskusji takich, jak: dobieranie argumentów do zajmowanego stanowiska, prowadzenie negocjacji, weryfikacja własnych poglądów.

SZEŚĆ PAR BUTÓW²

Jest to rzadko stosowana metoda autorstwa De Bono, w której buty określają sposób i styl działania i podejmowania decyzji. Symboliczny jest kolor i rodzaj butów. Wybierając konkretne buty, decydujemy się na przypisane im zachowania.

Brązowe półbuty symbolizują działania praktyczne, podejmowane z własnej inicjatywy, pozwalające na zwalczanie wszelkich przeszkód

Granatowe buty marynarskie – symbolizują działania wg określonej procedury, sprawdzone i przetestowane, a więc pozwalające na to, by działać rutynowo.

Purpurowe oficerki symbolizują działania przywódcze, kierownicze, wydawanie rozkazów z pozycji osoby urzędowej, choć nie zawsze łączy się to z przestrzeganiem określonych procedur.

Pomarańczowe kalosze symbolizują podejmowanie natychmiastowych decyzji w sytuacji zagrożenia związanej z opracowaniem planu działania, powołaniem dowódcy akcji, przydziałem zadań, ustaleniem sposobów skutecznej komunikacji.

Szare tenisówki symbolizują poszukiwanie i zbieranie obiektywnych i wszechstronnych informacji, przyjmowania hipotez i sprawdzania ich wiarygodności.

Różowe pantofle symbolizują działania emocjonalne, które cechuje wrażliwość i troska, współczucie oraz niesienie pomocy innym. *Sześć par butów* warto wykorzystać, np. w dyskusji pt. *W jaki sposób możemy przyczynić się do ochrony środowiska w najbliższym otoczeniu*.

² De Bono E., *Mieć piękny umysł*, Studio Emka, 2009.

DRZEWKO DECYZYJNE

Drzewko decyzyjne jest metodą graficznego zapisu dyskusji. Pozwala na podejmowanie decyzji w sytuacji problemowej, gdy trzeba dokonać wartościujących osądów, połączonych z krytycznym myśleniem. Uczy skutecznej komunikacji i współpracy w zespole.

W przebiegu lekcji można wyróżnić następujące etapy:

- podział uczniów na zespoły
- przedstawienie problemu wymagającego podjęcia

decyzji

- omówienia graficznego zapisu dyskusji – schematu drzewka decyzyjnego
- zapisanie możliwych rozwiązań omawianego problemu
- określenie pozytywnych i negatywnych skutków proponowanych rozwiązań
- podjęcie ostatecznej decyzji o wyborze najlepszego rozwiązania problemu w odniesieniu do wartości preferowanych przez grupę lub narzuconych
- uzasadnienie podjętej decyzji.

Oto przykładowa wizualizacja dyskusji dydaktycznej do tematu *Skąd pozyskiwać energię?*

CELE I WARTOŚCI				
POZYTYWNE	czysta technologia	czysta, bezpieczna technologia	czyste środowisko	nie występuje niebezpieczeństwo skażeń radioaktywnych
	zapobieganie efektowi cieplarnianemu	czyste środowisko dostępna	czysta, bezpieczna technologia	przystosowane elektronicznie
	zmniejszenie kwaśnych opadów	oszczędność wydatków na podgrzewanie wody, mieszkań	dostępna	przystosowane mieszkania do wykorzystywania
	zatrudnienie dla ludzi		odnawialne źródło energii	
SKUTKI				
NEGATYWNE	oddziaływanie na organizm ludzi nuklearynych odpadów promieniotwórczych	zanieczyszczenie środowiska przez produkcję paneli słonecznych	duże koszty przystosowań np. budowanie tam	wiatraki niszczy walory krajobrazowe
	skażenie radioaktywne terenu, ryzyko awarii	trudności w pozyskiwaniu	zmiana lokalnego klimatu	zagrożenie dla ptaków
	kosztowne otrzymywanie energii	koszty pozyskiwania	straty gospodarstw rolnych	hałas wytwarzany przez turbiny
	ENERGIA ATOMOWA	ENERGIA SŁONECZNA	ENERGIA WODNA	ENERGIA WIATROWA
				ENERGIA Z PALIW KOPALNYCH

MOŻLIWE ROZWIĄZANIA

Rosnące zapotrzebowanie na energię przy zwiększonym zanieczyszczeniu środowiska

SYTUACJA WYMAGAJĄCA PODJĘCIA DECYZJI

METODA PROJEKTÓW

Istotą metody projektów jest zespołowe wykonywanie przez uczniów w określonym czasie wielu zadań związanych tematycznie. Zadania te są wykonywane zwykle poza czasem lekcyjnym, w okresie kilku tygodni, miesięcy, a nawet całego cyklu edukacyjnego. Ich realizacja jest monitorowana i oceniana przez nauczyciela.

Aby cykl zadań wykonywanych przez uczniów nazwać projektem, musi być spełnionych kilka warunków, m.in. uczniowie muszą znać jego cele, metody i formy pracy, a także kryteria i formy oceniania oraz zasady prezentacji efektów swojej pracy, określone są terminy realizacji całości zadania i poszczególnych jego etapów.

Projekt może być:

- krótko- lub długoterminowy - ze względu na czas trwania projektu,
- klasowy lub międzyklasowy - ze względu na liczbę zaangażowanych klas
- badawczy, projekt akcji (działania), projekt służący rozwiązaniu problemu - ze względu na rodzaj wykonywanych zadań projektowych.

Projekt badawczy polega na wykonaniu przez uczniów określonych zadań badawczych.

Badania uczniów poprzedzone są określeniem hipotezy, która będzie weryfikowana w trakcie badania. Inny rodzaj projektu badawczego wiąże się z tym, że uczniowie zbierają pewne informacje, korzystając z różnych źródeł m.in. Internetu, prowadzą wywiady, analizują dane statystyczne, dokumenty, stare księgi itp. Opracowują dokumentację fotograficzną, opisową i inne. Projekt kończy się prezentacją, podczas której uczniowie przedstawiają efekty swoich badań.

Projekt działania wiąże się z zaplanowaniem, realizacją i podsumowaniem pewnych działań podejmowanych np. na rzecz swojej szkoły czy społeczności lokalnej.

Etapu pracy metodą projektów

1. Wybór tematu i określenie celów projektu
2. Opracowanie instrukcji projektu
3. Dobór grup do realizacji zadań
4. Zawarcie kontraktu z grupami zadaniowymi
5. Zaplanowanie pracy w grupach
 - przydział zadań
 - terminów i form konsultacji
 - terminów wykonania zadań
6. Realizacja zadań projektowych
 - korzystanie z różnych źródeł informacji
 - sprawdzanie wiarygodności źródeł
 - selekcja informacji
 - wykonanie obserwacji (doświadczeń, badań)
 - przetwarzanie informacji
 - opracowanie danych
8. Prezentacja projektu, np.
 - prezentacja albumu ilustrowanego zdjęciami, rysunkami

- prezentacja formy plastycznej, np. plakatu, kolażu
- przygotowanie i upowszechnienie książki, broszury, gazetki, informatora, ulotki
- przygotowanie prezentacji multimedialnej, strony internetowej projektu
- wykonanie modelu, makiety
- przygotowanie filmu czy nagrania dźwiękowego
- zorganizowanie pikniku naukowego, konferencji naukowej
- zorganizowanie wystawy, festiwalu prac uczniowskich
- przygotowanie przedstawienia teatralnego, inscenizacji
- zorganizowanie happeningu.

Rolą nauczyciela podczas pracy metodą projektu edukacyjnego jest opracowanie instrukcji, która będzie ukierunkowywała pracę ucznia. Struktura instrukcji jest dowolna, a jej szczegółowość uzależniona od wieku uczniów, ich poziomu intelektualnego, a także częstotliwości wykorzystywania projektu w kształceniu. Część informacji, które powinny wystąpić w instrukcji dla uczniów szkoły podstawowej, nie musi pojawić się w instrukcji dla uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, np. zasoby niezbędne do zrealizowania projektu.

Niezbędne elementy instrukcji do projektu zawiera poniższa tabela

ELEMENTY INSTRUKCJI DO PROJEKTU

- temat projektu
- cele edukacyjne
- czas wykonania projektu
- terminy konsultacji
- zadania dla grup
- kryteria oceny projektu
- kryteria oceny prezentacji projektu

Niezbędnym elementem instrukcji są kryteria oceny projektu i kryteria oceny prezentacji. Uczeń powinien wiedzieć, za co będzie oceniany jeszcze przed rozpoczęciem realizacji projektu.

Wśród kryteriów oceny realizacji projektu mogą wystąpić: planowanie pracy (zgłaszanie pomysłów do realizacji, zgłaszanie chęci wykonania zadania, opracowanie harmonogramu działań, zaplanowanie prezentacji) zbieranie i opracowywanie materiału (różnorodność źródeł, selekcja informacji, przetworzenie informacji), prezentacja (różnorodność form prezentacji, zainteresowanie słuchaczy, wykorzystanie czasu), praca w zespole (zaangażowanie w pracę grupy, wywiązanie się z zadań, pomoc innym w realizacji zadań).

Wśród kryteriów oceny prezentacji mogą znaleźć się: efektywność prezentacji, zaangażowanie wszystkich członków grupy, rzeczowość wypowiedzi, przygotowanie oprawy plastycznej czy audiowizualnej prezentacji, walory kształtujące i wychowawcze prezentacji, kultura wypowiedzi.

Na uwagę zasługują wartości edukacyjne metody projektów w kształtowaniu umiejętności, np. planowanie i organizowanie samokształcenia, samodzielne poszukiwanie informacji, ich weryfikacja i przekształcenie, skuteczna komunikacja, której efektywność decyduje o szybkości i jakości wywiązania się z podjętych zadań, twórcze rozwiązywanie problemów, rozwiązywanie konfliktów mogących pojawić się w trakcie pracy grupy, wywiązanie się z podjętych zadań.

Projekt uczy współodpowiedzialności za efekty pracy grupy, ukazuje wartości wynikające ze wspólnej pracy, pozwala wykorzystać mocne strony każdego ucznia.

Oto propozycja zajęć dydaktycznych z zakresu edukacji ekologicznej z wykorzystaniem metody projektów.

TEMAT PROJEKTU: W trosce o najbliższe środowisko przyrodnicze

CELE PROJEKTU

wiedomości

- poznanie stanu środowiska najbliższej okolicy
- uświadomienie zagrożeń środowiska przyrodniczego w miejscu zamieszkania
- zrozumienie zmian zachodzących w środowisku pod wpływem działalności człowieka

umiejętności

- prowadzenie badań stanu środowiska przyrodniczego
- posługiwanie się sprzętem badawczym
- formułowanie hipotezy badawczej
- interpretowanie wyników
- wnioskowanie
- współpraca w zespole
- skuteczna komunikacja
- rozwiązywanie problemów w sposób twórczy
- korzystanie z różnych źródeł informacji
- planowanie, organizowanie i ocenianie własnego uczenia się

postawy

- budzenie wrażliwości na stan środowiska naturalnego
- podejmowanie działań na rzecz najbliższego środowiska
- utożsamianie się z problemami środowiska w miejscu swojego zamieszkania

CZAS TRWANIA – 6 miesięcy

FORMY PRACY - praca w grupach zadaniowych
OPIS ZADAŃ DLA POSZCZEGÓLNYCH GRUP

Grupa I

Zadanie 1

Zapoznajcie się z danymi dotyczącymi czystości wody w rzece przepływającej przez waszą miejscowość oraz danymi dotyczącymi czystości wody pitnej. Źródłem informacji może być Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Miasta oraz Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna.

Zaprojektujcie ciekawą prezentację uzyskanych danych.

Zadanie 2

Waszym zadaniem będzie zbadanie czystości wody w rzece przepływającej przez waszą miejscowość oraz czystość wody pitnej.

Badanie prowadzone będzie w wykorzystaniu sprzętu badawczego.

Badanie należy wykonać zgodnie z załączoną do zestawu instrukcją.

Przez przystąpieniem do badań proszę określić hipotezę badawczą, która będzie podlegać weryfikacji i zaprojektować tabelę do rejestracji wyników.

Uzyskane wyniki proszę opracować graficznie, a następnie sformułować wnioski wynikające z przeprowadzonych badań.

Przygotujcie się do prezentacji wyników opracowując poster.

Zadanie 3

Narysujcie mapę waszego regionu (miejscowości), zaznaczając na niej rzeki, jeziora, inne zbiorniki wodne, ujęcia wody pitnej oraz oczyszczalnie ścieków. Zlokalizujcie obiekty mające wpływ na zanieczyszczenia wód.

Zastanówcie się nad wpływem, jaki wywierają one na jakość wód w waszym regionie (miejscowości).

Zadanie 4

Opracujcie i przeprowadźcie ankietę w społeczności lokalnej, zbierając informacje na temat sposobów oszczędzania wody w swoich gospodarstwach domowych. Opracujcie wyniki ankiety, sformułujcie wnioski. Przygotujcie ich prezentację (np. multimedialną).

Zadanie 5

Przygotujcie krótką inscenizację ukazującą problemy związane z zanieczyszczeniem środowiska naturalnego. W inscenizacji wykorzystajcie dane źródłowe na temat stanu środowiska w Polsce i na świecie. Ważne, aby w inscenizacji uwzględnić przesłanie uświadamiające innych na problemy sozologiczne.

Grupa 2

Zadanie 1

Zapoznajcie się z danymi dotyczącymi czystości powietrza w waszej miejscowości. Źródłem informacji może być Wydział Ochrony Środowiska Urzędu.

Zaprojektujcie ciekawą prezentację uzyskanych danych.

Zadanie 2

Waszym zadaniem będzie zbadanie czystości powietrza w najbliższej okolicy. Zastanówcie się i podejmijcie decyzję, w jaki sposób to zrobicie (metoda porostowa, badanie zanieczyszczeń pyłowych, inne).

Przez przystąpieniem do badań proszę:

- określić hipotezę badawczą, która będzie podlegać weryfikacji
- zaprojektować tabelę do rejestracji wyników.

Uzyskane wyniki proszę opracować graficznie, a następnie sformułować wnioski wynikające z przeprowadzonych badań.

Przygotujcie się do prezentacji wyników, opracowując poster.

Zadanie 3

Narysujcie mapę waszego regionu (miejscowości) zaznaczając na niej różnice w czystości powietrza. Zlokalizujcie zakłady przemysłowe, drogi szybkiego ruchu, osiedla domów jednorodzinnych i inne obiekty.

Zastanówcie się nad wpływem, jaki wywierają one na elementy środowiska.

Zadanie 4

Opracujcie i przeprowadźcie ankietę w społeczności szkolnej, zbierając informacje na temat palenia papierosów. Opracujcie wyniki ankiety, sformulujcie wnioski. Przygotujcie ich prezentację (np. multimedialną).

Zadanie 5

Przygotujcie konkurs na temat skutków zdrowotnych dla człowieka wynikających z palenia tytoniu. Opracujcie regulamin konkursu, pytania konkursowe oraz „przerwywniki” między kolejnymi etapami konkursu, podczas których zaprezentujecie krótkie piosenki, aforyzmy, przysłowia związane ze zdrowiem.

Grupa 3**Zadanie 1**

Zapoznajcie się z danymi dotyczącymi czystości gleby w waszej miejscowości. Źródłem informacji może być Wydział Ochrony Środowiska Urzędu.

Zaprojektujcie ciekawą prezentację uzyskanych danych.

Zadanie 2

Waszym zadaniem będzie zbadanie czystości gleby w różnych punktach waszej miejscowości.

Badanie prowadzone będzie w wykorzystaniem sprzętu badawczego firmy MERCK. Badanie należy wykonać zgodnie z załączoną do zestawu instrukcją.

Przez przystąpieniem do badań proszę:

- określić hipotezę badawczą, która będzie podlegać weryfikacji
- zaprojektować tabelę do rejestracji wyników.

Uzyskane wyniki proszę opracować graficznie, a następnie sformułować wnioski wynikające z przeprowadzonych badań.

Przygotujcie się do prezentacji wyników, opracowując poster.

Zadanie 3

Narysujcie mapę waszego regionu (miejscowości) zaznaczając na niej typy gleb oraz miejsca największego ich skażenia. Zlokalizujcie nielegalne wysypiska śmieci. Zastanówcie się nad wpływem, jaki wywierają one na elementy środowiska.

Zadanie 4

Przygotujcie prezentację multimedialną ukazującą porównanie wartości odżywczej żywności produkowanej w sposób ekologiczny i konwencjonalny.

Zadanie 5

Ogłoście konkurs fotograficzny, plastyczny pod hasłem „nielegalne wyrzypiska śmieci zagładą dla naszych dzieci”. Opracujcie regulamin konkursu. W regulaminie określcie m.in. kryteria oceny pracy (np. przesłanie ekologiczne dla następnych pokoleń)

Przygotujcie wystawę najciekawszych prac.

ZASADY I TERMINY KONSULTACJI Z NAUCZYCIELEM

Konsultacje odbywać się będą w każdy piątek, w godzinach 14⁰⁰-15⁰⁰ (okienko nauczyciela). Każdy uczeń powinien co najmniej 2 razy skonsultować się z nauczycielem. Do konsultacji należy przygotować informacje dotyczące m. in.

- informacji o stanie prac nad zadaniami
- trudności, jakie się pojawiają
- pytania, opinie, wątpliwości

ZASOBY NIEZBĘDNE DO WYKONANIA PROJEKTU

zestawy badawcze do badania wód, gleby, powietrza (tablice porostowe), komputer, rzutnik multimedialny, papier do wykonania posterów i inne materiały piśmiennicze

KRYTERIA OCENIANIA PRACY NAD PROJEKTEM

- systematyczność
- terminowość
- różnorodność wykorzystanych źródeł
- umiętność prowadzenia badań elementów środowiska
- (umiejętność stawiania hipotez, ich weryfikacji, opracowywania wyników, formułowania wniosków)
- umiejętność przekładu danych
- współpraca uczniów w grupie
- wywiązywanie się z podjętych działań

ZASADY PREZENTACJI

Prezentacje oceniać będzie jury wybrane spośród uczniów poszczególnych klas, nauczycieli, dyrekcji, rodziców, zaproszonych gości.

CZAS

Prezentacje projektu odbędą się podczas Światowego Dnia Ochrony Środowiska. Każda grupa będzie miała 2 godziny lekcyjne na prezentację efektów swojej pracy.

KRYTERIA OCENIANIA PREZENTACJI

Podczas oceniania projektu uwzględniane będą:

- zaangażowanie poszczególnych członków grupy
- poprawność merytoryczną wykonanych zadań.

Warto pamiętać, że edukacja ekologiczna, jak każda inna, będzie efektywna tylko wtedy, gdy to nie nauczyciel, a uczniowie będą aktywni.

Bibliografia

- Arędnis R., Uczymy się nauczać, WSIP, 1998.
- De Bono E., Mieć piękny umysł, Studio Emka, 2009.
- Gołębiński B.D., Uczenie metodą projektów, WSIP, 2002.
- Mikina A., Metoda projektów w kreowaniu przedsięwzięć postaw ucznia, WSIP, 1998.

Ekologia muzyki czy ekologia akustyczna

Czym jest **ekologia muzyki**? Jak podaje Wikipedia jest to dziedzina muzykologii badająca relacje między muzyką i sposobem jej odbioru a środowiskiem akustycznym. Kluczowym pojęciem w ekologii muzyki jest pejzaż dźwiękowy (ang. *soundscape*), czyli środowisko akustyczne. Początkowo pejzaż tworzyły jedynie odgłosy natury. W miarę rozwoju cywilizacji następowało zagęszczenie dźwięków wytwarzanych przez ludzi. W środowiskach wiejskich były to głównie hałasy sporadyczne. Rewolucja przemysłowa wprowadziła hałasy coraz bardziej uciążliwe, bo donośne i monotonne, wytwarzane często przez maszyny fabryczne i pojazdy.

Wikipedia wyjaśnia także **ekologia muzyki jako naukę**. Możemy przeczytać, że w Kanadzie, kolebce tej dyscypliny, centrum badawcze pejzażu dźwiękowego znajduje się przy Uniwersytecie Calgary. W Królewskiej Akademii Muzyki w Sztokholmie utworzono kierunek podyplomowy łączący naukę o środowisku, urbanistykę i architekturę, w którym centralną rolę odgrywa akustyka i estetyka. W Finlandii odpowiednie badania podjęto na wydziale etnomuzykologii Uniwersytetu Tampere. Teoria badań nad środowiskiem akustycznym rozwija się również na wydziale architektury Uniwersytetu Grenoble. W Japonii zainteresowanie ekologią dźwiękową w aspekcie naukowym, artystycznym i historycznym wiąże się z istniejącą tam tradycją kultury dźwiękowej (np. rzeźby dźwiękowe w ogrodach).¹

Wymienia się także także **działania muzyczne, jak ekologia akustyczna**. Myślenie o dźwięku jako jednym z ważniejszych składników kultury powoli zaczyna robić się w Polsce modne. Ekologia akustyczna zajmuje się każdym dźwiękiem, w dowolnym miejscu i czasie, oraz niezależnie od tego, czy jest to dźwięk muzyki, maszyny, człowieka czy natury. Dźwięki te składają się na określone środowiska dźwiękowe. Takim środowiskiem może być więc ulica, pomieszczenie, park, dolina, budynek, kompozycja muzyczna, instalacja artystyczna, program radiowy, miasto, ekosystem, województwo, dana epoka historyczna, a nawet struktura „niema”, która zawiera w sobie ładunek informacji o dźwięku, na przykład: powieść, mīt lub rysunek. Każde takie środowisko określa się mianem pejzażu dźwiękowego (*soundscape*), a wszystkie razem składają się one na pejzaż dźwiękowy świata. Począt-

ki nauki o pejzażu dźwiękowym (*soundscape studies*) przypadają na przełom lat 60 i 70 ubiegłego stulecia i wiążą się z działalnością kanadyjskiego kompozytora i myśliciela R. Murray'a Schafera oraz stworzonej przez niego grupy badawczej World Soundscape Project (WSP). W początkach lat 90 XX wieku powstała zaś światowa organizacja skupiająca ekologów akustycznych – World Forum for Acoustic Ecology (WFAE).²

Dla mnie najciekawsze było pytanie o związki pejzażu dźwiękowego z muzyką. O to, w jakim stopniu sztuka muzyczna jest naśladowaniem brzmień, melodii występujących w środowisku dźwiękowym, o granicę pomiędzy muzyką a pejzażem dźwiękowym. Czy ekologia muzyki może być elementem sztuki? Szczególnie sztuki muzycznej przybliżanej młodemu człowiekowi. Czy w szkole powszechnej można uczyć, „bawiąc” się dźwiękiem nas otaczającym?

Czas na zmiany. Czas na ekologię dźwiękową. Czas na otwarcie okien i uszu na dźwięki otaczającego świata, dźwięki tym cenniejsze, że zagrożone zniszczeniem przez wszechobecny ludzki hałas. Zagrożeniem jest zniszczenie ciszy. Już nie ma chyba na naszej planecie miejsc, z których nie byłoby słychać silników samolotów: niebo z siedliska bogów zmienia się w „rynszok dźwiękowy” (wyrażenie R. Murraya Schafera).³

Biennale Sztuki dla Dziecka w Poznaniu to miejsce, które inspirowało naukowców, nauczycieli, instruktorów, animatorów i dzieci do różnorodnych działań. W swojej praktyce pedagogicznej spotkałem się z tym zjawiskiem za sprawą profesora Victora Flussera kompozytora i pedagoga. Urodzony w Brazylii, od 1980 roku mieszka we Francji. Wtedy dyrektor Departamentu Muzyki Uniwersytetu nauk Humanistycznych w Strasburgu. Wykładowca w nowej dziedzinie: ekologii muzyki i tworzenia dźwięku na wielu uniwersytetach Europy i świata. Także gościł w Poznaniu na 12 i 13 Biennale Sztuki dla Dziecka, gdzie prezentował ciekawe warsztaty z ekologii muzyki. Prezentując swoją koncepcję, V. Flusser pokazał w jaki sposób włączać i angażować w poznawanie dźwięku od najmłodszych lat. Chodzi o poprawę jakości życia poprzez zabawę w komunikacji między

1 https://pl.wikipedia.org/wiki/Ekologia_muzyki

2 <http://meakultura.pl/aktualnosci/abc-ekologii-akustycznej-477>

3 A.M. Harley: *Dźwięk i życie: narodziny ekologii dźwiękowej*. „Ruch Muzyczny” 1995 nr 6, s. 6.

ludźmi z wykorzystaniem dźwięku wokół nas.

Ciekawym doświadczeniem była także możliwość uczestnictwa podczas biennale w zajęciach Teresy Nowak pt. *Kształty dźwięków - muzyka barw*. Było to dążenie do integracji sztuk, do wzajemnego przenikania. Było to budowanie milczących rzeźb z instrumentów muzycznych i napełnianie dźwiękiem i ruchem milczących obrazów. Muzyka jest teatrem, taniec – ożywioną rzeźbą, obrazy mają swoją tonację, a kolory – swoje odbicie w dźwięku i ruchu.

Także w Poznaniu Tadeusz Wielecki zaprosił do *Doliny suchej wody. Wołania do morza. Znajdź dźwięk właściwy i inne ćwiczenia na pracę wyobraźni i ducha*. Według Wieleckiego jest coś niezwykłego w sytuacji, gdy wiele osób zgromadzonych w jednym miejscu w skupieniu milczy. Zjednoczeni w milczeniu. Od razu narzucają się dwa możliwe stany takiej sytuacji:

1. zatopienia w ciszy,
2. zatopienia w dźwiękach.

Violetta Panfil-Smolińska
KPCEN w Bydgoszczy

Świadomość ekologiczna uczniów – fakt czy mit

Podstawowym celem edukacji środowiskowej powinno stać się kształtowanie świadomości ekologicznej. Świadomość¹ to zdolność do zdawania sobie sprawy z własnego zachowania, jego uwarunkowań i konsekwencji. Świadomość ekologiczna ucznia, w odniesieniu do powyższej definicji, oznacza zdolność do zdawania sobie sprawy z własnego zachowania, jego uwarunkowań i konsekwencji w stosunku do środowiska naturalnego.

Chcąc sprawdzić, jaką świadomość ekologiczną mają uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, przeprowadziłam badania ankietowe na losowo wybranej grupie 1125 uczniów. Wśród nadanych byli uczniowie z dużych miast, miasteczek i wsi.

Przeprowadzone przeze mnie badania wykazały, że świadomość ekologiczna uczniów szkół ponadgimnazjalnych pozostawia wiele do życzenia.

Większość badanych uczniów czuje się współodpowiedzialna za stan środowiska naturalnego.

Gabriele Proy na 14 Biennale Sztuki dla Dziecka zaproponowała warsztaty muzyczne dla dzieci pt. *Pocztówki dźwiękowe*. Uczestnicy wysłuchali skomponowanych przez kompozytorkę utworów – pocztówek dźwiękowych, pochodzących z różnych miejsc świata, opartych na dźwiękach naturalnych. Ich zadaniem było wyobrazić sobie miejsca, o którym opowiadał utwór, następnie namalowanie go w taki sposób, by oddać jego nastrój i klimat.

Koncepcja pracy z dziećmi związana z kształtowaniem wrażliwości na dźwięk w najbliższym otoczeniu, tworzenie różnorodnych wypowiedzi artystycznych za pomocą dźwięków naturalnych i przetworzonych elektronicznie to jeden ze sposobów poszukiwań ze współczesnym uczniem. Uczniem, który ma bardzo dobrze opanowane technologie informacyjne, multimedialne i cyfrowe, może ją wykorzystać do kreatywnych działań z otaczającym nas dźwiękiem. Do tworzenia pejzażu dźwiękowego.

Tłumaczą to tym, że żyjąc w nim, korzystają z jego zasobów, przyczyniając się tym samym do jego degradacji. Aby zrekompensować niekorzystne dla środowiska działania, starają się prowadzić proekologiczny tryb życia oraz podejmują różne przedsięwzięcia na rzecz środowiska.

Większość badanych uważa, że nie ma wpływu na politykę ekologiczną w swojej miejscowości. Są przekonani, że decydują o niej pracownicy urzędów. Uważają, że w pojedynkę nic nie zdziałają, gdyż nikt nie liczy się ze zdaniem mieszkańców. Nie wiedzą, do kogo mogliby się zwrócić w tej sprawie, ani w jaki sposób mogliby włączyć się w politykę ekologiczną swojej miejscowości. Uważają też, że urzędnicy nie są zdolni do szybkich reakcji na niewłaściwe zachowania mieszkańców.

Niewielu uczniów twierdzi, że może wywierać wpływ na politykę ekologiczną w swojej miejscowości.

W uzasadnieniu swojego przekonania podają następujące przykłady: *mogę przedstawiać swoje pomysły na sesji Rady Miasta, np. aby wprowadzić zakaz rozdawania darmowych toreb foliowych w marketach, mogę wywierać nacisk na władzę, podejmować różne*

1 Cichy D., Przygotowanie młodzieży do ochrony i kształtowania środowiska. LOP, Warszawa 1984

2 Okoń W., Nowy słownik pedagogiczny. Wydawnictwo Akademickie „Zak”, Warszawa 2004

inicjatywy na rzecz środowiska, zwracać uwagę innym, aby nie zanieczyszczali środowiska, poprzez wybory do Rady Miasta, mogę włączyć się w politykę ekologiczną mojej miejscowości, staram się nie szkodzić środowisku, stosuję się do wszystkich obowiązujących norm i ustaleń prośrodowiskowych, w rozmowach z kolegami, mogę poruszać ten temat.

Następne wypowiedzi dotyczyły podejścia uczniów do problemu segregacji śmieci, oszczędzania wody i energii elektrycznej.

Większość uczniów twierdzi, że prowadzi segregację śmieci w swoim domu. Niestety, tylko 7% kieruje się w tym względzie chęcią dbania o środowisko, a 4% wskazuje na możliwość ich powtórnego przetworzenia. Jednak dla większości uczniów, którzy deklarują segregację śmieci, powodem jest bliskość odpowiednich pojemników oraz to, że inni tak czynią.

Ci, którzy nie segregują odpadów uzasadniają to w następujący sposób: *segregacja odpadów jest bez sensu, bo i tak trafiają one do jednej śmieciarki, w moim domu nie ma zwyczaju segregowania odpadów, na segregację nie ma czasu, po co to robić, skoro i tak nikt nie segreguje odpadów.*

Blisko 70% badanych przyznaje, że oszczędza wodę, ale główną przyczyną takiego postępowania są koszty związane z jej użytkowaniem. Niewielu zdaje sobie sprawę, że na świecie jest deficyt wody i może jej zabraknąć. Pojedynczy uczniowie mają świadomość, że Polska jest krajem ubogim w wodę.

Natomiast ci, którzy nie przywiązują wagi do oszczędzania wody tłumaczą to następująco: *trudno mi oszczędzać, nigdy nie doświadczyłem braku wody, nie musimy oszczędzać bo nie jesteśmy biedni, ja za wodę nie płacę, więc po co oszczędzać, jest jej dużo na świecie.*

Podobnie, jak w przypadku wody, **większość badanych uczniów deklaruje oszczędzanie energii elektrycznej, głównie ze względu na wysokie opłaty za jej zużycie.** Pojedynczy uczniowie mają świadomość, że produkcja energii elektrycznej nie jest obojętna dla środowiska. Niewielu podkreśla, że pochodzi ona ze źródeł nieodnawialnych, które mogą się wyczerpać.

Pozostali swój stosunek do problemu oszczędzania energii uzasadniają w następujący sposób: *czego nie widzę, tego nie oszczędzam, siedzę długo w nocy i nie mam możliwości oszczędzania energii, bo nie lubię, gdy jest ciemno, bo po co, bo energia nie jest droga, bo nie muszę.* Cieszy, że ¼ badanych segreguje śmieci, oszczędza wodę i energię elektryczną, ale szkoda, że fakt ten jest spowodowany innymi motywami niż ochrona środowiska.

Badano również stosunek uczniów do ludzi zanieczyszczających środowisko.

Większość (blisko 75%) uważa, że spalanie opakowań plastikowych, gumowych opon oraz in-

nych odpadów trudno rozkładających się powinno być zakazane, gdyż jest źródłem rakotwórczych związków.

Niestety, część badanych twierdzi, że jest to dobry sposób na pozbycie się śmieci, są też tacy, których nie obchodzi, w jaki sposób ludzie pozbywają się swoich śmieci.

Duża grupa uczniów (61%) zdaje sobie sprawę ze szkodliwości wypalania traw. Zwracają przy tym uwagę na niebezpieczeństwo wywołania pożaru oraz szkodliwość dla żywych organizmów. Jednak wśród badanych są też tacy, którzy uważają, że wypalanie traw jest pożyteczne, gdyż pozwala w łatwy sposób usunąć trawę zarastającą rowy.

O ile badani dostrzegają zagrożenia wynikające ze spalania sztucznych tworzyw czy wypalania traw, to **niewielu zdaje sobie sprawę z negatywnych skutków stosowania soli kuchennej, którą często zimą posypuje się chodniki.** Prawie połowa uczniów twierdzi, że to korzystne działanie, gdyż dzięki temu drogi przestają być śliskie. Paradoksalnie niektórzy uważają, że działanie to jest pożyteczne dla roślin, gdyż sól stanowi cenny składnik przyspieszający ich wzrost i rozwój. Jest też grupa badanych, która krytycznie podchodzi do tych działań, ale tylko ze względu na zły wpływ soli na obuwie i opony samochodowe. Negatywny wpływ soli na rośliny dostrzega tylko co trzeci uczeń.

Prawie połowa respondentów przyznaje, że nie zwraca uwagi ludziom zanieczyszczającym środowisko. Wśród uzasadnień takiego postępowania wymieniają następujące: *i tak nikt mnie nie posłucha, nie zmienię mentalności ludzi, trudno się zdobyć na odwagę, nie chce się narażać, ludzie reagują agresywnie na takie uwagi, boję się że mnie pobiją, od zwracania uwagi innym jest policja, ja nie jestem od tego, nie warto, bo to niczego nie zmieni, sama staram się nie zanieczyszczać środowiska, każdy śmieci.*

Ci, którzy twierdzą, że zwracają uwagę ludziom zanieczyszczającym środowisko, kierują się przy tym najczęściej chęcią ochrony środowiska. Uzasadniają to następująco: *wszyscy powinni dbać o środowisko, bo to jest nasz obowiązek, denerwuje mnie, gdy ktoś zanieczyszcza środowisko.*

Duża grupa respondentów twierdzi, że zachęca innych do ochrony środowiska, gdy jest ku temu okazja. Uzasadniają to m.in. poczuciem odpowiedzialności za środowisko (*bo środowisko jest wspólnym dobrem, o które należy dbać, to mój obowiązek, martwię się o środowisko, razem można więcej zdziałać*), chęcią zwiększenia świadomości ekologicznej innych, chęcią życia w czystym środowisku.

Spora grupa uczniów (13%) przyznaje, że ochrona środowiska nie stanowi częstego tematu rozmów wśród młodzieży.

Ci, którzy nie podejmują się zachęcania innych do ochrony środowiska uważają, że: *trudno jest prze-*

kończąc do tego ludzi, nie czuję takiej potrzeby, nie obchodzi mnie stan środowiska, szkoda na to czasu, ochrona środowiska to sprawa indywidualna.

Ponadto uczniowie twierdzą, że wstydzą się rozmawiać o środowisku, nie chcą narazić się na śmieszność, są ciekawsze tematy do rozmów.

Następnie sprawdzano, czy uczniowie, kupując produkty kosmetyczne i spożywcze, kierują się względami środowiska.

Okazuje się, że 60% badanych podczas kupowania proszku do prania nie zwraca uwagi, czy zawiera on substancje ulegające rozkładowi biologicznemu. Niewielu (blisko 10%) deklaruje zainteresowanie jego składem, więcej ceną i jakością. Niestety, tylko 2% kieruje się koniecznością ochrony środowiska.

Pojedynczy uczniowie twierdzą, że do tej pory nie spotkali się z pojęciem substancji ulegającej rozkładowi biologicznemu, nie wiedzieli, że proszek może zawierać substancje szkodliwe dla środowiska. Kilku przyznało się, że nie wie, gdzie należy szukać takich informacji.

Prawie połowa badanych uczniów zaprzecza, jakoby kupowała najchętniej kosmetyki w aerozolu. Spośród nich połowę stanowią uczniowie liceum ogólnokształcącego.

W uzasadnieniu kupowania kosmetyków w aerozolu respondenci zwracają uwagę na ich niższą cenę, powszechną dostępność, a także walory użytkowe, np. ładniejszy zapach, łatwość użycia.

Część badanych (przeszło 9%) przyznaje, że nie zwraca uwagi, czy kupowane kosmetyki są w aerozolu, czy nie – jest im to obojętne.

Ci, którzy twierdzą, że nie kupują kosmetyków w aerozolu, tłumaczą tę następującymi argumentami: *zawierają one szkodliwy freon, niszczą warstwę ozonową atmosfery, są szkodliwe dla środowiska i zdrowia.* Wśród innych argumentów wymieniają: *nie lubię ich, nie są trwałe, są trudne w obsłudze, mam na nie uczulenie, nie mam co zrobić z opakowaniem, są za drogie.*

Cieszy fakt, że część respondentów (43%) podczas zakupu produktów spożywczych zwraca uwagę, aby nie zawierały one konserwantów. Jednak dla dużej grupy najważniejsze przy zakupie produktów spożywczych jest, aby były tanie. Liczy się też ładne opakowanie.

Z moich badań wynika, że **nie najlepiej jest z podejmowaniem działań na rzecz środowiska.** Ponad 1/3 badanych twierdzi, że nigdy nie prowadziła takich przedsięwzięć. Nieco mniej uczniów przyznaje, że podejmuje je tylko wtedy, gdy wymaga tego nauczyciel. Wśród badanych są też tacy, którzy twierdzą, że chętnie włączają się w te działania, jeśli ktoś inny je zorganizuje. Pojedynczy uczniowie przyznają, że są inicjatorami przedsięwzięć na rzecz środowiska.

Badani, którzy zadeklarowali podejmowanie działań na rzecz środowiska, uzasadniają to tym że: *czują się odpowiedzialni za środowisko, lubią działać na jego rzecz, szkoła organizuje takie przedsięwzięcia, więc w nich uczestniczą.*

Są też takie argumenty, które pokazują, że **podejmowanie działań wynika często z chęci uzyskania dobrej oceny lub miłego spędzenia czasu kosztem nudnych zajęć lekcyjnych.**

Ci, którzy nie podejmują takich działań twierdzą, że: *nie mam na to czasu, nie mam takiej potrzeby, nie było okazji do takich działań, po co działać na rzecz środowiska, skoro inni tego nie doceniają, nie chcę być wyimiany, inni ludzie są za to odpowiedzialni, po co, przecież za to nie płacę, takie akcje nie są popularne.*

Wśród form działania na rzecz środowiska uczniowie najczęściej wskazują sprzątanie świata, dokarmianie zwierząt, sadzenie drzew, zbieranie surowców wtórnych oraz uświadamianie współmieszkańców.

Kolejne pytanie ukazało stosunek uczniów do zjawiska palenia papierosów w miejscach publicznych.

Cieszy fakt, że większość badanych zdaje sobie ze szkodliwości dymu tytoniowego, również dla osób niepalących, przebywających w towarzystwie palaczy (78%). Niestety, blisko 8% jest przekonane o tym, że dym tytoniowy szkodzi tylko osobie palącej. Wśród badanych są też tacy, którzy uważają, że dym tytoniowy nie jest szkodliwy dla zdrowia. Pojedynczy uczniowie uważają, że zakaz palenia w miejscach publicznych jest zbędny, gdyż stanowi dyskryminację osób palących, a to jest sprzeczne z zasadami demokracji.

Następnie sprawdzano, które miejsce wśród wielu potrzeb (np. budowa supermarketów, osiedli mieszkaniowych i oświata), przyznałoby uczniowie ochronie środowiska. Okazało się, że dla dużej grupy uczniów (62%) **ochrona środowiska znalazłaby się na przedostatnim miejscu.**

Na podstawie przedstawionych badań można pokusić się o zbudowanie portretu przeciętnego nastolatka w odniesieniu do środowiska naturalnego.

Jest powściągliwy w wypowiedzaniu swojego zdania o problemach środowiskowych. Czuje się współodpowiedzialny za stan środowiska naturalnego, gdyż korzysta z jego zasobów i zdaje sobie sprawę, że w ten sposób je zanieczyszcza. Nie myśli jednak o tym, że czyste środowisko należy zachować dla przyszłych pokoleń. Co prawda stara się zachęcać innych do ochrony środowiska, ale na ogół tylko wtedy, gdy nie ma, o czym rozmawiać ze znajomymi.

Wie, że produkty spalania opakowań sztucznych zanieczyszczają powietrze i że mogą być rakotwórcze. Zna skutki wypalania traw i palenia tytoniu w miejscach publicznych, ale na ogół nie zwraca uwagi tym, którzy to czynią. Uważa, że i tak nie zmieni mentalności ludzi i nie chce się narażać na śmieszność, wyzywkę czy pobicie.

Stara się nie kupować kosmetyków w aerozolu, ale rzadko wiąże to z dbałością o środowisko.

Wie, że promieniowanie UV jest szkodliwe, dlatego najczęściej opala się, stosując kosmetyki z filtrem UV.

Segreguje śmieci, gdy blisko jego zamieszkania znajdują się odpowiednie pojemniki.

Na ogół oszczędza wodę i energię elektryczną, ale czyni to głównie dlatego, aby zaoszczędzić rodzinne finanse. Rzadko motywacją jego postępowania jest ochrona środowiska.

Sądzi, że nie ma wpływu na politykę ekologiczną w swojej miejscowości, bo i tak niczego nie zdoła w pojedynkę. Nie wie też do końca, gdzie mógłby zgłosić się w tej sprawie, będąc jednocześnie przeświadczonym, że o polityce ekologicznej decydują pracownicy urzędów.

Zwykle nie podejmuje więc działań na rzecz najbliższego środowiska, chyba że zmusza go do tego nauczyciel. Nie przywiązuje wagi do opakowań, w jakich kupuje produkty spożywcze, nie zwraca też na ogół uwagi na to, czy pochodzą one z upraw ekologicznych i czy zawierają konserwanty.

Kupując produkty drogerijne, nie sprawdza, czy były testowane na zwierzętach, czy zawierają substancje przyjazne środowisku. Ochrona środowiska nie stanowi dla niego priorytetowego problemu, a środki finansowe przeznaczająby w pierwszym rzędzie na budowę hipermarketów.

Z powyższego opisu jawi nam się uczeń pelen sprzeczności – czuje się współodpowiedzialny za śro-

dowisko, ale nie zwraca uwagi tym, którzy je niszczą. Na ogół nie podejmuje działań na rzecz jego ochrony, a jeśli już to czyni, to jego działania rzadko są uzasadniane względami czysto etycznymi. Jest on bierny, często zagubiony i bezsilny wobec problemów, które dostrzega. Potwierdzają to pojawiające się często stwierdzenia: i tak to nic nie zmieni, nie wiem, gdzie się udać, po co?, nie chce mi się.

Na koniec warto, abyśmy zadali sobie pytanie, czy świadomość ekologiczna uczniów może nas, nauczycieli satysfakcjonować. Jej kształtowanie nie jest procesem łatwym. Wiadomo, że nie tylko szkoła ma w tym swój udział, gdyż, jak twierdzi Cichy³, *świadomość człowieka i jego postawy kształtują się w różnych okolicznościach życiowych i pod wpływem różnych oddziaływań wychowawczych*. Wydaje się również, że kształtowanie świadomości ekologicznej to zadanie nie tylko nauczycieli przedmiotów przyrodniczych. Dlatego, jak postuluje Cichy⁴, *również wychowawcy powinni pomóc uczniom kształtować u siebie wartości kultury ekologicznej i uświadomić ich znaczenie dla przyszłych pokoleń*.

3 Cichy D., Michałow W., Sandner H., Ochrona i kształtowanie środowiska. WSiP, Warszawa 1987

4 Cichy D., Świadomość ekologiczna poprzez działania wychowawcze. Biologia w Szkole nr 5, Warszawa 1990

Maria Wierzbicka

Szkoła Podstawowa Nr 3 im. M. Kopernika w Lipnie

Razem możemy więcej

Ekologiczny styl życia – moda, czy może konieczność dzisiejszych czasów? Ludzie często „zalewani” przez media, prasę, jak również władzę przedrostkami „bio” oraz „eko” zadają sobie wyżej wymienione pytanie. Czy w trosce o naszą planetę powinniśmy być choć trochę „eko” i kupować więcej „bio”?

W dobie postępującego konsumpcjonizmu nabywamy coraz więcej produktów, nie zastanawiając się, w jaki sposób zostały wyprodukowane i jakie konsekwencje pociągnęło za sobą ich wytworzenie. Idąc na zakupy, nie koncentrujemy się na tym, czy dana rzecz rzeczywiście jest nam niezbędna.

Skuszeni hasłami promocyjnymi pakujemy do koszyka ogromną ilość artykułów żywnościowych, nie zwracając uwagi chociażby na termin ważności. Skutkiem tego zjawiska jest marnowanie żywności. Według danych pochodzących z Eurostatu Polska w 2018 roku uplasowała się na 5 miejscu w Unii

Europejskiej pod względem trwonienia żywności. Przeciętny Polak rocznie wyrzuca do śmieci ok. 235 kg jedzenia! W skali całego kraju daje to wynik 9 mln ton. Problem może być znacznie większy, ponieważ nie ma jednolitego systemu mierzenia marnowanej żywności. Jak więc zwyczajny człowiek może przeciwdziałać temu zjawisku, realizując tym samym zasady ekologicznego stylu życia? Przede wszystkim **KUPUJ MNIEJ I ROZSĄDNIEJ! Przed wyjściem do sklepu sprawdź stan swojej lodówki oraz zapasów żywności i na ich podstawie sporządź listę zakupów**. Nie ulegaj reklamom, kupuj tylko to, co rzeczywiście jest niezbędne. Polacy mają również tendencję do gotowania ogromnej ilości potraw na różnego rodzaju święta, dni wolne od pracy, długie weekendy. Niestety, po jakimś czasie niezjedzone produkty ulegają zepsuciu i lądują w śmietniku. A może ktoś w Twojej okolicy jest bardziej potrzebu-

jący? Może nie stać go na ciepły posiłek? To może być ktokolwiek – sąsiad, sąsiadka czy bezdomny. **Podziel się – nie wyrzucaj!**

Racjonalne kupowanie dotyczy nie tylko żywności, ale również innych produktów, w tym niezbędnej nam w codziennym życiu odzieży. Czy kiedykolwiek zastanawiałeś się, w jaki sposób pozyskiwane są surowce używane do ich produkcji? Czytając na metce skład 100% bawełny, jesteś przekonany, że ubranie jest zdrowe? Nic bardziej mylnego. Przeciętny T-shirt zawiera w swoich włóknach nawet 150 gramów nawozów sztucznych! Pesticydy są również przyczyną śmierci i zatrucia tysięcy ludzi pracujących na plantacjach konwencjonalnej bawełny. Wybieraj zatem biobawełnę, która nie zawiera w swoim składzie substancji chemicznych, a jej produkcja nie niesie za sobą szkodliwych skutków dla środowiska i ludzi tam pracujących.

W większości super- i hipermarketów istnieją półki z bioproduktami. Czy rzeczywiście są one lepsze od reszty asortymentu sklepowego? Niektórzy ludzie myślą, że przedrostek „bio” dodany do nazwy nie zmienia jego jakości, a jedynie cenę. Czy mają rację? Otóż bioprodukty są produktami organicznymi, których składniki pochodzą z gospodarstw ekologicznych. Co ważne, rolnicy nie używają do ich produkcji (lub też hodowli, ponieważ dotyczy to również zwierząt) pestycydów, modyfikacji genetycznych. Produkcja i hodowla odbywają się zatem zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju¹. Nie posiadają one w składzie długiej listy polepszaczy smaku czy konserwantów. Dla przykładu, drób w ekologicznych hodowlach ma stały dostęp do tzw. „zielonej paszy”, czyli może korzystać z wybiegu oraz wielu innych udogodnień. Niestety, większość zwierząt w Polsce hodowana jest w warunkach klatkowych, bez dostępu świeżego powietrza. Dlatego tak ważne jest, żebyśmy przy wyborze mięsa lub jajek patrzyli, z jakiego chowu pochodzą. Jajka sprzedawane w handlu detalicznym zawsze posiadają tzw. kod systemu hodowli: 0 – jaja z produkcji ekologicznej, 1 – jaja z chowu na wolnym wybiegu, 2 – jaja z chowu ściółkowego, 3 – jaja z chowu klatkowego.

Kolejnym ważnym aspektem, który wymaga poświęcenia uwagi jest zjawisko smogu. Co to jest i w jaki sposób powstaje? To nic innego, jak wymieszanie się mgły z dymem i spalinami. Największym

problemem w Polsce są instalacje grzewcze oraz niska świadomość ekologiczna obywateli, którzy używają do ogrzewania budynków paliwa słabej jakości. Często, niestety, są to śmieci. Dużo ludzi, zamiast segregować odpady i poddawać je recyklingowi, dzieli je na „palne” i „niepalne”. Niestety, ma to fatalny skutek dla środowiska. Szkodliwe dymy i pyły są powodem śmierci milionów ludzi na świecie. Według raportów Narodowego Funduszu Zdrowia, w Polsce co roku z powodu smogu umiera ok. 40 – 50 tys. mieszkańców (niestety jest to zjawisko dynamicznie rosnące). Państwo na szczęście widzi skalę problemu i podejmuje z nim walkę. Prowadzone są różnego rodzaju kontrole, nie tylko w zakładach przemysłowych, ale również w domach jedno- i wielorodzinnych. **Myślisz teraz, że w tak małym mieście, jak Lipno nikt nie sprawdzi, czym palisz w swoim piecu? Nic bardziej mylnego. Według informacji pochodzących z Urzędu Miasta Lipna już niedługo powstanie specjalny patrol ekologiczny.** Wiesz, że ktoś w twoim otoczeniu pali śmieci – z jego kominą wydobywa się śmierdzący dym? Reaguj! Dzwoni na policję lub informuj odpowiednie władze (Urząd Miasta, Urząd Gminy, Straż Miejską) – ta osoba truje również Ciebie! Zgodnie z art. 191 Ustawy o odpadach, spalanie śmieci podlega karze aresztu albo grzywny. **Za spalanie odpadów w instalacjach grzewczych lub na wolnym powietrzu grozi mandat w wysokości do 500 zł lub kara grzywny do wysokości 5000 zł, gdy sprawa zostanie skierowana do Sądu.** Nie stać Cię na nowy piec lub inne, ekologiczne źródło ciepła? Dzięki rządowemu programowi „Czyste powietrze” skierowanemu do osób fizycznych, którego celem jest poprawa efektywności energetycznej oraz zmniejszenie lub uniknięcie emisji pyłów i innych zanieczyszczeń wprowadzanych do atmosfery przez domy jednorodzinne, możesz uzyskać dotację i/lub pożyczkę do zakupu nowych, ekologicznych źródeł ciepła oraz termomodernizację budynku. W tym momencie warto przypomnieć, że polski cel OZE na 2020 rok to 15% udziału energii ze źródeł odnawialnych w ogólnym zużyciu energii brutto. Dzisiaj wiemy, że prawdopodobnie zaplanowanego pułapu nie osiągniemy.

Czy zastanawiałeś się kiedykolwiek, ile lat rozkłada się wyrzucona na ulicę guma do żucia, plastikowa lub szklana butelka, aluminiowa puszka czy też zwykła chusteczka do nosa? Otóż czas rozkładu gumy do żucia to około 5 lat, plastikowej butelki i innych przedmiotów wykonanych z tego tworzywa od 100 do 1000 lat, chusteczki do nosa – 3 miesiące, aluminiowej puszki 50-200 lat! Szklana butelka nie rozłoży się, niestety, nigdy. Dlatego tak ważna jest segregacja odpadów i wyrzucanie ich w miejsca do tego przeznaczone. Dzięki temu mogą zyskać one tzw.

¹ Zrównoważony rozwój - rozumie się przez to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń (Art. 3 ust. 50 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska).

„drugie życie”. Plastikowa butelka może zostać przetworzona i powstanie z niej np. polar, który będzie chronił Cię przed zimnem, a wyrzuconą makulaturę specjalne fabryki mogą przerobić chociażby na papier toaletowy, dzięki czemu będzie można zapobiec wycince kolejnych drzew, które produkują tlen niezbędny nam do życia. **Jednak poziom recyklingu w UE jest w dalszym ciągu dramatycznie niski!** Dzięki dostępnym na rynku domowym stacjom uzdatniania

wody lub dzbankom z filtrami do wody nie jest już konieczne kupowanie wody mineralnej w plastikowych butelkach. Jak wszyscy wiemy, warto stosować tę praktykę, ponieważ świat „tonie” w plastiku...

Teraz zobacz, jak niewiele wysiłku potrzebujemy, żeby chronić naszą planetę. Jeśli każdy wprowadzi choć jedną, małą zmianę w swoim życiu na jej korzyść, to możemy mieć pewność, że choć trochę będzie nam się żyło lepiej. **RAZEM możemy więcej!**

Małgorzata Trzeciak
KPCEN w Toruniu

Plastikowa inwazja

Plastik należy do najbardziej popularnych materiałów wykorzystywanych w różnych dziedzinach życia. W naszym kraju plastik w postaci opakowań (to najbardziej powszechne jego wykorzystanie) czy innych produktów z tworzyw sztucznych, zaczynając od szeregu gadżetów (talerzyki, kubeczki, słomki), wyposażenie mieszkań poprzez obudowy sprzętu elektronicznego, a skończywszy na aparaturze ratującej życie (sztucznym sercu), rozpowszechnił się w latach dziewięćdziesiątych wraz z zachłystnięciem się zachodnią kulturą po obaleniu komunizmu. Zaczarował swoją lekkością, elastycznością i różnorodnością barw. Zalety plastiku jego fani mogliby mnożyć, ale jest przede wszystkim tani w produkcji, lekki, niemal niezniszczalny i doskonale udaje naturalne tworzywa. Co roku więc produktów z tworzyw sztucznych przybywa. Przybywa także plastikowych śmieci. Poniżej zebrano dane statystyczne, opublikowane w książce Willa McCalluma *Jak zerwać z plastikiem*, które ilustrują ilość produkowanego przez nas plastiku, a jednocześnie pokazują skalę problemu zaśmiecania świata tworzywami sztucznymi:

- 120 miliardów plastikowych butelek produkuje każdego roku Coca-Cola
- 38 miliardów kawałków plastiku znaleziono na niezamieszanej wyspie Henderson na południowym Pacyfiku
- 330 milionów ton plastiku produkowanych jest na całym świecie w ciągu roku – to więcej niż waży wszyscy ludzie na Ziemi
- 12,7 miliona ton plastikowych śmieci trafia każdego roku do oceanów – to tak, jakby co minutę opróżniać do oceanu zawartość jednej śmieciarki
- 500 tysięcy drobinek plastiku na metr kwadratowy rzeki płynącej przez brytyjski Manchester to największe

sze odnotowane skażenie środowiska plastikiem

- 450 lat rozkłada się w morzu plastikowa butelka
- 90 procent morskich ptaków ma plastik w swoich wnętrznościach
- do 2050 roku w oceanach może znaleźć się więcej plastiku niż ryb
- mikrowłókna, które uwalniają się z ubrań podczas prania, stanowią blisko jedną trzecią plastiku w oceanach
- 80 procent plastikowych odpadów zanieczyszczających oceany to śmieci, które zostały wyrzucone na lądzie.

Postęp w zaśmiecaniu świata plastikiem jest coraz szybszy. Zważywszy, że od wyprodukowania pierwszego tworzywa minęło dopiero 110 lat, a popularną reklamówkę wynaleziono 54 lat temu, to jeśli nie zahamujemy tego procesu, wszyscy wkrótce będziemy brodzić w plastikowych odpadach. Produkujemy tak ogromne ilości tworzyw sztucznych, że nawet znacznie ulepszona infrastruktura gospodarowania i przetwarzania śmieci nie byłaby w stanie wychwycić całego plastiku. Naukowcy szacują, że obecnie niemal jedna trzecia plastikowych odpadów nie zostaje właściwie zutylizowana, a tylko 14% zużytego plastiku zostaje poddana recyklingowi.

Nawet niewielka ilość śmieci, która nie mieści się w systemie utylizacji, może mieć ogromny wpływ na przyrodę. Naukowcy wciąż nie mają pełnej wiedzy na temat wszystkich mechanizmów degradacji środowiska przez tworzywa sztuczne. I wciąż dopiero uczymy się, jak przeciwdziałać temu zjawisku. Wiemy na pewno, że plastik jest źródłem poważnych zanieczyszczeń mechanicznych, jak i wydzielu związki toksyczne szkodliwe dla zdrowia wszystkich organizmów żywych.

ROZWIĄZANIA

Dostrzegając problem plastikowych śmieci, w zeszłym roku Parlament Europejski zagłosował za zakazem od 2021 roku sprzedaży jednorazowych przedmiotów z tworzyw sztucznych. Na listę produktów zakazanych wciągnięto: patyczki higieniczne, jednorazowe sztucze, jednorazowe talerze z plastiku, słomki do napojów, mieszadła do napojów, patyczki do balonów, produkty zrobione z plastiku ulegającego degradacji tlenowej, takie jak torby czy opakowania oraz pojemniki na fast foody zrobione ze spienionego polistyrenu. Polska zgłosowała za projektem unijnej dyrektywy, a to spowodowało rodzimych producentów do szukania alternatyw dla tych plastikowych przedmiotów, których zniknięcie z półek sklepowych nikt z nas sobie nie wyobraża.

Jedną z ciekawszych całkowicie polskich firm jest Biotrem, który produkuje jednorazowe naczynia i sztucze z otrąb pszennych – produktu ubocznego w młynach. Robi to bez poddawania otrąb procesom chemicznym. Do tego, by otrąby zamieniły się w talerze, wystarczy tylko woda, wyciśnięcie i odpowiednia temperatura. Talerze takie nadają się do serwowania wszelkiego rodzaju potraw, podgrzewania w piekarniku i do zjedzenia. Jeśli ich jednak nie skonsumujemy to najważniejsze, że ich biodegradacja następuje nie po 300 latach, a po 30 dniach. Pewne przedsiębiorcze polskie małżeństwo, mające dość dominacji plastiku w naszym codziennym życiu, stworzyło „Torbacze”. To ekologiczne woreczki na warzywa i owoce oraz siatki na zakupy z organicznej siatki bawełnianej. W ofercie „Torbaczy” są też worki na pieczywo z bawełnianej tkaniny produkowanej w Polsce, szczotki do mycia naczyń z drewna bukowego i włókna agawy.

Oprócz wymienionych produktów w Polsce dostępna jest już alternatywa dla plastikowych słomek – są słomki szklane, metalowe, bambusowe i ze słomy, patyczków higienicznych – są papierowe, drewniane i bambusowe oraz mieszadeł. Sprawdza je i sprzedaje firma z Zielonej Góry. Głównymi dostawcami są producenci z Indii i Chin, czyli z tych rejonów świata, gdzie bambus jest uznawany za roślinę inwazyjną. Niestety wymienione produkty nie są tak powszechne ani dostępne, jak ich plastikowe odpowiedniki. Nie są też jak na razie konkurencyjne cenowo, dlatego i tak pewnie będziemy wybierać plastikowe opakowania.

RODZAJE PLASTIKU

Plastiku szybko się nie pozbedziemy, dlatego warto wiedzieć, czego najlepiej używać z plastikowego „śmiecia”. Alternatywą mogą być plastikowe opakowania czy pojemniki wielorazowego użytku – tych na rynku jest bardzo duży wybór, od bidonów i butelek filtrujących na wodę po różnego rodzaju pojemniki. Każde opakowanie z tworzywa sztucznego musi

posiadać oznaczenie. Zazwyczaj znajduje się ono na spodzie produktu. W zależności od niego mamy opakowania bardziej i mniej bezpieczne.

PET to jedno z najczęściej wykorzystywanych tworzyw na świecie. Produkuje się z niego m.in. opakowania na napoje, oleje, niektóre rodzaje piwa oraz suszone owoce, orzechy, grzyby, makarony i kasze, a także pojemniczki na jogurty, torebki do gotowania ryżu czy kaszy oraz folię, którą owijają się ser czy mięso. PET nie jest całkowicie bezpieczny opakowania z tego tworzywa nie mogą być myte, wykorzystywane ponownie, a nawet wystawione na działanie wyższych temperatur czy słońca. Pod wpływem promieni słonecznych tworzywo może zacząć wytwarzać szkodliwe związki, które przedostają się do przechowywanych w nich produktów spożywczych. Najbardziej szkodliwe substancje przedostające się z opakowań wykonanych z PET to ksenoestrogeny wywołujące choroby cywilizacyjne, np. cukrzycę, otyłość oraz nowotwory: piersi czy prostaty oraz amon pierwiastek uznawany (prawdopodobnie) za rakotwórczy. Zaletą PET jest to, że nadaje się do recyklingu.

HDPE to jedno z najbezpieczniejszych dla zdrowia tworzyw sztucznych – produkuje się z niego wiele zabawek dla dzieci, coraz częściej używane jest też do produkcji opakowań. Nie ma badań co do szkodliwości jego użytkowania, a na dodatek jest zawsze odzyskiwane ze śmieci, ponieważ jest znacznie droższe i cenniejsze niż PET.

PVC znane pod używaną nazwą PCV głównie wykorzystywane jest w budownictwie. Nie jest to bezpieczne tworzywo, może wydzielać toksyny i nie powinno być stosowane w kontakcie z produktami spożywczymi. W trakcie jego spalania (w nieodpowiednich warunkach) do atmosfery mogą wytwarzać się bardzo groźne dla zdrowia dioksyny.

LDPE z tego tworzywa najczęściej produkuje się folię (również tą przeznaczoną do pakowania żywności), a także worki i reklamówki i torby plastikowe. LDPE jest uznawane za bezpieczne tworzywo, można je wykorzystywać ponownie, jednak nie może być wystawiane na działanie wysokich temperatur, ponieważ podobnie jak PET wydziela wówczas trujące związki chemiczne.

PP drugi po HDPE bezpieczny dla zdrowia rodzaj plastiku często stosowany do przechowywania żywności, produkuje się z niego korki butelek oraz np. opakowania do soczewek kontaktowych, używany

jest także w budownictwie do produkcji rur. Jest to tworzywo, które podlega recyklingowi.

PS, czyli polistyren, to powszechnie stosowany styropian. Sprawdza się świetnie jako izolator oraz jest lekki i praktyczny, ale jest także niebezpieczny dla naszego zdrowia. Szczególnie pod wpływem ciepła lub kwaśnych substancji, zawarty w nim styren przedostaje się do pokarmów. Jest to związek, który odkłada się w tkance tłuszczowej ludzi i zwierząt. Jego zbyt duże stężenie w organizmie zaburza pracę układu nerwowego, podejrzewa się także, że może wywoływać depresję. Słabo też nadaje się do recyklingu, a jego „drobnokuleczkowa” struktura przyczynia się do powstawania plam mikroplastiku w oceanach.

Jest jeszcze jedna grupa plastików oznaczona numerem 7, ale do niej zostały zliczone wszystkie tworzywa, które nie znalazły się w poprzednich, dlatego

trudno ją opisać.

Podsumowując – pomyślmy o środowisku i o swoim zdrowiu, zanim poprosimy w sklepie o reklamówkę, nie kupujemy towarów w zbędnych opakowaniach, segregujemy śmieci i edukujemy młode pokolenia, abyśmy nie utonęli w morzu plastiku.

Bibliografia

1. K. Strzepka, *UE/ PE poparł zakaz plastikowych opakowań, słomek i sztućców*, <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C31521%2Cue-pe-poparł-zakaz-plastikowych-opakowan-slomek-i-sztuccow.html>
2. *Rodzaje plastiku – który jest najbezpieczniejszy i najlepszy do recyklingu?* <http://prostemiasta.pl/rodzaje-plastiku/>
3. McCallum Will, *Jak zerwać z plastikiem*, Wydawnictwo Insignis 2018.

Agnieszka Szymańska

Zespół Szkół Towarzystwa Salezjańskiego „Kolegium Kujawskiego” w Aleksandrowie Kujawskim

Bądź Eko! Zrezygnuj z foliówek!

Codziennie, w każdym miejscu na świecie produkujemy niewyobrażalną ilość śmieci. Przynosimy je do domu, wracając z zakupami. Kupujemy dziesiątki rzeczy zapakowanych w plastik, styropian, folię bąbelkową, karton, stretch. Tę niepotrzebną folię oraz opakowania z tworzyw sztucznych zaraz po zużyciu stają się ogromnym ekologicznym problemem. Wywiewane z pobliskich składowisk, spływające rzekami, popychane przez wiatr – przemierzają cały świat.

Na początek pragnę zapoznać Państwa ze statystykami, które pozwolą dostrzec wagę problemu i wzbudzą w nas moralny niepokój:

- średni czas użycia foliówki: 25 minut
- całkowity rozkład plastikowej torby: od 100 do nawet 500 lat
- statystyczny Europejczyk zużywa około 200 torebek rocznie, ale... mieszkańcy Estonii, Węgier, Litwy, Portugalii, Słowenii, Słowacji i Polski zużywają ich aż 500 w ciągu roku
- 80% odpadów pływających w morzach to plastik
- w procesie produkcji torebek plastikowych zużywa się duże ilości ropy i emituje do środowiska trujące tlenki węgla.

Wiele z wyrzucanych torebek trafia do oceanów, jezior i rzek. Plastik jest mylony przez zwierzęta z pokarmem i staje się dla nich śmiertelną pułapką. Żółwie zjadają torebki foliowe myśląc, że mają do czynienia

z meduzami, ptaki mylą cząstki plastiku z rybami, albatrosy zjadają plastikowe nakrętki. Odłamki plastiku blokują nosy żółwi morskich lub przebijają żołądki pingwinów. Wiele zwierząt zaplątuje się w plastikowe odpady, np. polimerowe żyłki sieci rybackiej i umiera poprzez uduszenie. Zwierzęciem, które najbardziej ucierpiało z powodu zanieczyszczenia plastikiem, jest wieloryb, w żołądku jednego z nich znajdowało się 80 foliówek. Cały plastik znaleziony w brzuchu grindwala ważył 8 kilogramów.

Mikroplastik (kawałki tworzyw sztucznych o średnicy poniżej pięciu milimetrów) można znaleźć w organizmach ludzi z całego świata. Zjadamy go wraz z rybami i owocami morza, solą morską, a nawet piwem, miodem i wodą butelkowaną. Po Oceanie Spokojnym dryfuje ogromna wyspa z plastiku, tzw. Wielka Pacyficzna Plama Śmieci. Trzykrotnie przewyższa ona powierzchnię Francji. Naukowcy wskazują, że ilość plastiku w jej obrębie stale się zwiększa. W oceanicznych wodach pływa 80 tysięcy ton kawałków tworzyw sztucznych.

Czy jest nadzieja na świat bez plastiku? Czy jest nadzieja dla człowieka i zwierząt? Co możemy zrobić, aby zużywać jak najmniej opakowań foliowych? Potrzebna jest edukacja, uświadamiająca, że używanie tych torebek wywiera przerażający wpływ na środowisko! **By chronić środowisko, warto używać wielorazowych, materiałowych toreb.**

Zapraszam do przeprowadzenia projektu: Bądź Eko! Zrezygnuj z foliówek! polegającego na zamiennie zwykłych reklamówek na przyjazne środowisku tekstylne torby ekologiczne.

Cele projektu:

- rozpowszechnianie proekologicznych nawyków i zachowań
- poszerzenie świadomości ekologicznej, segregacji odpadów komunalnych i ich recyklingu
- zapoznanie ze skutkami niewłaściwego gospodarowania człowiekiem na Ziemi.

Sposób realizacji projektu:

- udział w szkolnych akcjach i działaniach ekologicznych
- prowadzenie prezentacji, prelekcji na tematy ekologiczne
- zaangażowanie w realizację wyzwania #trashtag challenge.

Plan działania:

- opracowanie gazetki szkolnych, prezentacji, pokazujących drastyczne zdjęcia zniszczenia naszej planety, cierpienie zwierząt
- przeprowadzenie na lekcjach wychowawczych prezentacji uświadamiających negatywny wpływ torebek plastikowych i plastiku na środowisko
- przeprowadzenie ogólnoszkolnej akcji „Szyjemy torebki” - naturalne torby wielokrotnego użytku. Każda klasa powinna uszyć określoną liczbę takich torebek
- zorganizowanie sprzedaży torebek, np. na kierma-

zach szkolnych. Zebrane pieniądze przeznaczyć na szczytny cel, np. ratujący zwierzęta

• zaproponowanie udziału w wyzwaniu „Trash Challenge”. Aby poprawnie wykonać „challenge”, należy wykonać dwa zdjęcia obszaru, który chcemy posprzątać. Na pierwszym widoczne musi być to, jak wyglądał on przed zebraniem śmieci, natomiast druga fotografia powinna pokazywać stan po uporządkowaniu i spakowaniu wszystkich odpadów w plastikowe worki. Aby dołączyć do projektu, trzeba zamieścić zdjęcie efektów swojej pracy pod hasztagiem #trashtag na dowolnym serwisie społecznościowym.

Do napisania tego apelu skłoniły mnie zdjęcia zwierząt, które cierpią przez ludzką bezmyślność.

Materiały potrzebne do przeprowadzenia projektu: „Bądź Eko! Zrezygnuj z foliówek!” zostały umieszczone na padlecie.

https://pl.padlet.com/agnieszka_szymanska/als-gone46b55

Bibliografia

<http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/56,114944,21795577,zwierzeta-zabija.html>
<https://tvnmeteo.tvn24.pl/informacje-pogoda/swiat,27/toniemy-w-oceanie-plastiku-wielka-pacyficzna-plama-smieci-piec-razy-wieksza-od-polski,255867,1,0.html>
<https://www.wprost.pl/galeria/12502/10/morze-karaibskie-jak-smietnik-zobacz-co-zwierzeta-robia-ze-smieciami-a-smieci-z-nimi.html>

Grażyna Szczepańczyk
KPCEN w Bydgoszczy

Żabi skok I

Projekt

Koniec roku szkolnego. Siedzę w pracy przy biurku. Trochę analizuję to, co wydarzyło się w minionych dziesięciu miesiącach, a trochę moje myśli krążą już wokół odpoczynku, wypadów za miasto, plaży, wycieczek rowerowych. Będzie cudnie! Z rozmyślań wyrывa mnie głośny dźwięk dzwoniącego telefonu. Zdziwiona podnoszę słuchawkę, myśląc w duchu, że ktoś chce pożegnać się przed wyjazdem na wakacje lub po prostu życzyć mi udanego wypoczynku i naładowania akumulatorów. Miły kobiecy głos, po powitaniu, oznajmia mi, że dzwoni, bo ma pomysł na ekologiczny projekt edukacyjny. Czy możemy się spotkać i porozmawiać o tym? Moje myśli wracają z wakacyjnych wojaży – już jestem w pracy na posterunku:

- Może po wakacjach? – pytam nieśmiało.
 - A mogłybyśmy teraz? – delikatnie naciska kobieta.
 - Właściwie jeszcze trochę będę w pracy. Zapraszam panią jutro.

Tak liczyłam na spokojny czas urlopu, ale służba... I moje myśli już przeskakują z torów WAKA-CJE na tory PRACA. Moja rozmówczyni wspomina o cyklu opowiadań o żabie Genowefie, której na sercu leży przyszłość naszej planety, a właściwie naszego miasta, a jeszcze precyzyjniej mojego rodzinnego miasta Bydgoszczy. Robi się coraz bardziej interesująco. Już czuję, że chcę poznać Genowefę, może się z nią zaprzyjaźnić?

Mija kilkanaście godzin i już jest *jutro*, Pani o miłym głosie, mimo wakacji, zjawia się w Kujawsko-

-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy. W ręce trzyma teczkę, a w niej... swój skarb. Jest to wspomniany podczas rozmowy telefonicznej cykl opowiadań. Już czuję, że ze stron maszynopisu zerka na mnie żaba Genowefa i ukryta za kamieniem, blisko myślicieńskiego stawu, coraz baczniej mi się przygląda. Chyba obydwie jesteście podekscytowane. Pani Dorota, bo tak ma na imię właścicielka milęgo głosu i jednocześnie autorka cyklu opowiadań, wręcza mi teczkę z plikiem kartek zapisanych przemyśleniami żaby Genowefy. Obiecuję teksty przeczytać i podzielić się swoimi refleksjami po ich lekturze. Postanawiam sięgnąć do opowiadań... jutro. Biorę się za inne prace. Niestety, nic z tego, czuję, że leżąc na biurku teczka ma w sobie magnes – przyciąga mój wzrok, przyciąga ręce. Odkładam dokumenty, które powinnam złożyć w rocznym sprawozdaniu i czytając przenoszę się do Myślicinka. Rozglądam się po otoczeniu i dostrzegam siedzącą na dużym, zielonym kamieniu żabę. Robi wrażenie, jakby zastanawiała się, czy w wodzie, nad którą się wyleguje, zanurzyć najpierw prawą czy lewą nogę. Po chwili obok niej siada wróbel. Wydaje mi się, że rozmawiają ze sobą. Ciekawe o czym?

Tego właśnie dowiedziałam się z opowieści. Okazało się, że żaba jest szefem zwierzęcego gangu, który dąży do wykurzenia ludzi z miasta. Dlaczego? Otóż wszystko zaczęło się kilka lat temu, gdy wiele zwierząt skarżyło się na zawroty głowy, kaszel, brak energii, doktor Sowa orzekł, że winni są ludzie. Brud, śmieci, hałas i wszystko inne, co robią, sprawia, że zwierzęta chorują. Gang knuje plan za planem. Jeden jest łagodniejszy, drugi mniej łagodny, jeszcze inny katastroficzny. Jednak jak to z planami bywa, nie zawsze uda się je zrealizować. I tak jest z planami gangu Genowefy... Jej zamierzenia palą na panewce i niestety ludzie dalej śmieją, trują powietrze, niszczą środowisko i... podcinają gałąź, na której siedzą.

Przeczytałam ostatnią linijkę opowiadań. Wracam do rzeczywistości. Trochę mi smutno, że Genowefa, chce usunąć ludzi z mojego miasta. Jestem zatrwożona, że niektóre zapędy zwierząt są drastyczne, brakuje mi czegoś pozytywnego, jakiegoś światelka w tunelu. A tu kilka dni później...

Dorota znów puka do moich drzwi. Przynosi kolejne opowiadanie. Już jestem zaintrygowana, co znowu wymyśliła zwierzęca szajka. I czeka mnie niespodzianka! Przy boku żaby pojawia się mały chłopiec Franek, zapłakany, zatroskany, szukający sposobu na ratowanie niszczonego przez ludzi środowiska. Czuje się bezradny. Nagle okazuje się, że Franek i żaba rozumieją się. Zaczynają rozmawiać, mają wspólne tematy, wspólne cele. Między nimi szybko rodzi się silna więź, porozumienie, chcą zjednoczyć siły i razem zrobić COŚ dla ratowania środowiska. Ale co?

I tu moje myśli wracają do pomysłu na ekologiczny projekt edukacyjny. To właśnie to *Ale co?* ma być jego podłożem w kontekście „walki” zwierząt o ratowanie świata. To krótkie pytanie ma być impulsem do rozejrzenia się po otoczeniu, impulsem do wyłonienia problemów ekologicznych nurtujących najbliższe, takie na żabi skok, środowisko dzieci, ustalenia listy działań i wdrożenia ich w życie. O właśnie ŻABI SKOK! Może tak nazwać projekt? Zastanawiam się, jaki jeszcze związek ma ten zwrot frazeologiczny z przesłaniem projektu? I co się okazuje?

ŻABI SKOK... żaba jest bohaterką opowiadań – pasuje!

ŻABI SKOK... coś na wyciągnięcie ręki – najbliższe otoczenie, w którym można realizować proste, ale skuteczne działania – pasuje!

ŻABI SKOK... głośny, słyszalny rechot, szczególnie na wiosnę – niech o działaniach dzieci będzie słychać, niech będzie o nich głośno (nie tylko na wiosnę) – pasuje!

ŻABI SKOK... skok – działanie gangu – Genowefa jest hersztem takiego gangu – pasuje!

ŻABI SKOK... taktyka żabich skoków! W Wikipedii czytam: *taktyka walki wymyślona przez generała Douglasa MacArthura i wykorzystywana przez Siły Zbrojne Stanów Zjednoczonych w czasie wojny na Pacyfiku z Japończykami od 1943. Polegała ona na oparciu na kolei strategicznie najważniejszych wysp na drodze do Japonii, przerywana przygotowywaniem baz lotniczych i morskich na zdobytych terenach w celu zaatakowania następnego archipelagu. Przyspieszyło to znacznie wygraną wojsk amerykańskich. Początkowo nie mogły uwierzyć, przecież to jest sugestia do rodzącego się projektu! Działaj małymi, ale skutecznymi krokami! Będzie wygrana! Środowisko może być uratowane!*

I wreszcie całkiem niedawno (przez przypadek?) wpadł mi w ręce artykuł, w którym przeczytałam, że na świat można spojrzeć z różnych perspektyw m.in. *z dołu, z perspektywy żaby*. Zmiana perspektywy patrzenia pozwala ujrzeć świat, jego problemy w innym świetle. I znów pasuje mi to stwierdzenie do projektu ŻABI SKOK! Popatrzmy z dziećmi na nasz świat i jego ekologiczne bolączki z przyziemnej perspektywy, bardzo blisko ziemi, po której stąpamy. Okazuje się, że nawet w fotografii używa się sformułowania *żabia perspektywa*, co oznacza *ujęcie polegające na ustawieniu obiektywu poniżej środka fotografowanego obiektu. Obiekt sprawia wówczas wrażenie większego niż jest w rzeczywistości. Może dostrzeżemy niewidoczne wcześniej elementy, może nasz „obiekt” działań zobaczymy w powiększeniu, wyraźniej?*

Moje myśli kłębią się. To wszystko nie jest przypadkiem! Projekt musi doczekać się realizacji. Zaczniemy naprawiać świat małymi, żabimi skokami.

Zaczniemy, bo jak nie my, to kto? Zaczniemy, bo nie można nie robić nic, jeśli można zrobić choć trochę. Zaczniemy, bo przyszłość planety zależy od najmniejszego nawet działania, zależy od każdego z nas... I w końcu decyzja podjęta: Ruszamy. Proponujemy:

- pracę zgodnie z zasadami metody projektów
- bajki o żabie Genowefie i bajkę o Franku jako punkt wyjścia do podejmowania własnych działań proekologicznych
- zbadanie swojego najbliższego otoczenia: Co najbardziej je niszczy?
- ustalenie: Jak jest? Co chcemy zmienić? Co będzie naszym celem?
- podjęcie konkretnych działań i na tej bazie napisanie własnej bajki, mam nadzieję, że ze szczęśliwym zakończeniem przedstawiającym efekty podjętych działań. Być może z tych bajek powstanie interesująca publikacja.

Nauczyciele, którzy z klasą przystąpią do projektu, mają wolność w zakresie wyboru opowiadań o Genowefie, mają wolną rękę w zakresie ilości wybranych opowiadań oraz w zakresie podejmowanych działań. Zachęcam nauczycieli do odwagi, do tego, by nie bali się swoich pomysłów, które nieraz początkowo mogą wydawać się dziwne lub mało realne. Szukajcie Państwo rozwiązań łamiących schematy. Może będziecie chcieli nakręcić z dziećmi reklamę proekologiczną

Dorota Kowalewska

Szkoła Podstawowa nr 60 w Bydgoszczy

Żabi skok II

Pierwsze spotkanie

Pisząc opowiadania o żabie Genowefie, myślałam, że gdyby ktoś przeczytał, jak niewielkiej zielonej żabce zależy na naszej planecie, to może by zrozumiał, że każdy z nas ma szansę zmienić świat.

Wiedziałam, że w KPCEN pracują ludzie z pasją. Jedną z nich znałam od lat. Znałam, to za dużo powiedziane. Pisałyśmy do siebie wiadomości e-mail. Dzwoniłyśmy. Kontakty były związane z dwoma projektami ekologicznymi, w których brałam udział jako nauczyciel klas 1-3. Były to „Leśna skrzynia skarbów” i „Segregujemy odpady. Dbamy o przyszłość naszej planety”. Pomyślałam, że jest jedyną znaną mi osobą, która naprawdę coś zmienia w swoim otoczeniu, a nie tylko mówi, że warto zmienić.

Postanowiłam zadzwonić i przedstawić jej żabę Genowefę i jej straszne plany wyrzucenia ludzi z mia-

i zamieścić ją na Facebooku lub puścić w telewizji? Czemu nie! Podsumowaniem projektu będzie posadzenie śladu - posadzenie drzewa, przy którym pojawi się tabliczka informacyjna, jaka klasa to drzewo posadziła.

Co stanie się dalej? Zależy tylko OD NAS! – może dzięki projektowi uda się zmienić coś na lepsze, może uda się kształtować młode pokolenie, by od najmłodszych lat dbało o środowisko, pamiętając, że jesteśmy jego nierozdzielalną częścią. Oby tak się stało. Życzę tego naszej Ziemi, którą pożyczyłam od swoich wnuków i chcę ją im oddać w dobrym stanie, życzę tego nauczycielom przystępującym do projektu, by ich umiejętność obserwowania świata w połączeniu z kreatywnością przyniosła znamienne rezultaty i życzę tego pomysłodawczyni projektu i jednocześnie autorce przygód żaby Genowefy, pani Dorocie Kowalewskiej, nauczycielce ze Szkoły Podstawowej nr 60 w Bydgoszczy, której dziękuję za projektowy impuls, dziękuję za kreatywność i walkę o nasz świat. Jednocześnie dedykuję Jej usłyszane niedawno zdanie cytowane za Dan Brown *Wszystko jest możliwe. Nie-możliwe wymaga po prostu więcej czasu*. Oby ci, którzy mówią: Co to da? Jak pojedyncze działania mogą coś naprawić, coś zmienić, uwierzą, że każde nasze działanie jest puzzelkiem, bez którego obraz świata byłby niekompletny.

sta, aby zwierzęta mogły żyć w czystym środowisku.

Zostałam zaproszona na spotkanie. I od pierwszej chwili wiedziałam, że Grażyna Szczepańczyk mówi tym samym językiem co ja. I, co najważniejsze, też chce zmieniać świat na lepsze.

Potem spotkałyśmy się po raz kolejny i kolejny. Za każdym razem nasz projekt się zmieniał. Aż w końcu wiedziałyśmy. Nic nie zmienimy bez ludzi, którym też nie jest wszystko jedno.

A że każda podróż zaczyna się od pierwszego kroku... zrobiliśmy ten krok i zaprosiliśmy na warsztaty nauczycieli. Teraz będziemy się poruszali metodą żabich skoków, która dała zwycięstwo pewnemu żołnierzowi. Gdy wszyscy uważali, że na pewno mu się nie uda. Jemu się udało. A nam? Też musi się udać!

Kto niszczy jedyny dom, jaki posiada?

Z żabą Genowefą rozmawiała Dorota Kowalewska

Wywiad z żabą Genowefą - niestety nieautoryzowany, bo Genowefa stanowczo odmówiła czytania uznając, że jeśli już zaufała ludziom, to powinna być konsekwentna i wierzyć, że nie przeinaczyłam jej słów. Obdarzona wielkim zaufaniem publikuję więc zapis naszej rozmowy nad myślęćńskim stawem.

- Jesteś hersztem bandy, który jeszcze nie tak dawno chciał wyeksmitować ludzi z Bydgoszczy, bo niszczyli przyrodę.

- Tak. Jeszcze nie tak dawno uważałam ludzi za naszych wrogów. Naszych, czyli wszystkich zwierząt żyjących na Ziemi. Nie tylko bydgoszczan.

- Dlaczego uważałaś nas za wrogów?

- Jesteście szkodnikami. Jedynym gatunkiem, który niszczy jedyną znaną we wszechświecie planetę, na której istnieje życie. Swoje działania usprawiedliwicie tym, że jesteście koroną stworzenia. Stoicie na szczycie ewolucji. Nie uważasz, że gatunek, który stoi na tym szczycie powinien nieco używać rozumu?

- Nie wszyscy ludzie tacy są. Niektórzy z nas myślą tak, jak ty. Uważamy, że nie jesteśmy panami Ziemi.

- Dlatego uważałam, że współpraca z niektórymi z was może dać lepsze efekty, niż próba wyrzucenia was z miasta.

- Masz spore doświadczenie w próbach spakowania mieszkańców Bydgoszczy i wysłania daleko stąd.

- Mieliliśmy kilka doskonałych pomysłów, jak pozbyć się ludzi z miasta. Niestety, zawsze coś w moim genialnym planie poszło nie tak, jak powinno.

- Opowiesz mi o tych pomysłach?

- Możesz o nich przeczytać na stronie KPCEN w Bydgoszczy w zakładce PROJEKTY EDUKACYJNE „Żabi skok”.

- Opowiedz mi więc o tym, dlaczego zmieniłaś nieco zdanie na temat ludzi.

- To zasługa Franka. Poznałam go już. To ten mały chłopiec, który uświadomił mi, że wielu ludziom też zależy na przyrodzie i uważają, że mają w sobie moc, aby coś zmienić na lepsze. Wcześniej nie znałam nikogo takiego. Myślałam, że wszyscy ludzie są tacy sami.

- Czyli źli?

- Na pewno niemądrzy. Kto z premedytacją niszczy jedyny dom, jaki posiada? Powietrze, którym codziennie oddycha? Wodę, którą pije?

- Masz rację. Mnie też nie podoba się, jak ludzie niszczą Ziemię. Szczególnie, że nie mamy gdzie uciec. Zmiany klimatu dotyczą nas wszystkich. Ale wiem też, że masz pomysł, jak to zmienić!

- I to nie jeden. Ale zanim zdradzę swoje plany, mam propozycję dla mieszkańców miasta. Uwierzcie, że przyszłość zależy od was. Nikt, poza wami, nie zatroszczy się o przyszłość was samych, waszych dzieci, wnuków i prawnuków. Macie siłę, mądrość i możliwość zmiany tego, jak dzisiaj wygląda Ziemia. Do roboty!

- To znaczy?!

- Stosujemy metodę żabich skoków. Każda zmiana na lepsze w naszym otoczeniu zbliża nas do celu, czyli do Ziemi, na której będziemy oddychać czystym powietrzem, pić czystą wodę i mieszkać w zielonych lasach. Więcej o projekcie dowiedziecie się ze strony KPCEN w Bydgoszczy, zaglądając w zakładkę PROJEKTY EDUKACYJNE „Żabi skok”. Liczę na was. Nie zawiedźcie mieszkańców błękitnej planety.

Rozmawiałam z Genowefą pewnego wieczoru, gdy nad stawem zachodziło już słońce, inne żaby kumkały dziwiąc się, że jedna z nich rozmawia z człowiekiem.

Ekologiczne inicjatywy w jednostkach Kujawsko-Pomorskiej Wojewódzkiej Komendy OHP

Młodzież z OHP wraz z wychowawcami bardzo często angażuje się w szereg przedsięwzięć ekologicznych, dodatkowo ubiegły rok szkolny upływał pod hasłem *Ziemia nasz wspólny dom*. Uczestnicy czterech Hufców Pracy (HP) i dwóch Ośrodków Szkolenia i Wychowania (OSiW) z Kujaw i Pomorza byli widocznymi w działaniach lokalnych oraz realizowali własne pomysły, które po krótko przedstawiamy poniżej.

DZIAŁANIA

Młodzież z Brodnicy uczestniczyła w licznych warsztatach np. Recykling – nowe ze starego, Ochrona przyrody w Polsce, Współczesne zagrożenia ekologiczne, cyklu: Czy to ptak czy ssak? – poznajemy i pomagamy skrzydlatym zwierzętom w naszym regionie (w tym liczenie gniazd gawronów). O skrzydlatych przyjaciół zadbano w OSiW w Grudziądzu, gdzie w zakładzie stolarskim zostały wykonane, a następnie rozwieszone karmniki. Przyszli stolarze przekazali na rzecz Ośrodka opieki nad zwierzętami w Węgrowie zaprojektowane budy dla czworonożnych przyjaciół. Uczestnicy z Bydgoszczy zorganizowali wycieczki do firmy REMONDIS czy Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w swoim mieście, a także mieli okazję nauczyć się tworzyć ekologiczne sole do kąpieli. Hufiec Pracy w Inowrocławiu, ośrodek z Torunia czy HP z Włocławka postawiły na „zielone płuca”, czyli sadzenie drzew. W tym celu inowrocławska młodzież podjęła współpracę z Nadleśnictwem Gniewkowo oraz Miradź, spotkanie z ekspertami poszerzyło wiedzę na temat lasu i jego mieszkańców, uzmysłowiło, o co należy zadbać, aby sadzonka miała jak największe szanse na przyjęcie się i dalszy wzrost. Grupa toruńska włączyła się w akcję Zalesienia Polski oraz Osiedla JAR, a za uporządkowanie Miejsca Pamięci Narodowej na Barbarce otrzymała wyróżnienie na szczeblu wojewódzkim w ramach inicjatyw OHP. Młodzież z HP Włocławek przygotowała w ramach recyklingu ozdoby świąteczne, zbierała makulaturę, współprowadziła

warsztaty w przedszkolu „Mrówki, mali czyściciele środowiska”, „Jak segregować śmieci?”, włączyli się w obchody Dnia Bociana Białego. Wśród wymienionych przykładów nie zabrakło konkursów z wiedzy na temat ekologii (Brodnica, Bydgoszcz, Włocławek) a także popularnej akcji zbierania nakrętek – dochód ze sprzedaży został przeznaczony na nowe sadzonki drzew lub sama zbiórka stanowiła cele charytatywne (np. Pomoc dla małego Czarka, Brodnica).

WYMIANA POLSKA - ŁOTWA

Poza wymienionymi aktywnościami w regionie czwórka przedstawicieli Ośrodka Szkolenia i Wychowania z Torunia miała sposobność uczestniczyć w wymianie młodzieży w lotewskiej Rujenie (Erasmus+, nr 2018-3-LV02-KA105-002307, beneficjent YO „Ligzda”). Spotkanie, które skupiło 7 krajów – Łotwę, Turcję, Włochy, Rumunię, Bułgarię, Ukrainę i Polskę było poświęcone zagadnieniu *ekomiasta*, wymianie informacji o dobrych praktykach, które można wykorzystać po powrocie, aby po prostu, codzienne czynności wpływać pozytywnie na środowisko. Artem wymiany było liczne zajęcia na świeżym powietrzu, w tym wędrowki czy nocleg pod namiotami. Każda z grup miała okazję sprawdzić się w działaniu i przeprowadzić zajęcia dla pozostałych, grupa toruńska pokazała możliwość przygotowania kosmetyków z wykorzystaniem produktów dostępnych w domu. Torunianie gościli lotewskich partnerów na swoim projekcie (Erasmus+, nr 2018-2-PL01-KA105-051394), gdzie młodzież poszerzyła swoją wiedzę na temat obszarów: Natura2000 i siedlisk nietoperzy.

Inicjatywy skupione na przyrodzie uświadamiają, że jest ona naszym przyjacielem, powinniśmy o nią dbać i nie zapominać o jej walorach i sile, jaka w niej drzemie. Młodzi ludzie mają wiele wspaniałych pomysłów, warto stworzyć im przestrzeń do ich realizacji oraz wskazywać nowe możliwości.

Ekologia jest wśród nas

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Wielgiem gm. Zbójno zapewnia edukację i wychowanie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. Celem placówki jest: nauczanie samoobsługi i zaradności życiowej; rozwój sprawności manualnych i ruchowych; kształtowanie mowy, dostarczenie wiadomości o otaczającym środowisku społecznym, przyrodniczym i technicznym; wdrażanie do przestrzegania zasad bezpieczeństwa w różnych sytuacjach życiowych; przygotowanie do pracy; wdrażanie do korzystania z różnorodnych form kulturalnego spędzania czasu wolnego.

W Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym funkcjonują:

- Szkoła Podstawowa (8-letnia)
- Szkoła Przysposabiająca do Pracy (3-letnia)
- Internat (6 grup wychowawczych), gdzie celem jest umożliwienie uczniom realizacji kształcenia i wspomaganie opiekuńczo-wychowawczej roli szkoły i rodziny dziecka oraz stwarzanie optymalnych warunków do rozwoju zainteresowań i uzdolnień naszych podopiecznych poprzez organizowanie zajęć sportowych, kulinarnych, rekreacyjnych oraz edukacyjno-kulturalnych.

Edukacja ekologiczna w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym realizowana jest od wielu lat. Jako placówka staramy się funkcjonować w harmonii ze środowiskiem tak, aby nie niszczyć lokalnej przyrody, zapewnić jej rozwój i stwarzać jak najbardziej korzystne warunki dla nauki i funkcjonowania niepełnosprawnych wychowanków. Ośrodek podejmuje różnorodne działania ekologiczne, ponieważ nawyki dbania o środowisko są umiejętnościami, które powinno opanować każde dziecko. Staramy się rozbudzać w uczniach wrażliwość na piękno przyrody oraz poszerzać ich wiedzę o zależnościach zachodzących w naturze. Chcemy, aby nasi wychowankowie mieli świadomość, że troska o przyrodę jest obowiązkiem każdego człowieka. Zadania ekologiczne realizują nauczyciele na zajęciach lekcyjnych, zajęciach dodatkowych, zajęciach wychowawczych, w czasie nauki oraz pobytu dzieci i młodzieży w internacie, dostosowując je do potrzeb i możliwości wychowanków o różnym stopniu niepełnosprawności. W miarę możliwości podejmujemy działania, które powodują zmianę podejścia do problemów ekologicznych, a przede wszystkim zmianę zachowań dzieci.

Działalność proekologiczna w naszym Ośro-

ku jest jedną z ważniejszych form aktywności uczniów. Elementy edukacji ekologicznej znajdują się w programach: profilaktycznym i wychowawczym. Na każdym etapie edukacyjnym uczniowie biorą udział w wielu akcjach i przedsięwzięciach związanych z ochroną przyrody, propagowaniem zdrowego trybu życia i krzewieniem wiedzy ekologicznej.

Do najważniejszych działań należą:

Sprzątanie Świata - od wielu lat wychowankowie naszego Ośrodka aktywnie uczestniczą w sprzątaniu naszej najbliższej okolicy, wspólnie porządkujemy ulice, łąki i teren wokół placówki. Przy okazji tej akcji uczymy również dzieci o korzyściach segregowania śmieci, które stanowią poważne źródło zagrożeń życia, zdrowia ludzi i środowiska.

Zbieranie makulatury - od wielu lat staramy się uczyć wychowanków ochrony środowiska w praktyczny sposób, np. poprzez selektywną zbiórkę surowców wtórnych. Wychowankowie oraz pracownicy naszej placówki dają wyraz swej ekologicznej postawy i włączają się do akcji zbierania makulatury. Celem tej akcji jest wdrażanie uczniów do działań na rzecz ochrony przyrody poprzez segregowanie odpadów i pozyskiwanie surowców wtórnych. **W klasach i świetlicach ustawiamy pojemniki przeznaczone na zużyty papier, i tym zachęcamy dzieci do segregowania śmieci.** Nauczyciele również wdrażają swoich podopiecznych do oszczędnego korzystania z materiałów papierniczych. Pozyskane fundusze za makulaturę przeznaczone są na wyjazdy, nagrody i organizację imprez ekologicznych. **Zbiórka nakrętek od butelek** - od wielu lat uczestniczymy w akcji charytatywno-ekologicznej „zbieraj nakrętki”. Nasi wychowankowie angażują całe rodziny do ich zbierania. Oddając je na potrzeby chorych dzieci, łączymy ze sobą dwa piękne cele: ochronę przyrody i dobroczynność.

Zbiórka zużytych baterii - w ubiegłym roku szkolnym przystąpiliśmy do konkursu „Zbieraj baterie”. W ten sposób chcemy pokazać dzieciom właściwe postępowanie ze zużytymi bateriami. Firma REBA dostarczyła nam pojemniki na baterie, a następnie zabrała zapelnione.

Uwrażliwianie na piękno przyrody - położenie naszego Ośrodka umożliwia wychowankom długie i aktywne przebywanie na świeżym powietrzu. Placówka znajduje się w malutkiej wiosce, mimo

że mała, jest bardzo urokliwa. Jej walory to pałac wzniesiony w drugiej połowie XIX w., duże jezioro i park. Podczas licznych spacerów wychowankowie mają bezpośredni kontakt z przyrodą, mogą podziwiać uroki najbliższej okolicy. Poznawanie przyrody odbywa się również podczas licznych wycieczek lub turnusów rehabilitacyjnych. Udział wychowanków w wycieczkach uczy ich uważnej obserwacji i budowania więzi z przyrodą, jak również poznawania ciekawych miejsc, zabytków oraz historii kraju. Mają także możliwość uświadomienia sobie wartości otaczającego świata oraz zauważenia jego piękna.

Pielegnujemy rośliny - w miesiącach wiosennych pielęgnujemy trawniki: grabimy zeszłoroczne liście oraz obumarłą trawę. Akcja ta wyrabia w naszych uczniach nawyk szanowania zieleni w najbliższym otoczeniu a także uświadamia im, jak wielki trud trzeba włożyć w pracę na rzecz środowiska. Co roku również tworzymy małą rabatę, na której dzieci z zaangażowaniem eksperymentują z ziemią: sadzą i sieją rośliny, następnie je podlewają. Naszym celem jest chęć kształtowania u dzieci postawy ekologicznej poprzez zastosowanie tak atrakcyjnej formy edukacji. Przez te działania dzieci uzyskują wiedzę o etapach rozwoju i warunkach życia roślin oraz wyrabiają w sobie nawyk systematycznego pielęgnowania roślin w ogródku. Wykonywanie tych prac sprawia im wiele radości i satysfakcji.

Propagowanie aktywnego trybu życia - w czasie zajęć pozalekcyjnych i lekcji wychowania fizycznego proponujemy uczniom różne formy aktywności ruchowej jako alternatywy dla gier komputerowych, są to np. wycieczki piesze, zajęcia na basenie, hipoterapia. Corocznie organizujemy „Rajd pieszy wokół Jeziora Wielgie”. Podczas rajdu wychowankowie uczestniczą w zajęciach umożliwiających aktywność fizyczną, poznają sposoby bezpiecznego wypoczynku, a także mają możliwość podziwiania przyrody. Od wielu lat jesteśmy organizatorami „biegów przełajowych”. Trasa przebiega przez park, którego urodę mogą podziwiać nie tylko nasi wychowankowie, ale również biorący udział w zawodach goście.

Obchodzimy Dzień Ziemi i Dzień Przyrodniczy - dobrą okazją do promowania ekologii są święta, które w naszym Ośrodku wpisały się na stałe w kalendarz imprez. W tych dniach odbywają się warsztaty, celem tych spotkań jest wzbogacanie wiadomości wychowanków o naszej planecie i zwrócenie uwagi na konieczność segregowania śmieci oraz znaczenia recyklingu. Dzieci oglądają prezentacje multimedialne, układają hasła ekologiczne i rozwiązują zagadki przyrodnicze. Zdobytą wiedzę wykorzystują w praktyce, sortując śmieci do właściwych pojemników. Ponadto wychowankowie na zajęciach wykonują również prace plastyczne z wykorzystaniem różnorodnych odpadów - wiele produkowanych odpa-

dów nadaje się do wykorzystania na lekcjach plastyki i techniki, na których powstają bardzo ciekawe prace wykonane techniką collage, a tym samym mniej śmieci trafia na wysypisko. Naprawdę surowce wtórne są cennym materiałem, z którego przy odrobinie wyobraźni mogą powstać ciekawe dzieła.

Ekologiczny styl życia - ekologia kojarzy się również ze zdrowym stylem życia. I do takiego właśnie stylu zachęcamy swoich wychowanków poprzez propagowanie zdrowego odżywiania się. W placówce prowadzone jest kółko pozalekcyjne „W przyjaźni ze zdrowiem”. Celem tych zajęć jest kształtowanie u uczniów właściwych zachowań prozdrowotnych poprzez właściwe odżywianie, dbanie o higienę osobistą oraz aktywny udział w zajęciach ruchowych. W ramach prowadzonego koła zorganizowano konkurs pod nazwą „Piramida Zdrowego Żywienia” oraz warsztaty zajęciowe z edukacji prozdrowotnej „Dbamy o zdrowie”.

Najskuteczniejszym sposobem na przekonanie dzieci do zdrowego odżywiania są działania praktyczne. W internacie prowadzone są zajęcia kulinarne, na których dzieci uczą się, co powinny jeść i jak samodzielnie (lub z pomocą) przygotować zdrowe potrawy, ze szczególnym uwzględnieniem codziennego spożywania warzyw i owoców. W celu propagowania prawidłowych nawyków żywieniowych wśród dzieci i dorosłych zorganizowano również zebranie ogólne dla rodziców połączone z prelekcją na temat: „Promowanie zdrowego stylu życia uczniów poprzez zdrowe odżywianie”. Głównym celem tego spotkania było podniesienie poziomu wiedzy rodziców na temat prawidłowego odżywiania dzieci i młodzieży, uświadomienie rodzicom ich roli w kształtowaniu prawidłowych nawyków prozdrowotnych.

Podczas zajęć w internacie staramy się wyrabiać u naszych wychowanków nawyk oszczędzania wody i energii elektrycznej. Wychowawcy utrwalają konieczność wyłączania światła w pokojach, łazienkach, w których nie przebywamy oraz wdrażają do oszczędnego zużywania wody w czasie kąpieli i mycia. Zwracają również uwagę na używanie energooszczędnych żarówek, wyłączania urządzeń, których się nie używa, korzystania z prysznica zamiast wanny oraz dokręcania kranów. Zachęcamy również wychowanków i ich rodziny do korzystania z siatek na zakupy wielokrotnego użytku.

W naszej placówce zawsze dbaliśmy i dbamy o kształtowanie postaw proekologicznych wychowanków. Celem wszystkich naszych działań jest uświadamianie wychowankom współodpowiedzialności za stan środowiska, troski o czystość najbliższego otoczenia, uświadomienie na ochronę przyrody oraz wyrobienie postaw i zachowań, które powinny stać się stylem życia wszystkich ludzi. Nade wszystko staramy się dawać przykład swoim postępowaniem, ponieważ dzieci bardzo dużo uczą się przez naśladowanie.

Świat przyrody jest zadziwiający

Świat przyrody jest zadziwiający, piękny, tajemniczy, częścią tego świata jesteśmy także my, ludzie. Świat ten dostarcza nam pozytywnych emocji, wzruszenia, cizy, wzbudza zainteresowanie i podziw; świat odkryty a jednak wciąż odkrywany.

W dobie szybkiego rozwoju cywilizacji coraz większego znaczenia nabierają pojęcia: ekologia, edukacja ekologiczna, a także ochrona środowiska. Człowiek od zarania dziejów, korzystając z bogactw naturalnych ziem, wyrządził jej wiele krzywd. Zanieczyszczone powietrze, woda, gleba, obumierające drzewa, ginące zwierzęta „wołają o pomoc”. Ochrona środowiska przyrodniczego jest koniecznością. Problem ten dotyczy wszystkich mieszkańców naszej Ziemi.

Już od najwcześniejszych lat należy rozpocząć kształtowanie właściwej postawy człowieka wobec środowiska. Dziecko w wieku przedszkolnym wchodzi w aktywne relacje ze swoim społecznym i przyrodniczym środowiskiem, nawiązuje żywy i silny kontakt z przyrodą. Jest gotowe do jej poznawania i jej ochrony. Poznawanie przyrody, przeżywanie jej piękna i bogactwa, stwarzanie warunków bezpośredniego kontaktu z nią zapewnia dziecku prawidłowy rozwój. Dlatego należy dostarczać dziecku możliwości poznawania przyrody poprzez aktywny i bezpośredni kontakt z nią i jej zjawiskami. Dziecko powinno obserwować, badać, eksperymentować. Dzięki temu jego stosunek do obiektów przyrodniczych i ekosystemów stanie się bardziej osobisty i odpowiedzialny.

W naszej placówce w Zespole Przedszkoli Miejskich Nr 1 w Lipnie im. Czesława Janczarskiego priorytetem w pracy wychowawczo-edukacyjnej jest edukacja ekologiczna. Nauczyciele wdrażają na zajęciach z dziećmi programy autorskie pt. „Eko Uszatek podróżuje” oraz „Na sportowo zawsze zdrowo”. W grupach o profilu ekologicznym kształtujemy podstawowe zasady ochrony przyrody, rozbudzanie świadomości ekologicznej, pogłębianie wiedzy na temat roślin i zwierząt, a także rozwijanie aktywnych form wypoczynku na świeżym powietrzu. Naszym celem jest zachęcenie dzieci do zdrowego odżywiania się oraz aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu. Obserwujemy przyrodę w różnych porach

roku, organizujemy spacerzy na świeżym powietrzu, zachęcamy naszych przedszkolaków do aktywnego spędzania czasu na przedszkolnym placu zabaw. Co roku organizujemy Piknik Ekologiczny, na który zapraszamy inne placówki z naszego miasta. Organizujemy konkursy ekologiczne, bierzemy udział w wystawach o tematyce ekologiczno-przyrodniczej: „Leśna Skrzynia Skarbów”, a także uczestniczymy w Sprzątaniu Świata.

Edukacja dzieci przedszkolnych z zakresu ochrony i kształtowania środowiska człowieka to świadomie zamierzona (celowa, planowana, systematyczna i stopniowa) działalność nauczyciela względem dzieci i przy ich aktywnym udziale. Głównymi założeniami naszego programu ekologicznego są:

1. Poznanie motywów i sposobów ochrony i kształtowania środowiska
2. Kształtowanie emocjonalnego stosunku do określonych zjawisk i obiektów w środowisku człowieka
3. Wyrabianie umiejętności dostrzegania zjawisk w ekosystemach, przewidywania i oceny pewnych następstw obserwowanych zjawisk przyrodniczych i czynów człowieka
4. Formowanie i umacnianie pozytywnych przekonań wobec określonych zjawisk i obiektów przyrodniczych, a także względem czynów podejmowanych przez ludzi
5. Budzenie wrażliwości na piękno otaczającej nas przyrody
6. Zdobywanie, poszerzanie i utrwalanie wiadomości

o przyrodzie w bezpośrednim zetknięciu z poszczególnymi ekosystemami

7. Aktywne uczestnictwo w poznawaniu przyrody poprzez oglądanie, szukanie, obserwacje, badanie i eksperymentowanie; formułowanie wniosków i spostrzeżeń

8. Gospodarka odpadami – segregowanie, recykling, utylizacja

9. Zapoznanie ze znaczeniem powietrza w życiu człowieka, uświadomienie przyczyn i skutków zanieczyszczenia powietrza

10. Zapoznanie z zamkniętym obiegiem wody w przyrodzie i jego znaczeniem, uświadomienie przyczyn i skutków zanieczyszczenia wód, zapoznanie ze sposobami racjonalnego i oszczędnego korzystania z wody

Formy pracy są różnorodne, dostosowane do poziomu, wiedzy i możliwości dzieci, wieku, ich doświadczeń życiowych, nawyków. Są to:

- zajęcia z całą grupą z zastosowaniem aktywnych metod pracy

- zajęcia w zespołach

- zajęcia indywidualne wyzwalające swobodną ekspresję

Metodami, jakie stosujemy, są:

- metoda oglądowa: obserwa-

cja, pokaz, prezentacje multimedialne

- metoda słowna: pogadanka, dyskusja, opis, opowiadanie, wiersz, gry dydaktyczne, spotkania

- metoda praktyczna (badawcza): spacer, wyjścia, wycieczki, zajęcia w terenie, doświadczenia i eksperymenty.

Sposoby ewaluacji:

- analiza dokumentów

- obserwacja dzieci w czasie zabaw i zajęć

- zaangażowanie i udział w akcjach proekologicznych

- ocena realizacji programu podczas rady Pedagogicznej.

Do ekologicznych nawyków najlepiej przyzwyczajają najmłodszych!

Marta Malkowska, Magdalena Kempa
Publiczne Przedszkole w Dobrem

Jesteśmy Eko

Przyroda nie zna nagrody ani kary, zna tylko konsekwencje

R. Ingresool

Ekologia w przedszkolu nie jest czymś nowym. Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci przedszkolnych jest nie tylko potrzebą, ale także nakazem współczesności. Środowisko, na skutek ciągłej degradacyjnej działalności człowieka, staje się coraz bardziej dla niego niekorzystne, stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia.

Dziecko w wieku przedszkolnym wchodzi w aktywne relacje ze swoim społecznym i przyrodniczym środowiskiem, nawiązuje żywy i silny kontakt z przyrodą.

Od najwcześniejszych lat należy stwarzać dziecku możliwości poznawania przyrody poprzez aktywny i bezpośredni z nią kontakt.

W związku z powyższym w naszym przedszkolu został opracowany i wdrożony program edukacji ekologicznej - „Przyjaciele przyrody”, którego celem jest rozwijanie zainteresowań środowiskiem przyrodniczym oraz kształtowanie postaw proekologicznych. Dzięki realizacji tego programu rozbudzana jest potrzeba kontaktu z przyrodą, zdobywana i doskon-

lona jest umiejętność obserwowania i analizowania zjawisk przyrodniczych, kształtowane są pozytywne więzi ze środowiskiem i odpowiedzialność za jego ochronę. Program zawiera treści i zadania, które integrują zespół wychowanków i formują u nich właściwe nawyki i postawy oraz zwracają uwagę na ważny problem ochrony środowiska.

W ciągu całego roku szkolnego prowadzimy działania uświadamiające dzieciom konieczność dbania o środowisko naturalne. W każdej grupie przedszkolnej realizujemy kompleksowo tematykę dotyczącą ekologii. Dzieci zapoznają się z terminem „ekologia”, wiedzą, co oznacza i znają zasady dbania o przyrodę. Prowadzone są zajęcia, podczas których dzieci poznają świat roślin i zwierząt. Wpajana jest konieczność oszczędzania wody, energii, segregowania śmieci. Przedszkolaki poznają ekologiczne źródła energii, wiedzą dlaczego elektrownia wodna, wiatrowa czy kolektory słoneczne są korzystne dla środowiska. Podczas zajęć dzieci utrwalały i poznają sposoby ekologicznych zachowań: *segreguj śmieci, oszczędzaj wodę, wychodząc z pomieszczenia gaś światło, używaj torby wielokrotnego użytku, wybierz rower zamiast auta, nie zaśmiecaj środowiska i wiele innych.* Metodą projektu przeprowadziliśmy tematykę „Owady na łące”, „Pszczółka”, „Kwiat”, „Jajko”, podczas których dzieci samodzielnie pozyskiwały informacje na nurtujące je tematy i poszukiwały ekspertów z grona rodziców. Na stałe w życie naszego przedszkola wplótł się kalendarz świąt nietypowych, gdzie świętujemy m.in. Dzień jabłka, Dzień marchewki, Święto drzewa, Dzień kundelka, itp. Od kilku już lat prowadzimy aktywną zbiórkę karmy dla zwierząt z pobliskich schronisk.

Każdego roku wiosną dzieci zakładają hodowlę roślin, które systematycznie obserwują i dbają o nie. Przedszkolaki biorą także udział w akcji sadzenia drzew, poznają ich budowę oraz znaczenie dla przyrody, życia człowieka i zwierząt.

Przedszkolaki w naszej placówce wykonują liczne prace plastyczno-techniczne z wykorzystaniem materiału naturalnego czy też odpadów np. ekochoinki ozdobione szyszkami, tekturowymi rolkami, czy nasionami, zabawki z odpadów, instrumenty z puszek, doniczki z plastikowych butelek. Do zajęć z edukacji matematycznej wykorzystywane są plastikowe nakrętki, kasztany, itp. W minionym roku ogłosiliśmy

dwa konkursy plastyczne: „Co nam jesień w koszu niesie?” i „Wiosenne kwiaty” kształtujące postawy ekologiczne i zwracające uwagę dzieci na piękno polskiej przyrody. Za udział w tych konkursach Rada Rodziców zakupiła książki: „Gatunki polskich drzew” i „Rasy psów i kotów”. Nasi wychowankowie co roku biorą udział w wielu ogólnopolskich konkursach przyrodniczo-ekologicznych. W minionym roku były to: „Las to nasz dom”, „Wiosna wokół nas”, „W krainie dinozaurów”, „Chrońmy lasy przed pożarami”. W ostatnim zajął I miejsce.

Edukacja ekologiczna na co dzień

Chcąc rozbudzić u dzieci jeszcze większe zainteresowanie pracą z materiałem naturalnym, zorganizowane zostały warsztaty osikowe. Na początku warsztatów dzieci zostały zapoznane z materiałem naturalnym - wiórami drewna osikowego, z którym później pracowały. Przedszkolaki według instrukcji własnoręcznie wykonały kwiaty, którymi ozdobiły kącik przyrody w sali.

Od wielu lat współpracujemy z Nadleśnictwem Włocławek - w naszym przedszkolu gościła przedstawicielka nadleśnictwa pani Magdalena Kokosza, która przeprowadziła zajęcia edukacyjne pt. „Cztery pory roku”, „Wiosna w lesie”. Przybliżyła dzieciom pracę leśnika oraz środowisko leśne i zapoznała z jego mieszkańcami. Dzieci dowiedziały się, jak dbać zimą o zwierzęta leśne i ptaki zimujące w Polsce. W podarunku dostaliśmy karmę dla ptaków, którą później wykorzystywaliśmy do regularnego dokarmiania.

W oddziałach naszego przedszkola zorganizowane zostały również zajęcia dotyczące tematyki proekologicznej z udziałem rodziców. Dzieci zapoznały się z ekologicznym sposobem pakowania zakupów. Pod

okiem instruktorek, wykonały ekologiczne torby dla mam z okazji Dnia Matki, dowiedziały się, jak dbać o naszą planetę, segregować śmieci, itp. Wspólnie z rodzicami przygotowały pokaz mody z odpadów. Pomysłów było wiele od spódniczek z gazety poprzez suknie ze zużytych reklamówek do stroju robota z kartonu. Dzięki zajęciom z zakresu ekologii dzieci uczą się właściwego zachowania wobec przyrody i dbania o nią.

O każdej porze roku nasze przedszkolaki dostrzegają zmiany zachodzące w przyrodzie poprzez liczne obserwacje na spacerach. Biorą udział w organizowanych wycieczkach, np. do Zakładu Recyklingu Tworzyw Sztucznych, gdzie poznały etapy przetwarzania tworzyw, oglądały filmiki ekologiczne oraz brały udział w ćwiczeniach praktycznych dotyczących segregacji śmieci. W miejscowej oczyszczalni ścieków zobaczyły, jak wygląda proces technologiczny oczyszczania wody oraz zapoznały się z pełną automatyzacją i systemem sterowania tymi urządzeniami. Dużo dowiedziały się na temat wody, jej znaczenia dla życia roślin, zwierząt i ludzi. Było to dla nich niezwykle przeżycie. Dzięki tej wycieczce uzmysłowiły sobie, jak bardzo ludzie zanieczyszczają wodę i ile pracy należy włożyć w jej oczyszczanie i uzdatnianie. Odwiedziliśmy także Muzeum Techniki, Rolnictwa i Gospodarstwa Wiejskiego, pasiekę w Dobrem, Jura

Park w Solcu Kujawskim, gospodarstwa rolnicze, zoo w Toruniu, targ warzyw, las w Balczewie i Włocławku, Dąb – pomnik przyrody w Bodzanowie.

Co roku także bierzemy udział w obchodach Dni Ziemi poprzez aktywne uczestnictwo w sprzątaniu świata. Maluchy zaopatrzone w worki i gumowe rękawiczki ruszają na ratunek planecie. Osobiście doświadczają jak degradowane jest środowisko naturalne poprzez wyrzucanie plastikowych butelek, foliowych toreb, które nie ulegają biodegradacji.

W bieżącym roku szkolnym nasza placówka bierze również udział w ogólnopolskim projekcie edukacyjnym „Las, dwa, trzy - matematyczne przygody wśród przyrody”. Cele projektu to promowanie edukacji w kontakcie z naturą poprzez jej doświadczanie, postrzeganie przyrody jako naturalnego środowiska do zabaw i rozwoju dzieci sprzyjającego wykorzystaniu wszystkich zmysłów, oraz rozwijanie umiejętności matematycznych poprzez działania blisko przyrody.

Edukacja ekologiczna polega na kształtowaniu u dzieci przedszkolnych odpowiedzialności za stan przyrody poprzez budzenie świadomości ekologicznej, która jest jedną z podstawowych dziedzin kształcenia. Dzięki czemu w naszych wychowankach rozwijamy odpowiedni stosunek do środowiska i jego ochrony już od najmłodszych lat.

Aleksandra Szopa, Monika Jakubowska
Przedszkole Niepubliczne „Flisaczek” w Toruniu

Flisackowe Ekoludki

Gąbki odzyskane ze starych foteli, niewykorzystane końcówki tapet, patyczki od lodów, ścinki materiałów, odprute guziki, słoičky po niemowlęcych deserach, znalezione na strychu włóczki, zarysowane płyty CD – to tylko część z przyborów recyklingowej codzienności pracy każdej z nauczycielek pracujących w Niepublicznym Przedszkolu „Flisaczek” w Toruniu. Oprócz tego, iż każda z nas potrafiłaby kreatywnie i rozwijająco wykorzystać rolę po papierze toaletowym na blisko tysiąc różnych sposobów, możemy także, w dyskursie o zdrowym odżywianiu i dobroczynnym wpływie sportu uprawianego na świeżym powietrzu, wypowiadać się niemal z pozycji ekspertek. Dni hulajnóg, olimpiady, zajęcia ruchowe i taneczne, zabawy w naszym ogrodzie to flisackowy mianownik, który nasze 3-, 4-, 5- i 6-latki „zagryzają” m.in. ciciorellą (miodowo-kakaową pastą z ciecierzycy) oraz zdrową i smaczną dynią serwowaną u nas na blisko 50 sposobów.

O EKOLOGII NA POWAŻNIE

Są jednak wątki, których, jak wierzymy, opisywać i przybliżać zarówno dzieciom i dorosłym z przymrużeniem oka nie należy.

Są to tematy, które docierają do nas drogą niestandardową – nie są zapisane w podstawie programowej, nie podpowiada ich przewodnik metodyczny czy popularne warsztaty doszkalające, choć nie cierpią one zwłoki, a ich poruszenie wymaga niejednokrotnie szczerzej rozmowy, specjalistycznej wiedzy i profesjonalnego sprzętu. Podsuwa je nam za to szersza (niż stricte pedagogiczna) perspektywa, potocznie nazywana cywilizacyjnym rozwojem i postępem technicznym. Z jednej strony, jak wiemy, są one niewątpliwym katalizatorem wielu pozytywnych zmian, z drugiej natomiast niosą z sobą szereg zagrożeń, których wyrazem jest degradacja środowiska naturalnego. To właśnie o pogarszającej się jakości powietrza i wody, zanieczyszczonej glebie, energii

odnawialnej, współczesnych możliwościach radzenia sobie z odpadami, niezdrowej żywności czy wymierających gatunkach roślin i zwierząt chcemy rozmawiać jak najpełniej z naszymi dziećmi.

Dzieci poszerzają swoją wiedzę na temat środowiska

PROJEKTY PROEKOLOGICZNE

Chcąc kształtować od najmłodszych lat świadomość, zachowania i postawy przyjazne środowisku, nasze przedszkole w roku szkolnym 2019/2020 zdecydowało się realizować trzy projekty proekologiczne. Pierwsze dwa: „Flisaczkowe Ekoludki” oraz „Flisaczkowe Ekoludki na ścieżce edukacyjnej” to inicjatywy wsparte przez Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu. Na zrealizowanie ich celów przedszkole otrzymało dofinansowanie na zakup sprzętu oraz pomocy dydaktycznych związanych z obserwacją i poznawaniem najbliższego środowiska naturalnego, są wśród nich mikroskopy, stacja pogody, lupy, gry, puzzle, układanki czy kostki wiedzy – interaktywna gra terenowa ucząca rozpoznawać poszczególne gatunki zwierząt, ptaków i roślin. Realizacja projektów ma umożliwić dzieciom bezpośredni kontakt z przyrodą przez obserwację, eksperymentowanie i badanie.

Głównym celem projektów jest propagowanie wiedzy ekologicznej wśród dzieci w wieku przedszkolnym; kształtowanie pozytywnych postaw w obcowaniu z przyrodą oraz budzenie zainteresowań badawczych. Poprzez udział w projektach uczestnicy rozwijają za-

miłowanie do przyrody, poszerzają wiedzę na temat środowiska, rozumieją zjawiska i procesy zachodzące w przyrodzie, nabierają odpowiedzialności i troski o otaczający świat zwierząt i roślin.

Trzeci pomysł, który, jak wierzmy, ma uwrażliwić dzieci na temat środowiska oraz utrwalić zdobytą proekologiczną wiedzę to autorski program edukacyjny napisany przez trzy flisaczkowe pedagogi. W programie, oprócz części teoretycznej poświęconej przyrodzie ożywionej i nieożywionej, ujęte zostały m.in. propozycje zabaw i zajęć z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych. Realizacja tych zajęć przynosi wielorakie korzyści

zarówno dla dzieci, nauczycieli, jaki i dla placówki. Program zawiera szereg zamierzeń, które sprowadzają się do rozbudzenia wśród dzieci świadomej postawy młodego przyjaciela przyrody. Dzieci poszerzają swoją wiedzę na temat środowiska, w którym żyjemy, ale także wzrasta ich poczucie współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego.

Podejmowaniu zagadnień dotyczących ochrony środowiska sprzyjają również predyspozycje dziecka do poznawania otaczającego go świata i środowiska, takie jak: naturalna aktywność, ciekawość, chłonność umysłu, łatwość przyswajania umiejętności praktycznych i wiadomości oraz wrażliwość emocjonalna. Mamy nadzieję, że wielopoziomowe podejmowanie zagadnień dotyczących ochrony środowiska w połączeniu z naturalną ciekawością, wrażliwością, chłonnością i aktywnością, naszych małych Flisaczków skutkuje większą chęcią do poznawania otaczającego świata oraz wzrostem poczucia współodpowiedzialności za jego naturalne bogactwa.

To były piękne dni

Piękne, wyjątkowo długie, pracowite ponad miarę i po prostu szalone. Przygotowania do **Jubileuszu 30-lecia Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy** trwały niemalże okrągły rok. Obszarów jubileuszowych przygotowań było kilka: historia budynku i korzenie placówki, realizacja zadań kiedyś i dziś, zarządzanie kształceniem i doskonaleniem nauczycieli oraz ludzie - byli i obecni pracownicy.

Dyrektor Robert Preus - pomysłodawca tego przedsięwzięcia - powołał zespół, którego zadaniem (nie bacząc na trudności, komplikacje i pojawiające się kłody) było przygotowanie jubileuszu. A ściślej, przygotowanie atrakcyjne, niezwykle i wyjątkowe. Należy podkreślić, że wszystkim podejmowanym działaniom towarzyszyła idea - pozostawienie trwałego śladu o czasach przeszłych dla przyszłych pokoleń, jak to sprecyzował, wciągając nas w tę grę, nasz szef. Mówiąc krótko, musiała powstać publikacja, która zabrałaby potencjalnych czytelników w niezwykłą podróż - do szkół, instytucji, placówek edukacyjnych, które w większości już nie istnieją, a odegrały dużą rolę w środowisku oświatowym dawnej Bydgoszczy. Powstała. Opasła, bogata w najróżniejsze treści, fotografie, pięknie wydana. Nasza radość, duma i satysfakcja. Nie pisali jej historycy. Napisali ją nauczyciele konsultanci. Ale zacznijmy od początku.

Już pierwsze działania „detyktywistyczne” podjęte w archiwach (firmowym i miejskim), dotyczące historii budynku, wprawiły nas w stan szczerzego zadziwienia. Ściślej - informacja o tym, że budynek zaprojektowany w 1863 roku przez miejskiego radcę budowlanego był od razu przeznaczony na cele oświatowe, po prostu na szkołę. I przez ponad wiek był to stan niezmienny, stały. Kształcono tu dzieci i młodzież. Od czasu zaprojektowania, to jest ponad półtora wieku, obiekt nieustannie służył edukacji. I przecież nadal spełnia taką rolę.

Tak niezwyklego faktu nie można było po prostu przyjąć tylko do wiadomości. Należało go wyeksponować, upowszechnić, wykorzystać w dobrym celu. Dyrektor Robert Preus, „w minutę osiem” określił zbożny cel i wpadł na świetny pomysł. I już 17 września uczestniczyliśmy w milej, kameralnej uroczystości odsłonięcia umieszczonej na budynku KPCEN tablicy przedstawiającej tę wielką historię dziejącą się na przestrzeni wieku w naszym niewielkim klasycystycznym budynku. Teraz każdy przechodzień czy turysta może sobie o tym poczytać.

I tak rozpoczęliśmy świętowanie. Zamieszczenie tablicy pamiątkowej było pierwszą okolicznościową uroczystością. Wkrótce miała miejsce druga. Odsłonięcie portretu wieloletniego dyrektora naszej

placówki, wyjątkowego człowieka dr. Jerzego Zastempowskiego.

Z racji tego, że chcieliśmy wyrazić szacunek, podkreślić nasze przywiązanie i okazać szczególną pamięć komuś niezwykłemu, uroczystość nie mogła być zwykłą. Zwarliśmy szyki. Zamówiliśmy portret, który, mówiąc na marginesie, wyszedł znakomicie spod pędzla młodej malarki. Rozesłano wiele zaproszeń do byłych pracowników, którzy znali dyrektora i pracowali pod jego kierownictwem. Powstał skrupulatnie opracowany scenariusz spotkania. W tym wyjątkowym dniu w auli naszej placówki przy uroczysto przygotowanych stołach zasiadł niezmierzony, zaciekawiony i podekscytowany tłum gości. Wśród nich pani Bożena Zastempowska - żona, jedna z córek z mężem i synem - ukochanym wnukiem dyrektora. Podczas wygłaszania laudacji panowało wyjątkowe skupienie, dominowała absolutna cisza i spłynęła niejedna, nieczgrabnie skrywana łza. Było podniosłe i przejmujące, szczególnie w momencie odsłonięcia przez panią Zastempowską portretu jej męża a naszego drogiego szefa.

Wzruszeni goście gratulowali nam tego nietuzinkowego pomysłu i pięknej oprawy całej uroczystości. Byli radzi, że po latach ktoś o nich pomyślał i mogli chociaż przez chwilę znowu być razem. A my, aktualni pracownicy KPCEN, cieszyliśmy się ich małą radością. Z portretu natomiast, czujnym okiem obserwowałem wszystko nasz Dyrektor. Po uśmiechu widać było, że inicjatywę zaakceptował, i że też jest zadowolony.

Trzecie planowane wydarzenie wymagało czasu i ogromnego zachodu w docieraniu do źródeł, pozyskiwaniu dokumentów, informacji a przede wszystkim fotografii. Wszystkie zdobycze miały się złożyć na sporą wystawę fotograficzną mówiącą o dużej historii w małym budynku. A przede wszystkim o wyjątkowych ludziach, którzy kierowali placówkami w nim funkcjonującymi. W związku z tym, że w ferworze naszej pracy działały się również rzeczy irracjonalne, zdobyliśmy wszystko to, co wydawało się mało możliwym do zdobycia. Wróżyło to dobrze. Wszystko musiało się udać. I tak też było. Historyczne fakty zostały starannie wyeksponowane poprzez liczne fotografie.

Wystawa usytuowana na korytarzach naszej siedziby jest piękna, dostojna, zrobiona z wyszukany smakiem. Zorganizowana została pod patronatem honorowym Starosty Bydgoskiego, który, nawiasem mówiąc, tę wystawę otworzył. Wzbudziła duże zainteresowanie i cieszy się nim nadal. Ma niezwykłą moc i siłę przyciągania.

Świętowaliśmy głośno, z przytupem, z udziałem licznych sprzymierzeńców, przyjaciół i gości, tymcza-

sem w zaciszu drukarni (potraktujmy to umownie) rodziła się ONA – publikacja wymarzona – **Miejsce i ludzie. 30 lat działalności KPCEN w Bydgoszczy 1989 – 2019**. Zaplanowano, że w ramach pamiątkowego upominku otrzymają ją wszyscy uczestnicy naszej jubileuszowej gali.

Nadszedł wreszcie Dzień Jubileuszu – 22 października 2019 roku. Wypełniona po brzegi sala konferencyjna Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy. Szmerząca nastrojowo muzyka przerywana licznymi okrzykami serdecznych powitań dawno niewidzianych osób, rozmowy, wywiady. Są wszystkie lokalne media. Przedstawiciele najważniejszych urzędów. Dyrektorzy szkół, bibliotek, zaprzyjaźnionych placówek doskonalenia, bardzo wielu emerytowanych pracowników i innych zacnych gości, którzy przybyli na jubileusz nawet z odległych miejsc naszego kraju. Czuć niezwykłą atmosferę i uroczysty nastrój. Wokół kwiaty. W oczy rzucają się kolorowe kokardy pięknie przygotowanych prezentów.

Wystąpienia, przemówienia, życzenia i gratula-

cje. Niezwykle dostojny moment wręczenia statuetek Perła Edukacji ośmiu osobom, które w sposób szczególny przez lata zabiegały o harmonijną współpracę różnych instytucji na rzecz doskonalenia nauczycieli i rozwoju edukacji w regionie. Wyróżnienie dwudziestu jeden osób szczególnymi gratulacjami za pracę na rzecz nauczycieli i tworzenia pozytywnego wizerunku KPCEN w Bydgoszczy. Wymiana serdeczności, słów podziękowań.

Atrakcyjny, żywiołowy występ chóru Zespołu Szkół Muzycznych w Bydgoszczy, piękny jazz grany przez studentów bydgoskiej Akademii Muzycznej. Uroczą parą prowadzących i dziennikarz radiowy, aksamitnie niskim głosem odczytujący fragmenty naszej publikacji. Goście w zachwycie, my w niemiernalnej satysfakcji. O cudownym torcie ze szkicem budynku KPCEN w tle nie wspomnę. Jednak nie tort stanowił finał jubileuszowych obchodów. Uroczystość zamykała wystawa malarstwa Tadeusza Tarkowskiego jednego z dyrektorów szkoły geodezyjnej funkcjonującej przed laty w małym budynku z wielką historią. Korzystając z łaskawości Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy, wystawę zorganizowano w auli naszej placówki, a otworzyła ją córka artysty Halina Tarkowska. I tym miłym, kulturalnym faktem, spięliśmy klamrę naszego jubileuszu.

Informacja zwrotna była natychmiastowa, spontaniczna, z pierwszej ręki. W podziękowaniu, w uszanowaniu naszego wysiłku goście przekazywali nam ciepłe gesty i przemiłe słowa. Podkreślano przede wszystkim fakt emanującego zewsząd szczególnego szacunku dla przeszłości, dla pracowników, którzy są już dla placówki bardzo dalekim wspomnieniem. W superlatywach oceniono przebieg i organizację całej uroczystości. Po chlebne komentarze dotyczące publikacji odbieramy do dziś. Czy czegoś jeszcze trzeba? Dla takich chwil po prostu warto pracować i żyć. Bo to naprawdę były wypełnione ogromnym wysiłkiem i wspólnym działaniem, niezapomniane bardzo piękne dni.

Iwona Rostankowska
KPCEN w Bydgoszczy

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy (2000-...)

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy to akredytowana publiczna wojewódzka placówka doskonalenia nauczycieli działająca na obszarze województwa kujawsko-

-pomorskiego, w szczególności miasta Bydgoszczy oraz powiatów: bydgoskiego, inowrocławskiego, mogileńskiego, nakielskiego, świeckiego, tucholskiego, sepeleńskiego i żnińskiego. Zadania podejmowane

przez Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy wynikają z Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2019 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, Statutu Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy oraz kierunków polityki oświatowej państwa i priorytetów Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty. Organem prowadzącym jest Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Nadzór Pedagogiczny sprawuje Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty.

Celem działania KPCEN w Bydgoszczy jest wszechstronne oraz profesjonalne wspomaganie szkół i placówek oświatowych poprzez wspieranie rozwoju zawodowego nauczycieli, doradców metodycznych, dyrektorów szkół i placówek, pracowników organów nadzorujących i prowadzących szkoły i placówki, zespołów nauczycielskich oraz innych podmiotów edukacyjnych zgodnie z ich potrzebami i zainteresowaniami z wykorzystaniem: diagnozowania, prowadzenia szkoleń i konsultacji, ekspertyz, doradztwa oraz prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia, a także upowszechnianie przykładów dobrej praktyki.

Na mocy Uchwały NR XLVI/744/14 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 lutego 2014 r. zmieniła się struktura organizacyjna KPCEN w Bydgoszczy. Zamiast dziewięciu pracowników utworzono trzy: Pracownię Dydaktyki, Doradztwa i Innowacyjnej Edukacji, Pracownię Zarządzania, Diagnozy i Wychowania oraz Pracownię Informacji i Promocji.

Od grudnia 2019 roku po raz kolejny zmieniła się struktura organizacyjna naszej placówki. Po wielu konsultacjach, analizie ankiet od nauczycieli i dyrektorów i przychylniej decyzji organu prowadzącego zaczynają funkcjonować nowe pracownie:

- Pracownia Edukacji Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej
- Pracownia Edukacji Humanistycznej
- Pracownia Matematyczno-Przyrodnicza
- Pracownia Wychowania i Psychologicznej Pomocy Szkole
- Pracownia Szkolnictwa i Doradztwa Zawodowego
- Pracownia Zarządzania i Diagnozy.

Sądźmy, że taki podział sprawi, iż będziemy bliżej naszych nauczycieli i dyrektorów. Chcemy wspólnie działać w obrębie grup przedmiotowych, chcemy budować płaszczyznę porozumienia i współpracy na bazie mocnych fundamentów.

21.11.2019 roku zostały podpisane porozumienia między Markiem Gralikiem Kujawsko-Pomorskim Kuratorem Oświaty a Robertem Preusem dyrektorem Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy w sprawie powołania doradców metodycznych.

WYBRANE DZIAŁANIA NA RZECZ EDUKACJI Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli

cieli w Bydgoszczy kontynuuje tradycje Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego. Od początku swojego istnienia podejmuje działania na rzecz edukacji, wspierając nauczycieli zarówno z Bydgoszczy, jak i regionu.

PROJEKTY UNIJNE

Międzynarodowe projekty edukacyjne stanowią niezwykle ciekawą i bogatą ofertę skierowaną do szkół, przedszkoli i innych placówek edukacyjnych. Dzięki nim uczniowie i nauczyciele mogą poznać nowe treści, poszerzyć swoje horyzonty myślowe, spotkać ciekawych ludzi.

KPCEN w Bydgoszczy od wielu lat bierze udział w realizacji zadań projektowych. Oto kilka z nich:

- *Szkola Marzeń*
- *Grundtvig Wykorzystanie różnorodności wielokulturowej*
- *Podnoszenie osiągnięć edukacyjnych uczniów szkół podstawowych województwa kujawsko-pomorskiego*
- *Ćwiczę, uczę się, wygrywam*
- *Region Nauk Ścisłych*

Jednym z ostatnich niezwykle ciekawych projektów jest ten dotyczący rozwijania myślenia naukowego wśród najmłodszych *Wiedza naukowa w przedszkolu i szkole: doskonalenie strategii i tworzenie nowych praktyk nauczania przedmiotów ścisłych i przyrodniczych na wczesnych etapach edukacji (SciLit)*. Projekt realizowano w latach 2016-2018 w ramach Programu Erasmus+. Jego koordynatorem była Najwyższa Rada Badań Naukowych Hiszpanii, a partnerami instytucje z Estonii, Hiszpanii, Litwy, Polski i Włoch.

W czasie trwania projektu odbyło się wiele szkoleń dla nauczycieli na tematy związane z myśleniem naukowym. Kolejnym etapem były doświadczenia wykonywane przez dzieci.

Efektem projektu są publikacje przygotowane w języku polskim i angielskim:

- *Wiedza naukowa w przedszkolu i szkole: propozycja nowej metodyki*
- *Wiedza naukowa w przedszkolu i szkole: dociekania na temat Z czego zrobiony jest świat?*
- *Wiedza naukowa w przedszkolu i szkole: dociekania na temat: Archeologia w klasie*

PROGRAMY MIĘDZYNARODOWE, OGÓLNOPOLSKIE, WOJEWÓDZKIE, REGIONALNE I MIEJSKIE

KPCEN w Bydgoszczy cyklicznie, od lat wspiera nauczycieli, którzy podejmują wyzwania edukacyjne promujące ciekawe i innowacyjne programy.

Bardzo mocno w pracę Centrum wpisały się następujące:

- *Przyjaciele Zippięgo*
- *Etyka nie tylko dla smyka*
- *Od grosika do złotówki*
- *Magiczne pudelko*

- *Literacki Atlas Polski*
- *eTwinning*
- *Bookcrossing – święto uwalnianych książek*
- *Zaczarowana altana*
- *Segregujemy odpady już od najmłodszych lat*
- *Leśna skrzynia skarbów*

Grażyna Szczepanicz oraz Krytyna Karpińska - koordynatorki programu Leśna Skrzynia Skarbów

Jednym z takich działań jest niezwykle ważny i popularny program **Dzieci myślą, działają i mówią**, czyli **Bydgoski Bąbel Matematyczny**. Jego założeniem jest m.in. rozwijanie umiejętności matematycznych, pobudzanie aktywności intelektualnej, kształtowanie postawy samodzielności uczniów w matematycznych poszukiwaniach i rozumowaniu, promowanie metod, które pozwalają dzieciom na odkrywanie i zdobywanie wiedzy. Kontynuacją tego projektu stanowi program **Dzieci myślą, działają i mówią**, czyli **Bydgoski Bąbel Matematyczny rusza w świat**.

DORADZTWO ZAWODOWE I SZKOLNICTWO ZAWODOWE

Kolejny obszar pracy KPCEN to doradztwo zawodowe. Podstawowym celem wsparcia w tym obszarze jest wyposażenie doradców zawodowych w wiedzę i umiejętności w zakresie wspierania ucznia w planowaniu i kierowaniu własnym rozwojem i podejmowania odpowiedzialnych trafnych decyzji edukacyjno-zawodowych. Jest to szczególnie istotne ze względu na dokonujące się obecnie gwałtowne zmiany cywilizacyjne i społeczne, w tym rozwój techniki i komputeryzacji, zmienność i niepewność rynku pracy, rozwój kultury masowej i sposobów jej upowszechniania.

Doradca zawodowy, bardziej niż kiedykolwiek, musi podejmować działania ukierunkowane na przygotowanie ucznia do aktywności wymagającej kreatywnego myślenia, odpowiedzialności, umiejętności planowania i dostosowania się do dynamicznych przemian współczesnego świata.

Dlatego właśnie nauczyciele konsultanci KPCEN doskonalą umiejętności doradców zawodowych pracujących w szkole podstawowej i ponadpodstawowej. Bardzo ważne jest bowiem wspieranie uczniów w planowaniu drogi edukacyjno-zawodowej.

KSZTAŁCENIE BRANŻOWE

W zakresie kształcenia zawodowego głównymi celem działalności KPCEN jest integrowanie środowiska nauki i edukacji ze środowiskiem praktyki gospodarczej, a przede wszystkim przybliżenie nauczycielom zawodu i doradcom zawodowym specyfiki pracy firm, obszarów w których uczeń powinien się rozwijać, planując zatrudnienie w danej branży, wymagań stawianych potencjalnym kandydatom oraz polityki kadrowej firmy.

To także demonstrowanie możliwych metod wsparcia i korzyści dla ucznia wynikających z praktycznego kształcenia zawodowego oraz współpracy na platformie Szkoła-Pracodawca, przy efektywnym wykorzystaniu posiadanych przez obie strony zasobów i potencjału, wprowadzanie nauczycieli zawodu w świat działalności gospodarczej funkcjonującej w dobie cyfryzacji, automatyzacji, szybkiego przyrostu wiedzy poprzez szkolenia z zakresu nowych technologii

TIK

Niezwykle ważne dla nauczycieli konsultantów są zadania związane z nowoczesnymi technologiami komunikacyjnymi. Od lat, systematycznie podejmują takie działania, które pozwalają wykorzystać nowoczesne zasoby edukacyjne, ale jednocześnie zwracają uwagę na niebezpieczeństwa i zagrożenia, jakie niosą z sobą nowoczesne technologie.

KPCEN w Bydgoszczy podejmuje również zadania wspierające nauczycieli przedmiotów przyrodniczych. Wyposażenie w podstawowy zestaw badawczy, dzięki któremu nauczyciel jest w stanie przeprowadzić podstawowe pomiary, znacznie uatrakcyjnia pracę na lekcji. Do wielu szkół województwa w ramach podpisanej umowy trafia sprzęt umożliwiający prowadzenie obserwacji i eksperymentów przyrodniczych, m.in. aparaty fotograficzne, kamery cyfrowe, mikroskopy, notebooki oraz zestawy czujników Pasco.

W Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy odbywa się wiele szkoleń z zakresu Kujawsko-Pomorskiej Platformy Edukacyjnej Edupolis. Zorganizowano również konferencję mającą na celu upowszechnianie zasobów platformy Wykorzystanie zasobów platformy edukacyjnej EDU-

POLIS.

Nauczyciele konsultanci systematycznie doskonalą swoje umiejętności związane z pracą na platformie, poznają jej możliwości i planują działania w nowym roku szkolnym.

ZDROWY STYL ŻYCIA

Cyklicznie we wrześniu, począwszy od 2015 roku, KPCEN organizuje **Festiwal Zdrowego Stylu Życia**. Podczas festiwalu odbywa się wiele imprez zachęcających dzieci i młodzież do zdrowego stylu życia, dbania o zdrowie fizyczne i psychiczne, zdrowego odżywiania się, przełamywania własnych słabości. Zajęciom towarzyszą zmagania konkursowe. W wielu przedszkolach i szkołach odbywają się nie tylko zajęcia sportowe, ale też pogadanki, prelekcje, warsztaty kulinarne. Uczestniczy w nich kilkaset osób.

DZIAŁANIA SŁUŻĄCE POPRAWIE JAKOŚCI PRACY SZKÓŁ I PLACÓWEK

Organizacja i realizacja różnorodnych form doskonalenia zawodowego nauczycieli to niezwykle istotne, podstawowe zadanie KPCEN. Co roku wydajemy *Informator o formach doskonalenia zawodowego nauczycieli*. Każdy nauczyciel znajdzie w nim ciekawe propozycje warsztatów doskonalących kompetencje metodyczne i wychowawcze. Oferta szkoleń skierowana jest zarówno do osób indywidualnych, jak i całych zespołów nauczycielskich.

Szczególnie ważna jest pomoc nauczycielom realizującym codzienne zadania edukacyjne. Temu służą różnorodne działania:

- przygotowanie i opracowanie narzędzi wspierających nauczycieli w realizacji zadań dydaktycznych, np. zbiory zadań z przyrody, matematyki
- autorstwo podręczników i programów nauczania z języka polskiego, przyrody, matematyki
- arkusze diagnostyczne i narzędzia badawcze służące sprawdzeniu poziomu kompetencji uczniów z różnych przedmiotów na wszystkich poziomach edukacyjnych.

Kompleksowe wspomaganie szkół i placówek to nowe zadanie placówek doskonalenia nauczycieli obowiązujące od roku 2016. realizujemy kilka programów: *Dobra lekcja warunkiem skutecznego nauczania-uczenia się*, *Bawię się, uczę się - wiem i potrafię*, *Skuteczny nauczyciel-skuteczna szkoła*.

PRZEDSIĘWZIĘCIA WYCHOWAWCZE

Niezwykle ważnym obszarem działań nauczycieli konsultantów KPCEN w Bydgoszczy jest problematyka związana z wychowaniem oraz profilaktyką.

Nauczyciele konsultanci KPCEN w Bydgoszczy to przeszkoleni mediatorzy. Prowadzą warsztaty, np. *Nauczyciel jako mediator w rozwiązywaniu sytuacji trudnych i konfliktowych* i konferencje, np. *Mediacje metodą rozwiązywania sytuacji trudnych i konfliktowych* cieszące się dużym zainteresowaniem. Upo-

wszechniają one mediację jako metodę rozwiązywania problemów uczniów i narzędzia wychowawczego wspierającego pracę nauczycieli oraz propagują mediacje szkolne i rówieśnicze.

Począwszy od roku szkolnego 2010/2011 KPCEN w Bydgoszczy realizuje we współpracy z Komendą Wojewódzką Policji w Bydgoszczy oraz Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu i Fundacją Tumult program o charakterze profilaktyczno-wychowawczym **SZTUKA WYBORU**. Jego ideą jest zwrócenie uwagi młodzieży na różnorodne problemy i zagrożenia czyhające na młodych ludzi, a będące wielokrotnie podłożem przestępstw. Co roku organizowany jest konkurs na najlepszy krótki materiał filmowy (spot, film) dotyczący problematyki na temat przewodni wraz ze scenariuszem zajęć o danej tematyce, przygotowywany wraz z pedagogiem/opiekunem. Młodzi ludzie kręcą filmy mówiące o tym, jak nie ulegać nałogom, nie uczestniczyć w zadymach, nie kliknąć w przestępstwo. Nauczyciele konsultanci prowadzą szkolenia zarówno uczniów, jak i nauczycieli oraz pracują w jury konkursu filmowego i plastycznego.

AWANS ZAWODOWY NAUCZYCIELI

Nauczyciele konsultanci KPCEN w Bydgoszczy od wielu lat systematycznie wspierają nauczycieli w zdobywaniu kolejnych stopni awansu zawodowego. W tym celu sami najpierw uzyskali tytuł eksperta ds. awansu zawodowego.

Pokonywanie kolejnych stopni awansu zawodowego wiąże się z niemałym wysiłkiem. Systematycznie KPCEN w Bydgoszczy organizuje warsztaty i szkolenia poświęcone tej tematyce.

Dużą popularnością cieszą się też indywidualne konsultacje, dzięki którym nauczyciele mogą wyjaśnić wszelkie wątpliwości dotyczące zagadnień związanych z awansem zawodowym.

WSPÓŁPRACA Z INNYMI INSTYTUCJAMI

Różnorodność zadań realizowanych przez KPCEN w Bydgoszczy sprzyja nawiązaniu współpracy z wieloma instytucjami działającymi na rzecz edukacji. Ważna jest dla nas dbałość o jakość przedsięwzięć. W tym celu współpracujemy z instytucjami o zasięgu ogólnopolskim, regionalnym, wojewódzkim i miejskim.

Współpracujemy z Ministerstwem Edukacji Narodowej, Centralną Komisją Egzaminacyjną, Okręgową Komisją Egzaminacyjną w Gdańsku oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji przy wdrażaniu zmian programowych i strukturalnych. Wiele instytucji i uczelni wspiera nas przy organizacji kongresów, konferencji, seminariów, for, debat, warsztatów.

Zadania edukacyjne realizujemy we współpracy z: - uczelniami wyższymi: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Technologicz-

no-Przyrodniczy w Bydgoszczy, Akademia Muzyczna w Bydgoszczy, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wyższa Szkoła Bankowa w Bydgoszczy, Wyższa Szkoła Gospodarki

- placówkami oświatowymi i edukacyjnymi: Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy, poradnie psychologiczno-pedagogiczne w Bydgoszczy, Świeciu i Nakle
- muzeami: Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego, Muzeum Wojsk Lądowych, Muzeum Oświaty w Bydgoszczy
- innymi instytucjami: Komenda Wojewódzka Policji w Bydgoszczy, Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy, Nadleśnictwo w Żółdowie, Centrum Edukacji Młodzieży w Górsu im. ks. Jerzego Popiełuszki, związki sportowe i stowarzyszenia

SIECI WSPÓŁPRACY I SAMOKSZTAŁCENIA

Organizacja sieci współpracy i samokształcenia jest jednym z zadań publicznych placówek doskonalenia nauczycieli jest. Uczestniczący w nich nauczyciele oraz dyrektorzy szkół i placówek w zorganizowany sposób współpracują ze sobą, w szczególności przez wymianę doświadczeń w celu doskonalenia swojej pracy.

Uczestnicy poszczególnych sieci spotykają się, aby omawiać interesujące zagadnienia dydaktyczno-wychowawcze, dzielić się ciekawymi pomysłami, propozycjami i spostrzeżeniami.

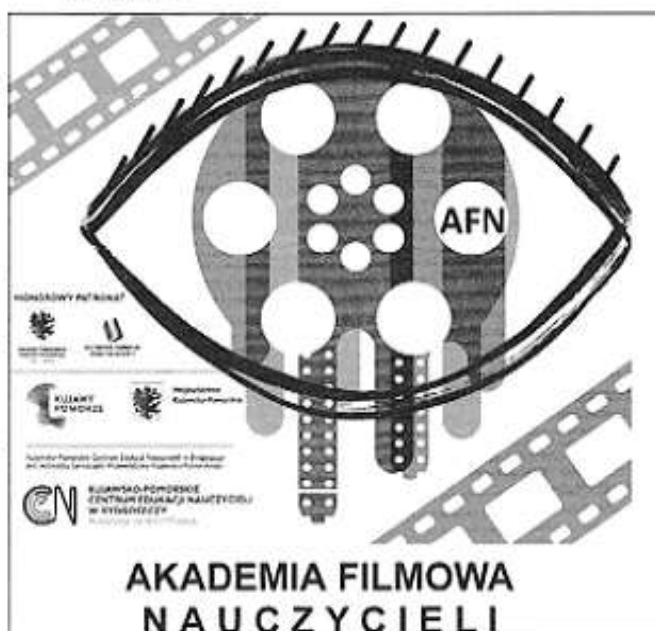
W KPCEN w Bydgoszczy funkcjonują następujące sieci współpracy i samokształcenia:

- nauczycieli języka angielskiego ze szkół podstawowych
- nauczycieli języka angielskiego ze szkół ponadgimnazjalnych English Speaking Union
- pedagogów i psychologów szkolnych w powiecie świeckim
- pedagogów i psychologów szkolnych ze szkół ponadgimnazjalnych w Inowrocławiu
- dyrektorów przedszkoli w rejonie tucholskim
- dyrektorów przedszkoli w rejonie bydgoskim - otwarta
- nauczycieli wychowania przedszkolnego „NA STARCIE”
- nauczycieli języka niemieckiego
- nauczycieli egzaminatorów maturalnych z języka polskiego na poziomie rozszerzonym
- nauczycieli geografii szkół podstawowych
- nauczycieli geografii szkół ponadpodstawowych
- nauczycieli przyrody
- doradców zawodowych
- nauczycieli wychowania fizycznego
- aktywnego dyrektora
- dyrektorów przedszkoli w rejonie bydgoskim
- wychowawców świetlic
- entuzjastów neurodydaktyki

- nauczycieli klas I-III
- nauczycieli techniki szkół podstawowych
- nauczycieli wychowawców
- nauczycieli bibliotekarzy *Czytanie daje moc!*
- nauczycieli bibliotekarzy szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych dotyczą promocji czytelnictwa i rozwijania kompetencji czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży
- nauczycieli fizyki szkół ponadgimnazjalnych (ponadpodstawowych)
- nauczycieli informatyki w szkołach podstawowych, ponadpodstawowych,
- korzystających z zasobów platformy EDUPOLIS oraz programów pakietu biurowego Office 365
- szkolni koordynatorzy wdrażania działań na rzecz programu Cyfrowa szkoła

AKADEMIA FILMOWA

Dzielimy się wiedzą, ale także inspirujemy do działania, skłaniamy do myślenia i refleksji. Z dużym zadowoleniem mówimy o Akademii Filmowej Nauczycieli. W tym roku udało nam się zebrać liczną grupę entuzjastów sztuki filmowej. Zapraszamy na seanse i oglądamy najciekawsze, ale i często bardzo kontrowersyjne filmy dokumentalne. Wspólnie przeżywamy całą gamę emocji – od zachwytu po przerażenie czy wręcz niesmak. Dyskutujemy o przesłaniu, ale też magii kina. Nasze spotkania zaczęliśmy od filmu Wernera Herzoga *Lo i stało się. Zaduma nad światem*, a skończyliśmy na dziele Philipa K. Dicka *Pre-Crime. Inwizja 3.0*. Również w tym roku szkolnym wspólnie obejrzymy kolejne filmy dokumentalne.

Z DUCHEM CZASU

Akademia Filmowa Nauczycieli to nie jedyna nowość w naszych działaniach. W ostatnim czasie dokonaliśmy kilka zmian, aby

iść z duchem czasu. Wprowadziliśmy system elektronicznego naboru, tym samym ułatwiając nauczycielom i dyrektorom dostęp do naszej oferty szkoleniowej. O każdej formie doskonalenia zawodowego można się dowiedzieć więcej, skanując kod QR.

Informacje o proponowanych przez nas szkoleniach nasi słuchacze znajdują na stronie internetowej. Zmodyfikowaliśmy ją, aby ułatwić znalezienie informacji i materiałów dydaktycznych. Właśnie w zakładce

Materiały edukacyjne zamieszczamy artykuły, ważne publikacje, filmy.

Tworzymy zespół

Bardzo ważne jest dla nas tworzenie więzi, relacji.

Jesteśmy gronem, które razem pracuje, ale też razem celebruje zarówno chwile, jak i zdarzenia. Upamiętniamy ważne rocznice i święta. Wspólnie śpiewamy kolędy, pieśni patriotyczne i wojskowe z okazji uroczystości państwowych. Razem obchodzimy ważne święta narodowe.

Nagrywamy spoty, kręcimy filmy, przygotowujemy korylony. Dbamy o rozwój fizyczny i duchowy. Od lat uprawiamy nordic walking, spotykamy się przy ognisku, chodzimy do teatru i opery. Tworzymy zespół!

Jesteśmy przekonani, że przed nami wiele dobrego, że razem uda nam się zrealizować szczytne cele.

Na kolejne trzydzieści lat działalności życzymy sobie wytrwałości, pasji i zaangażowania!

Pracownicy Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, 2019

Danuta Potręć
KPCEN w Toruniu

Działamy już 30 lat – jubileusz KPCEN w Toruniu

30 lat działalności to czas poświęcony na realizację celów i zadań, zmiany w zarządzaniu placówką, dbałość o jakość proponowanych szkoleń. Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu obchodziło jubileusz 19 września 2019 roku w Sali Patio Urzędu Marszałkowskiego.

Gościliśmy Wiceminister Edukacji Iwonę Michałek, Wicemarszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego Zbigniewa Ostrowskiego, Kujawsko-Pomorską Wicekurator Oświaty Marię Mazurkiewicz, Zastępcę Prezydenta Miasta Torunia Zbigniewa Fiderewicza, Dyrektora Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Torunia Annę Łukaszewską, Zastępcę Dyrektora ds. edukacji Czesława Ficnera i Ewę Ndozi, głównego specjalistę z Departamentu Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego, dyrektorów KPCEN w Bydgoszczy i Włocławku, zaprzyjaźnionych szkół i placówek oraz przedstawicieli związków zawodowych ZNP i NSZZ Solidarność. Wśród zgromadzonych osób byli również dawni i dzisiejsi pracownicy Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu. Zaproszeni goście w swoich wystąpieniach

podkreślali dużą rolę placówki doskonalenia nauczycieli w wojewódzkim środowisku edukacyjnym. Gratulowali sukcesów i życzyli dalszego rozwoju.

Uroczystość uświetnił wykład prof. dr. hab. Tomasza Szlendaka z UMK na temat „I-pokolenia 15+. Vademecum nauczyciela”. O historii KPCEN

w Toruniu, realizowanych od lat zadaniach i podejmowanych wyzwaniach, opowiedziały konsultantki Ewa Kondrat i Danuta Potręć. Jak zmieniała się praca konsultantów w kontekście urządzeń medialnych wykorzystywanych podczas szkoleń mówiła Maria Aleksandra Gancarz, emerytowana konsultantka. Zaczęła od rzutników i folii poprzez dyski, płyty CD i pendrive'y, a skończyła na materiałach umieszczonych w chmurze. Natomiast dyrektor placówki, Sławomir Żebrowski, przedstawił plany i wyzwania na przyszłość.

Zaproszeni goście, dawni dyrektorzy placówki oraz emerytowani pracownicy otrzymali na pamiątkę XXX-lecia KPCEN w Toruniu medal zaprojektowany przez Tadeusza Wańskiego. Uroczystość zakończyła się konsumpcją jubileuszowego tortu. Spotkanie uświetniły występy wokalnymi nauczycielka z SP nr 4 w Toruniu oraz uczennica, absolwentka szkoły.

30 lat Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu

Organem prowadzącym dla Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu jest Urząd Marszałkowski, a nadzór pedagogiczny pełni Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy. W 2018 roku Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty przyznał KPCEN w Toruniu akredytację, która została zachowana po ewaluacji w 2017 roku.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu obchodziło w 2019 roku 30 lat istnienia. Ta nazwa placówki towarzyszy instytucji od 2000 roku. Wcześniej był to Zakład Doskonalenia Nauczycieli (od 1993 r.), a przed nim Wojewódzki Ośrodek Metodyczny (od 1989 r.). Dziś Centrum mieści się przy ulicy Henryka Sienkiewicza 36. Wcześniej budynek Centrum znajdował się przy alei Solidarności 3 – w miejscu, gdzie dziś wznosi się Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki.

MISJA

Naszą misją jest profesjonalne wsparcie kształcenia i wychowania młodych pokoleń, dlatego wspomagamy nauczycieli w ich pracy metodycznej, wychowawczej oraz w ich rozwoju zawodowym. Jako wojewódzka placówka inicjujemy i realizujemy działania służące podnoszeniu jakości edukacji w województwie kujawsko-pomorskim. Do naszych zadań należy organizowanie i prowadzenie doskonalenia zawodowego nauczycieli, dyrektorów szkół i placówek, organizowanie i prowadzenie – stosownie do potrzeb – doradztwa metodycznego dla nauczycieli przedmiotów zawodowych nauczanych w zawodach unikatowych i zatrudnionych w szkołach z językiem nauczania mniejszości narodowych i etnicznych oraz prowadzenie wojewódzkiego systemu informacji pedagogicznej. Centrum organizuje kursy kwalifikacyjne. Współredagujemy – z KPCEN-ami z Bydgoszczy i Włocławka – wojewódzkie czasopismo oświatowe „UczMy”.

ZADANIA

Nauczyciele mogą znaleźć inspirację i wsparcie podczas różnych form organizowanych i przeprowadzanych przez konsultantów: konferencje, seminaria, kursy doskonalące, warsztaty, konsultacje zbiorowe

i indywidualne oraz szkolenia rad pedagogicznych. Konsultanci proponują ofertę szkoleniową w corocznie wydawanym Informatorze oraz opracowują szkolenia na temat wskazany przez dyrektorów lub zespoły nauczycieli. Szkoląc, trenerzy stosują nowoczesne, innowacyjne metody, m.in. z wykorzystaniem tablic multimedialnych i platformy Edupolis. KPCEN sprawuje opiekę merytoryczną nad koordynatorami Astrobaz w naszym województwie. Placówka kompleksowo wspomaga szkoły w celu poprawy jakości pracy. Rodzaj działań w zakresie programu dopasowany jest do potrzeb danej placówki. Centrum dysponuje pracownikami mobilnymi PASCO, które udostępnia szkołom do pracy nauczycieli przedmiotów przyrodniczych z uczniami. Oferuje zajęcia pokazowe z wykorzystaniem narzędzi PASCO udowadniając, że edukacja przyrodnicza może być ciekawa i inspirująca.

Konsultanci wspierają nauczycieli w kolejnych reformach edukacyjnych, organizując szkolenia i konsultacje dotyczące nowej podstawy programowej poszczególnych przedmiotów.

PRACOWNICY

Zatrudnieni konsultanci to nauczyciele dyplomowani, mający doświadczenie pracy w szkołach. Priorytetem konsultantów jest ciągłe doskonalenie swojego warsztatu pracy z dorosłymi, poszerzanie wiedzy i doskonalenie swoich umiejętności. Dlatego sami są uczestnikami wielu studiów podyplomowych, szkoleń trenerskich, konferencji i spotkań tematycznych. W placówce zatrudnieni są również specjaliści niebędący nauczycielami, a także pracownicy ekonomiczni, inżynierjno-techniczni oraz administracji i obsługi.

PROJEKTY I WYJAZDY STUDYJNE

Sukcesem KPCEN w Toruniu jest realizacja dwóch edycji dużego projektu z funduszy unijnych: „Klucz do uczenia się – program wsparcia kujawsko-pomorskich nauczycieli” realizowany w latach 2010–2012 oraz „Klucz do uczenia. Profesjonalny nauczyciel gwarantą jakości edukacji” 2013–2015.

Przeszkolonych zostało wtedy ponad 7 i pół tysiąca nauczycieli województwa kujawsko-pomorskiego. Kolejnym, realizowanym obecnie, projektem jest „Budując, kodując, programując” w ramach działania 3.2 Innowacyjne rozwiązania na rzecz aktywizacji cyfrowej, III oś priorytetowa Cyfrowe kompetencje społeczeństwa Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020. Celem projektu jest podniesienie kompetencji cyfrowych 133 nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej.

KPCEN w Toruniu z sukcesem organizuje zagraniczne i polskie wyjazdy studyjne, w których biorą udział dyrektorzy szkół i placówek, pracownicy jednostek samorządu terytorialnego oraz nauczyciele. Uczestnicy wyjazdów odwiedzili szkoły, uniwersytety w Niemczech, Szwajcarii, Finlandii, Włoszech, Chinach i Chorwacji, szukając odpowiedzi i pomysłów dotyczących metod dydaktycznych, wychowawczych, zagospodarowania przestrzeni szkolnej i innych. Wielu z uczestników wprowadziło zaobserwowane rozwiązania do swoich szkół. Również w Polsce zorganizowaliśmy wyjazdy do innowacyjnych szkół i placówek, np. szkoły No Bell w Konstancinie-Jeziornie oraz Szkoły Podstawowej w Radowie Małym, które dyrektorzy mogli poznać i zainspirować się wdrożonymi w nich działaniami. Placówka przyjmowała również nauczycieli z Litwy, Łotwy, Estonii i Ukrainy, przedstawiając gościom polski system edukacji.

Grażyna Troszyńska

Dyrektor KPCEN we Włocławku

Zapraszamy do Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku

Historia działalności Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku rozpoczęła się w 1998 roku. To wówczas - 21 lat temu - urzędujący Kurator Oświaty we Włocławku Dominika Kopaczewska podjęła decyzję o połączeniu w jedną placówkę Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego we Włocławku i Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej we Włocławku wraz z filiami w Rypinie, Lipnie i Aleksandrowie Kujawskim. Instytucje zajmowały obecny budynek z lat 50-tych, ale jego projekt powstał w latach 20. ubiegłego stulecia i pierwotnie należał do Szkoły Podstawowej Nr 2. Pracownicy tych

KILKA LICZB

W roku szkolnym 2018/2019 zostało przeszkolonych ponad 6 tysięcy nauczycieli podczas 124 form: kursów, warsztatów, konsultacji zbiorowych i indywidualnych. Miało miejsce 689 godzin szkoleń rad pedagogicznych. Konsultanci prowadzili 5 seminariów, 4 sieci współpracy i samodoskonalenia i 2 kursy kwalifikacyjne (z zakresu zarządzania oświatą oraz z zakresu metodyki wczesnego nauczania języka angielskiego). Zorganizowali 15 konferencji. Na pewno warto wspomnieć konferencję naukową „Kosmiczna alchemia”, połączoną z wystawami i pokazami tematycznymi oraz „Nauczyciel i uczeń przyszłości” z różnorodnymi warsztatami.

„UCZMY”

Od IX 2013 roku KPCEN współtworzy wojewódzkie czasopismo edukacyjne „UczMy. Kujawsko-Pomorski Przegląd Oświatowy”, które jest platformą wymiany wiedzy i doświadczeń dla nauczycieli. Do chwili obecnej ukazały się 32 numery tego dwumiesięcznika.

PARTNERZY

Placówka współpracuje z wieloma instytucjami, m.in. z: Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika, Biblioteką Pedagogiczną w Toruniu, Ośrodkiem Rozwoju Edukacji w Warszawie, Centralną Komisją Egzaminacyjną, Unią Europejskich Federalistów w Łodzi.

instytucji, wcześniej doradcy metodyczni, później nauczyciele konsultanci oraz nauczyciele bibliotekarzy – stali się pracownikami Centrum.

Od 1 września 1998 roku przy ulicy Nowomiejskiej 15A funkcjonuje Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku, które stało się Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku, prowadzonym przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Jako publiczna, akredytowana placówka doskonalenia zawodowego nauczycieli jest instytucją stawiającą na nowoczesność, wiedzę, kreatywność i profesjonalizm. Oferta szkoleniowa

zgodna jest z kierunkami polityki oświatowej państwa, priorytetami i obszarami rekomendowanymi przez Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty oraz Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Dedykowana jest przede wszystkim nauczycielom, dyrektorom szkół i placówek, a także studentom, przedstawicielom różnych instytucji związanych z oświatą i kulturą oraz wszystkim zainteresowanym rozwojem edukacji.

KPCEN we Włocławku, we współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, prowadzi kompleksowe wspomaganie szkół i placówek, wykorzystując zasoby biblioteki pedagogicznej, wspiera system kształcenia zawodowego, realizuje zadania wynikające z doradztwa edukacyjno-zawodowego, skupia się na doskonaleniu kompetencji cyfrowych nauczycieli. Na zajęcia warsztatowe, seminaryjne i WDN-y proponuje bogatą gamę szkoleń z edukacji humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej, edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, wychowania, profilaktyki czy potrzeb specjalnych uczniów. W swobodniejszej formie nauczyciele mogą spotkać się w Nauczycielskim Klubie Dyskusyjnym *Po lekcjach. Nowomiejska 15A*, gdzie m.in. w rozmowie na temat roli języka w komunikacji udział wzięła Olga Bończyk, a Krystyna Czubówna podzieliła się swoimi doświadczeniami zawodowymi w panelu *Usłyszeć słowo i rozmawiać o słowie*.

Na przestrzeni lat KPCEN podejmowało ważne działania w ramach projektów współfinansowanych z Europejskich Funduszy Społecznych. Były to m.in.: *Podniesienie kwalifikacji nauczycieli oraz kadry administracyjnej i zarządzającej oświatą z terenu byłego województwa włocławskiego w latach 2008-2010* oraz *Z Nauką Ścisłą za Pan Brat*. Podjęto realizację szkoleń dla nauczycieli, które przygotowywały ich do wdrażania innowacyjnych rozwiązań metodycznych - pracy z tablicami interaktywnymi, będącymi wówczas na rynku edukacyjnym nowością.

Włocławski KPCEN był liderem projektu *Nowa jakość kształcenia w województwie kujawsko-pomorskim* oraz podwykonawcą w projekcie systemowym *Klucz do uczenia*. W latach 2010 i 2011 przeprowadzone zostały szkolenia dla 480 nauczycieli z województwa kujawsko-pomorskiego w formie kursów doskonalących z zakresu doradztwa zawodowego oraz innowacyjnego nauczania przedmiotów zawodowych.

W latach 2010-2013 Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku było liderem projektu systemowego *Nowa jakość kształcenia zawodowego w województwie kujawsko-pomorskim*. Projekt został opracowany w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy, m.in. wysoki wskaźnik bezrobocia wśród absolwentów szkół zawodowych do 25 roku

życia oraz niskie wyniki egzaminów zewnętrznych uzyskiwane przez młodzież szkół zawodowych województwa kujawsko-pomorskiego. W ramach tego przedsięwzięcia młodzież z 20 techników skorzystała z różnorodnych form wsparcia. Doświadczenia z realizacji tego przedsięwzięcia zostały m.in. wykorzystane do opracowania wojewódzkiego projektu *Szkoła Zawodowców*, realizowanego w latach 2016-2019 także z udziałem włocławskiej placówki. Ze środków UE RPO Oś priorytetowa 10, Innowacyjna Edukacja przeszkolono podczas kursów i staży u pracodawców uczniów i nauczycieli z 17 szkół zawodowych województwa kujawsko-pomorskiego. Przeprowadzono także szereg innowacyjnych zajęć pozalekcyjnych, m.in. z branżowego języka obcego.

KPCEN jest liderem w promowaniu wykorzystania systemu interaktywnych multimedialnych w oświacie. Placówka prezentuje przykłady nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz ich zastosowanie w pracy nauczycieli, uczniów oraz edukatorów prowadzących szkolenia. Działania swe realizuje poprzez organizację szkoleń online, sieci współpracy dla nauczycieli oraz zajęć otwartych. Uruchomiona platforma e-learningowa oparta o system CMS Moodle ma za zadanie ułatwić dostęp do treści edukacyjnych oraz umożliwić stały kontakt z nauczycielami prowadzącymi zajęcia. Kolejną formą wykorzystującą nowe media do komunikacji z użytkownikami Centrum jest biblioteczny blog *Biblioteka i Technologia*.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku posiada 5 pracowni mobilnych i pracownię stacjonarną wraz ze studiem do tworzenia treści interaktywnych i multimedialnych. Nowoczesne pracownie przyrodnicze to jeden z elementów projektu *e-Usługi - e-organizacja, pakiet rozwiązań informatycznych dla jednostek organizacyjnych województwa kujawsko-pomorskiego* realizowanego przez Urząd Marszałkowski w Toruniu. Wyposażenie pracowni, dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii informatyczno-edukacyjnych, przyczynia się do uatrakcyjnienia i zachęcenia uczniów do nauki przedmiotów matematyczno-przyrodniczych w szkołach zlokalizowanych na terenie powiatów: aleksandrowskiego, lipnowskiego, radziejowskiego, rypińskiego, włocławskiego oraz miasta Włocławek. Pracownie mobilne są udostępniane szkołom na podstawie umowy użyczenia. Ich udostępnianie ma służyć realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego, ze szczególnym uwzględnieniem eksperymentów, doświadczeń i pokazów w nauczaniu. Efektem pracy uczniów i nauczycieli korzystających z mobilnych pracowni dydaktycznych są zestawy scenariuszy zajęć wraz z prezentacjami, dokumentacją

fotograficzną i filmową, które umieszczane są jako przykłady dobrych praktyk na Kujawsko-Pomorskiej Platformie Edukacyjnej EDUPOLIS. Natomiast pracownia stacjonarna jest przeznaczona do realizacji szkoleń dla nauczycieli z zakresu wykorzystywania nowoczesnych technologii w rozwijaniu kompetencji kluczowych określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, a także do prowadzenia otwartych zajęć edukacyjnych dla dzieci, uczniów i nauczycieli.

Funkcjonująca w strukturach KPCEN biblioteka pedagogiczna w marcu 2016 roku otrzymała tytuł Ambasadora TiK nadawany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie placówkom promującym wykorzystanie nowoczesnych technologii w edukacji, w szczególności tym, które zostały zaproszone do współorganizacji ogólnopolskiego konkursu „Szkoła na czasie, e-podręczniki w klasie!”

KPCEN we Włocławku jest miejscem, gdzie dyrektorzy szkół, nauczyciele, studenci, uczniowie, wszystkie osoby zainteresowane aktualnymi zagadnieniami i trendami w oświacie mają możliwość uczestniczenia w wykładach i prelekcjach oraz nawiązywania kontaktów z przedstawicielami świata nauki. W Centrum gościli między innymi: dr hab. Krzysztof Szmidt, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Łódzkiego, kierownik Zakładu Pedagogiki Twórczości w Katedrze Badań Edukacyjnych UŁ; dr Agnieszka Bangrowska z Zakładu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego; prof. dr hab. Sambor Grucza z Instytutu Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej Uniwersytetu Warszawskiego; dr hab. Małgorzata Makiewicz, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Szczecińskiego z Zakładu Dydaktyki Matematyki US; dr hab. Mariola Antczak, profesor nadzwyczajny, kierownik Katedry Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego; dr hab. Wojciech Gulin, prorektor Kolegium Jagiellońskiego Toruńskiej Szkoły Wyższej.

Nauczyciele konsultanci reprezentują włocławski KPCEN jako członkowie zespołu redakcyjnego **Kujawsko-Pomorskiego Przeglądu Oświatowego „UczMy”**. Wydawany przez Kujawsko-Pomorskie Centra Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku dwumiesięcznik już od pięciu lat cieszy się niesłabnącym powodzeniem w środowisku edukacyjnym. Tematyka periodyku wpisuje się systematycznie w podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w danym roku szkolnym. Redakcja zaprasza do współpracy wszystkie osoby związane z edukacją i nadsyłania materiałów, dzielenia się wiedzą, doświadczeniem i dobrymi praktykami. Nauczyciele konsultanci są także członkami redakcji **Kujawsko-Pomorskiej Platformy Edukacyjnej EDUPOLIS**.

Portal udostępnia materiały i treści dydaktyczne zgodne z podstawą programową do nauczania w szkołach i przedszkolach, a w wybranych grupach tematycznych nawet wykraczające poza tę podstawę. Jest także miejscem do tworzenia i przechowywania regionalnych treści edukacyjnych oraz umożliwia budowanie więzi w społeczności nauczycieli i uczniów udostępniających i wymieniających między sobą tworzone materiały.

KPCEN promuje i upowszechnia ciekawe inicjatywy oświatowe, wspiera rozwój talentów uczniów poprzez organizację własnych przedsięwzięć. W roku szkolnym 2019/2020 już po raz kolejny włocławska placówka ogłosi konkurs dotyczący odkrywania talentów. Nauczyciele wszystkich typów szkół/placówek mogą ubiegać się o tytuł Lidera i zdobyć statuetkę ufundowaną przez KPCEN we Włocławku. Celem jest promowanie inicjatyw podejmowanych przez nauczycieli w zakresie rozwijania uzdolnień i predyspozycji uczniów oraz dzielenie się przykładami dobrych praktyk, a także prezentacja nowatorskich metod w kształceniu uczniów zdolnych. Corocznie odbywa się konferencja podsumowująca kolejną edycję konkursu.

Na uwagę zasługują również organizowane od 2012 roku przez włocławski KPCEN konferencje objęte patronatem Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, jak również wizyty studyjne:

- dotyczące wykorzystania nowoczesnych technologii **Edukacja w cyfrowym wymiarze** - licznie przybywający na coroczne konferencje nauczyciele i dyrektorzy szkół/placówek podkreślają, że o szczególnej wartości przedsięwzięcia świadczy fakt przedstawienia wielu praktycznych przykładów rozwiązań dla nauczyciela jako mentora wspierającego ucznia w podróży po cyfrowym świecie

- promujące kształcenie zawodowe i współpracę z przedsiębiorcami, np. konferencja **Efektowna współpraca szkół branżowych i technicznych z pracodawcami i samorządem terytorialnym** miała na celu podnoszenie społecznej świadomości na temat strategii rozwoju województwa oraz wyzwani przyszłości w edukacji i gospodarce, popularyzację modelu współpracy szkół branżowych i technicznych z pracodawcami i samorządem terytorialnym oraz tworzenie profili kształcenia zawodowego adekwatnych do potrzeb rynku pracy

- rozwijające kompetencje społeczne **Wielokulturowość w edukacji** - konferencja adresowana do przedstawicieli różnych środowisk edukacyjnych, będąca płaszczyzną do zastanowienia się, jak zwiększyć skuteczność pracy z wielokulturowością w szkole, aby szanse na relacje i kompetencje międzykulturowe wśród uczniów były większe, a czerpanie z wielokulturowości systematyczne i inspirujące

- wizyty studyjne programowo obejmujące doradztwo zawodowe w europejskich systemach edukacyjnych, rozwój regionów czy różne perspektywy i doświadczenia związane z funkcjonowaniem w wielokulturowych środowiskach (m.in. Tyrol – Austria, Włochy; Andora – Hiszpania, Francja – Niemcy; Portugalia; Prowansja; Andaluzja).

14 czerwca 2019 roku w KPCEN we Włocławku odbyła się jubileuszowa X edycja wojewódzkiego konkursu języka niemieckiego *Na Zachód od Odry* dla uczniów szkół podstawowych. Uczniowie naszego regionu zaprezentowali piękno języka niemieckiego w utworach literackich i muzycznych. Honorowy patronat nad przedsięwzięciem objął po raz kolejny Piotr Calbecki Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Niestabnące zainteresowanie konkursem jest dowodem motywacji uczniów do nauki języka naszych zachodnich sąsiadów.

Joanna Grabowska, Agata Safian
KPCEN we Włocławku

Jak realizowaliśmy Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa

Rozbudzanie zainteresowań czytelniczych od najwcześniejszych lat życia dziecka pozwala kształtować postawy ważne w rozwoju społeczeństwa. Pierwszym, najistotniejszym ogniwem tego procesu jest rodzina. Irena Koźmińska, założycielka i prezes Fundacji „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom”, podkreśla, że warto dawać dzieciom dobry przykład i sięgać po książki.

„Współcześni rodzice nie mają świadomości, że są głównymi architektami głów i serc swoich dzieci. Tymczasem pierwsze lata życia są kluczowe dla kształtowania ich umiejętności językowych, intelektualnych i moralnych. Trzeba je budować w osobistym kontakcie z dzieckiem, poprzez rozmowy, codzienne czytanie dziecku, wspólne zajęcia. Nikt rodziców w tym nie wyręczy, a bez ich zaangażowania dzieci mogą mieć deficyty wewnętrznych zasobów.”¹

Jako nauczyciele bibliotekarze pracujący z dziećmi i młodzieżą oraz nauczycielami zdajemy sobie sprawę, że zamiłowanie do lektury stanowi nieodzowny

KPCEN we Włocławku promuje nowoczesną edukację i zaznacza swoją obecność na mapie poza regionem poprzez cykliczny udział w ogólnopolskich akcjach: *Narodowe Czytanie*, *Odjazdowy Bibliotekarz*, *Noc Bibliotek*, *Niepodległa do Hymnu*. Od 2017 roku organizuje również własną akcję o ogólnopolskim zasięgu: *Kwietniowi Antypiraci*.

Obecnie we włocławskim KPCEN zatrudnionych jest 16 nauczycieli konsultantów i 10 nauczycieli bibliotekarzy, którzy pracują pod kierunkiem dyrektora Grażyny Troszyńskiej oraz wicedyrektów Teresy Marek i Małgorzaty Wdowczyk. Dzięki wyjątkowej strukturze placówki nauczyciele konsultanci i nauczyciele bibliotekarze, współpracując ze sobą na co dzień, są zawsze otwarci na Państwa potrzeby i oczekiwania, aby w każdej chwili dzielić się swoją wiedzą i doświadczeniem.

element właściwego przebiegu procesu edukacyjnego, a w jego wspieraniu znaczącą na dalszych etapach rozwoju dziecka pełnią biblioteki szkolne i ich współpraca z bibliotekami pedagogicznymi. Dlatego z radością powitaliśmy ogłoszenie programu rządowego, ukierunkowanego na stworzenie warunków stymulujących zwiększanie liczebności czytelników aktywnych, systematycznie sięgających po książki. 6 października 2015 roku Rada Ministrów ustanowiła wieloletni **Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016-2020**. Przyjęto, że cel programu realizowany będzie przez finansowe wsparcie modernizacji, budowy lub przebudowy placówek bibliotecznych w mniejszych miejscowościach, oraz bieżące uzupełnianie zbiorów bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych o nowości wydawnicze.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku, w którego strukturach znajdują się wydziały biblioteki pedagogicznej, do realizacji Programu Rządowego *Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa* przystąpiło w 2018 roku.

Udział w programie to było niemałe wyzwanie, ale motywowała nas możliwość wzbogacenia księgozbioru biblioteki pedagogicznej. Formalna strona przedsięwzięcia, dopełnienie procedur i terminów są

¹ Piotr Jagielski, „Fundowanie maluchom smartfonów to przeszkoda w rozbudzaniu pasji czytelniczych”, [online: <https://kultura.onet.pl/wiadomosci/fundowanie-maluchom-smartfonow-to-przeszkoda-w-rozbudzaniu-pasji-czytelniczych/n43szstj>]; dostęp 2 czerwca 2019 r.

wymagające.

Rozpoczęliśmy od szczegółowego zapoznania się z informacjami dotyczącymi realizacji Programu Rządowego zawartymi w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 6 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa”* dotyczącego wspierania w latach 2016–2020 organów prowadzących szkoły oraz biblioteki pedagogiczne w zakresie rozwijania zainteresowań uczniów przez promocję i wspieranie czytelnictwa dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych.

Wiele cennych wskazówek, porad i uwag o prawnych oraz praktycznych aspektach działań bibliotek szkolnych i pedagogicznych w ramach NPRCz uzyskaliśmy z wortalu i portali internetowych oraz czasopism bibliotekarskich, zwłaszcza z wcześniejszych numerów *Biblioteki w Szkole*.

Planując przystąpienie do programu, wiedzieliśmy już, że:

1. Wsparcie finansowe udzielone ze środków budżetu państwa z tytułu uczestnictwa w NPRCz:
 - składa się z 80% środków z tytułu dotacji celowej oraz 20% środków własnych
 - o wysokości decyduje rodzaj placówki i liczba uczniów w danej szkole
 - można je otrzymać tylko raz, tym staranniej więc należy przemyśleć dobór książek
 - nie może być przeznaczony na zakup podręczników, słowników, encyklopedii, czasopism, filmów (również adaptacji lektur)
 - nie uwzględnia kosztów dostawy zakupów.
2. Zakup książek winien odbywać się z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579, z późn. zm.).
3. Jednostka realizująca zadanie zobowiązana jest do prowadzenia wyodrębnionej dokumentacji finansowo-księgowej i ewidencji księgowej realizacji zadania, zgodnie z zasadami wynikającymi z ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2018 r. poz. 395., z późn. zm.).
4. Biblioteki pedagogiczne będące beneficjentami dotacji są obowiązane do pomocy szkołom w diagnozowaniu ich potrzeb i wspieraniu szkół w zakresie rozwoju czytelnictwa dzieci i młodzieży.

Obowiązywała nas określona przepisami prawa procedura:

1. W terminie określonym w harmonogramie realizacji Priorytetu 3 dyrektor placówki przekazał do organu prowadzącego (w naszym przypadku Urząd Marszałkowski w Toruniu) wniosek określający potrzeby dotyczące zakupu książek.
2. Wniosek został zweryfikowany przez organ prowadzący pod kątem prawidłowości zawartych w nim

danych.

3. Organ prowadzący, we współpracy z dyrektorem w celu właściwego zdiagnozowania potrzeb czytelnich placówki, przygotował wniosek o udzielenie wsparcia finansowego na zakup książek do biblioteki.
4. Wojewoda przekazał ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania informację o łącznej wysokości wnioskowanych przez organy prowadzące kwot wsparcia finansowego na zakup książek.
5. Realizację zakupów można było rozpocząć dopiero w dniu podpisania przez organ prowadzący umowy z wojewodą, koniec zaś nie mógł nastąpić później niż 31 grudnia tego samego roku kalendarzowego.
6. Przygotowaliśmy rozliczenie wykorzystanych środków oraz sprawozdanie z realizacji programu zawierające zestawienie ilościowo-wartościowe wydatków dokonanych w ramach Programu, informację o zrealizowanych działaniach oraz wnioski z realizacji programu.
7. Do rozliczenia środków otrzymanych przez organ należało dołączyć kopie faktur (rachunków), potwierdzonych za zgodność z oryginałem.
8. Placówka zobowiązana jest do nieczytania się wszelkich materiałów związanych z aplikacją i realizacją programu przez okres co najmniej 5 lat od dnia dokonania ich zakupu.

Otrzymaliśmy wsparcie finansowe na rozwijanie zainteresowań uczniów przez promocję i wspieranie czytelnictwa dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych.

W wydziałach bibliotecznych KPCEN we Włocławku konsultowaliśmy planowane zakupy książek z bibliotekami szkolnymi z Włocławka i okolic oraz z czytelnikami, którzy mogli zaproponować tytuły do zakupu za pomocą formularza online, pocztą elektroniczną lub osobiście. Przy tworzeniu propozycji zakupu braliśmy pod uwagę również kierunki realizacji polityki oświatowej państwa na bieżący rok szkolny oraz *Rozporządzenie MEN z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*.

Zgodnie z §3 ust. 3 Rozporządzenia o NPRCz o podjęciu współpracy ze szkołami i bibliotekami publicznymi obejmującej: planowanie zakupów książek, wymianę informacji o wydarzeniach promujących czytelnictwo, wspomaganie bibliotek szkolnych i nauczycieli w kształtowaniu postaw czytelniczych wśród dzieci i młodzieży, pomoc w diagnozowaniu potrzeb lub problemów szkół w zakresie wspierania czytelnictwa, rozważyliśmy nasze działania w tym zakresie.

Uznaliśmy, iż zakres współpracy oraz wspomaganie bibliotek szkolnych i nauczycieli obejmował szereg działań, które realizowane były poprzez zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne, sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy, konfe-

rencje, wystawy zbiorów bibliotecznych, zestawienia bibliograficzne. Nauczyciele bibliotekarze z KPCEN we Włocławku wspomagają też innych nauczycieli, organizując sieć współpracy i samokształcenia nauczycieli bibliotekarzy Akademia Nauczycieli Bibliotekarzy - Czytelnicze inspiracje. Sieć to miejsce wzajemnego wsparcia, wymiany doświadczeń i wspólnego uczenia się w celu podnoszenia efektywności działań ukierunkowanych na kształtowanie postaw czytelniczych dzieci i młodzieży.

Zacieśnienia wymagała współpraca z innymi bibliotekami pracującymi na naszym terenie. Przeanalizowaliśmy także przedsięwzięcia popularyzujące książki i czytanie, w których wzięliśmy udział. Było ich немало:

Narodowe Czytanie, czyli wspólne czytanie utworów polskich pisarzy, w które tradycyjnie wspólnie z nami angażują się zaprzyjaźnione biblioteki szkolne i aktyw biblioteczny.

Odjazdowy Bibliotekarz – cieszący się w bibliotekarskim świecie dużą popularnością rajd rowerowy, do którego zaprosiliśmy bibliotekarzy z placówek miejskich oraz bibliotek uczelni wyższych w naszym mieście. Integracja przebiegała więc w przyjemnej, nieformalnej atmosferze.

Noc Bibliotek – równie popularna i budząca zainteresowanie akcja, w którą chętnie włączają się nasi czytelnicy z rodzinami, bo dla wszystkich grup wiekowych zapewniamy szereg atrakcji.

Jak nie czytam, jak czytam - zainicjowana przez *Bibliotekę w Szkole* akcja, podczas której braliśmy udział w ogólnopolskim bicu rekordu w czytaniu w jednym momencie.

Wielka Zbiórka Książek odbywająca się pod hasłem: „Oddaj książkę dla dzieci, młodzieży i dorosłych” zaangażowała naszych czytelników, pracowników, bibliotekarzy szkolnych i uczniów.

Tradycyjnie włączamy się, organizując tematyczne wirtualne wystawy naszych zbiorów, w obchody bibliotecznych i czytelniczych świąt, takich jak: Tydzień Bibliotek, Międzynarodowy Miesiąc Bibliotek Szkolnych, przypominający o roli bibliotek w życiu szkoły, w nauce i rozwijaniu zainteresowań czytelniczych, Międzynarodowy Tydzień E-Książki, promujący e-booki i e-czytanie, Dzień Bookcrossingu – międzynarodowe święto uwalniania książek, Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich, w związku z którym nasza instytucja sama zainicjowała ogólnopolską akcję Kwietniowi Antypiraci.

Działania podejmowane podczas realizowanych przedsięwzięć popularyzujących czytelnictwo spo-

tykają się z pozytywnym odbiorem uczestników. Wskazują na to indywidualne rozmowy z klientami i komentarze zamieszczane w mediach społecznościowych. Podkreślano w nich różnorodność aktywności, bardzo dobry kontakt nauczycieli bibliotekarzy z uczestnikami oraz profesjonalne przygotowanie akcji. Częścią każdej imprezy są ekspozycje materiałów bibliotecznych, w tym również zakupionych ze środków NPRCz. Taki rodzaj promocji książek przekłada się na wzrost wypożyczeń i rozwój czytelnictwa. Uczestnicy mogą podczas wydarzenia zapoznać się z literaturą i zabrać wybraną książkę ze sobą do domu.

Realizując *Narodowy Programu Rozwoju Czytelnictwa*, zakupiliśmy 188 książek. Specyfika biblioteki pedagogicznej zdecydowała o tym, że na liście nabytków znalazły się tytuły o kształtowaniu postaw czytelniczych wśród dzieci i młodzieży oraz diagnozowaniu potrzeb lub problemów szkół w zakresie wspierania czytelnictwa. Wszystkie zakupione pozycje z NPRCz cieszą się dużym zainteresowaniem naszych czytelników. W ostatnim okresie najwięcej użytkowników skorzystało z następujących publikacji: Lech W. Zacher, *Potencjały i relacje sił w cyfrowym społeczeństwie wiedzy*; Anna Dymmel, Sebastian Dawid Kotula, *Czytelnicy – zasoby informacji i wiedzy*; Wiesława Leżańska, Dorota Radzikowska, *Nauczyciel wczesnej edukacji: rozwijanie kompetencji zawodowych*; Stanisław Kowalik, *Stosowana psychologia rehabilitacji*; Łukasz Przewoźnik, *Potęga języków obcych*.

Zbiory pozyskane dzięki wsparciu Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa znacznie wpłynęły na zwiększenie atrakcyjności naszego księgozbioru, a co za tym idzie, na wzrost liczby wypożyczeń i odwiedzin czytelników. Dzięki nowym nabytkom możliwa jest efektywniejsza promocja książek i czytelnictwa oraz podnoszenie kompetencji czytelniczych dzieci i młodzieży.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa przewidziany na lata 2016-2020 dobiega końca. Jakie są nasze wnioski płynące z uczestnictwa w nim? Przede wszystkim nie wahać się, kiedy pojawiają się możliwości. Dopełnienie formalności jest niełatwe, ale możliwe, a jeżeli chodzi o działania popularyzujące czytelnictwo – to istota naszej pracy i każda biblioteka podejmuje ich wiele. Czasami zrobienie podsumowania na użytek uczestnictwa w programie, ukazuje nam prawdziwy zakres naszych działań i tego, ile już zrobiliśmy. Odkrycie obszarów deficytowych to podwójna wartość dodana.

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

Regionalny Konkurs Gazetek Szkolnych przechodzi do historii?

Najprawdopodobniej tak. Choć nigdy niczego nie można być pewnym. A my mamy nadzieję, że kiedyś powróci. Przynajmniej, jak się okazało, i organizatorzy, i nagrodzone redakcje gazetek tego właśnie by chcieli.

25 listopada 2019 roku w Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy miało miejsce podsumowanie tegorocznego konkursu gazetek szkolnych.

XXVII Regionalny Konkurs Gazetek Szkolnych honorowym patronatem objęli: Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty oraz Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Galę swoją obecnością zaszczyliła Elżbieta Wiewióra Dyrektor Wydziału Edukacji i Sportu Urzędu Miasta Bydgoszczy.

Gospodarzem uroczystości był Robert Preus dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy.

Uczniowskie gazetki w bieżącym roku oceniali:

Małgorzata Acałska – nauczycielka języka polskiego w Zespole Szkół nr 29 w Bydgoszczy, doradca metodyczny szkół podstawowych w Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy.

Małgorzata Kalinowska z Muzeum Oświaty – PBW im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy

Krystyna Karpińska – kierownik Pracowni Informacji i Promocji w KPCEN w Bydgoszczy, ilustratorka książek.

Danuta Michałowska – nauczycielka plastyki w Zespole Szkół nr 24 w Bydgoszczy, artysta plastyk.

Anna Nakielska-Kowalska – nauczycielka języka polskiego w VI LO w Bydgoszczy, doradca metodyczny szkół ponadpodstawowych w Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy.

Iwona Rostankowska – nauczyciel konsultant w KPCEN w Bydgoszczy

Anna Rupińska – redaktor czasopisma „UczMy” – przewodnicząca.

Podczas uroczystości głos zabrał Robert Preus dyrektor KPCEN w Bydgoszczy. Mówił o wielkiej wadze słowa pisanego. W ciepłych słowach wypowiedział się o uczniach redagujących szkolne pisma oraz nauczycielach – opiekunach szkolnych redakcji. Zachęcał do dalszej pracy i życzył, by przynosiła ona dużo satysfakcji.

Następnie kilka miłych zdań do słuchaczy skiero-

wała Elżbieta Wiewióra Dyrektor Wydziału Edukacji i Sportu Urzędu Miasta Bydgoszczy.

Organizatorka konkursu Anna Rupińska pochwaliła młodych redaktorów i ich opiekunów za ogromną pasję, która pomaga w tworzeniu coraz lepszych gazetek oraz krótko przypomniała historię konkursu gazetek szkolnych, w którym biorą udział i nauczyciele, i uczniowie z Bydgoszczy i regionu.

O tym, że pracując w gazetce szkolnej, warto marzyć, że kiedyś będzie się redaktorem poczytnej gazety opowiedziała Inga Stawicka, absolwentka XV Liceum Ogólnokształcącego w Bydgoszczy, była redaktorka „Fabryki Słowa”, obecnie studentka prawa i dziennikarka „Gazety Wyborczej”.

Najważniejszym punktem uroczystości było rozdanie dyplomów i nagród laureatom.

W bieżącym roku nagrodzono 6 redakcji szkolnych. Gazetki szkół bydgoskich otrzymały nagrody finansowe przyznane przez Prezydenta Bydgoszczy, zaś redakcja szkolna z regionu nagrodę rzeczową ufundowaną przez Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz piękne albumy ufundowane Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty.

Elżbieta Wiewióra Dyrektor Wydziału Edukacji i Sportu Urzędu Miasta Bydgoszczy oraz redakcja gazetki „Fabryka Słowa”. Fot. J. Durzyński

Laureaci XXVII Regionalnego Konkursu Gazetek Szkolnych

w kategorii: szkoły podstawowe

„Nudy z Budy” - Szkoła Podstawowa nr 19 w Byd-

goszczy

„Plotka OdŚRODKA” – Szkoła Podstawowa nr 51 Specjalna w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 3 w Bydgoszczy

w kategorii: szkoły ponadpodstawowe

„Fabryka Słowa” – Zespół Szkół nr 5 Mistrzostwa Sportowego w Bydgoszczy

„Nowiny Szkolne” – Zespół Szkół Mechanicznych nr 1 w Bydgoszczy

„ellyta” – I Liceum Ogólnokształcące w Bydgoszczy

„Wzrok Ludu” I Liceum Ogólnokształcące w Żninie. Nagrodzone gazetki od lat były zawsze w czołówce nagradzanych, zawsze ciekawe, inspirujące, mądre, odzwierciedlające życie szkoły, stąd też jury jednogłośnie stwierdziło, że wszystkie redakcje zasługują na I miejsce.

I jest jeszcze jedno, co je wyróżniło – dotrwały aż do XXVII gali – do ostatniej gali konkursu. Prowadząca uroczystość Anna Rupińska słowa wielkiego uznania skierowała do nauczycieli, którzy opiekują się szkolnymi gazetkami. To dzięki ich pasji i zaangażowaniu gazetki rozkwitały. Podziękowała uczniom, którzy swoimi artykułami, notatkami, rysunkami, zdjęciami tworzyli klimat szkolnych czasopism tak, że każde stało się jedyne w swoim rodzaju, niepowtarzalne.

Pokłoniła się także sponsorom, którzy przez tyle lat tak hojnie wspierali konkurs.

Życzyła młodym redaktorom, by szkolne gazetki nadal się rozwijały, by mogli realizować w nich swoje dziennikarskie pasje.

Ze wzruszeniem stwierdziła, że będzie jej bardzo brakowało dobrych emocji, które ten konkurs wyzwał, i corocznych spotkań ze szkolnymi redakcjami.

Gabriela Potocka

IV Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu

mi. Podziękowała za 12 lat wspólnych spotkań i za 27 lat konkursu.

Robert Preus dyrektor KPCEN w Bydgoszczy oraz redakcja gazетки „Wzrok Ludu”. Fot. J. Durzyński

Galę zakończył słodki poczęstunek i długie rozmowy organizatorów, gości, nauczycieli, młodych redaktorów. To było kolejne spotkanie osób, które pragną się rozwijać, tworzyć, które umieją słuchać, obserwować i pisać o tym, co jest ważne dla bardzo młodych ludzi. Kto wie, może kiedyś jeszcze konkurs powróci... O tym, że będą na ten dzień czekać, zapewniali i nauczyciele, i uczniowie podczas kulturalnych rozmów.

Jedyna taka klasa w Polsce

Jedyna taka klasa w Polsce – klasa lingwistyczno-społeczna w IV Liceum Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu. Innowacyjna – uczniowie uczą się języków chińskiego i japońskiego. Wyjątkowa – uczniowie tej klasy poznają historię i kulturę krajów Dalekiego Wschodu.

TYTUŁEM WSTĘPU

Historia współpracy IV Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu sięga roku 1968, kiedy to profesor Leon Jeśmanowicz utworzył klasę matematyczną. Klasa ta istnieje do dziś, a jej absolwenci to obecnie pracownicy naukowcy Uniwersytetu i wybitni specjaliści w wielu dziedzinach nauk.

Na przestrzeni lat współpraca szkoły z UMK rozwijała się na wielu płaszczyznach, w tym również humanistycznej. Aktualnie aż 12 wydziałów patronuje klasom działającym w IV LO, a uczniowie uczestniczą w zajęciach na wydziałach patronackich.

JAK POWSTAŁA KLASA

LINGWISTYCZNO-SPOŁECZNA?

Pomysł utworzenia klasy lingwistyczno-społecznej był naturalną konsekwencją zainteresowania uczniów nauką języków obcych. Twórcy klasy chcieli dać im możliwości kształcenia szerszego i bardziej wszechstronnego niż powszechnie funkcjonujący model edukacji językowej obejmujący języki europejskie.

W utworzeniu klasy lingwistyczno-społecznej

pomógł Wydział Filologiczny UMK (od października 2019 roku Wydział Humanistyczny), który objął nowo tworzoną klasę patronatem, zapewniając lektorów języków chińskiego i japońskiego oraz opiekę dydaktyczną i merytoryczną. Klasa rozpoczęła działalność z początkiem września 2017 roku. IV Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu jest jedyną szkołą w Polsce, która utworzyła taki właśnie profil nauczania językowego.

Uczennice IV LO, które wyjeżdżają do Japonii. Fot. Gabriela Potocka

SPECYFIKA KLASY LINGWISTYCZNO-SPOŁECZNEJ

Klasa lingwistyczno-społeczna realizuje rozszerzony program nauczania dwóch języków nowożytnych, języka angielskiego uczą się wszyscy uczniowie, drugi mogą wybrać i podjąć naukę języka niemieckiego bądź francuskiego. Uzupełnieniem edukacji językowej są lektory języka japońskiego albo chińskiego. W klasie realizowane są również lekcje z kultury i historii Dalekiego Wschodu. W ramach zajęć dodatkowych uczniowie uczestniczą w wykładach na temat dorobku kulturowego i historii Japonii i Chin, zajęcia prowadzone są przez pracowników naukowych Katedry Japonistyki oraz Centrum Języka i Kultury Chińskiej UMK. Kolejnym przedmiotem realizowanym w zakresie rozszerzonym jest wiedza o społeczeństwie. Ten przedmiot prowadzą dwaj nauczyciele, nauczyciel zatrudniony w IV LO i pracownik naukowy z kolejnego wydziału patronującego klasie – Wydziału Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie (do października 2019 roku Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych). W ramach kształcenia dodatkowego uczniowie mają zajęcia z „Communication design” i „Nowych mediów w społeczeństwie”. Twórcą klasy lingwistyczno-społecznej zależało na stworzeniu takiego profilu edukacji i nauczania, który pozwoli jej absolwentom na podjęcie studiów językowych, ale również szeroko rozumianych społecznych i prawnych.

WYJĄTKOWA KLASA

Od początku działania klasy lingwistyczno-społecznej w IV Liceum Ogólnokształcącym w Toruniu

jej twórcy dokładali wszelkich starań, aby nie tylko umożliwić naukę języków chińskiego i japońskiego, przekazać bogactwo historii i dorobku kulturowego, ale również pokazać współczesność Japonii i Chin. Zależało im na bliskim kontakcie z przedstawicielami obu nacji, nawiązano współpracę z Ambasadą Japonii w Warszawie i Ambasadą Chińskiej Republiki Ludowej w Warszawie. Obie Ambasady podjęły współpracę z IV LO, a jej efekty są wymierne i znaczące.

JAPONIA

Z okazji rozpoczęcia roku szkolnego 2017/2018 i inauguracji działania w IV LO klasy lingwistyczno-społecznej 3 września 2017 roku gościem honorowym był Jego Ekscelencja Ambasador Japonii w Polsce Shigeo Matsutomi. Z inicjatywy Pana Ambasadora w szkole gościła Dobrawa Dudzień z Wydziału Informacji i Kultury Ambasady Japonii w Warszawie. Spotkała się z uczniami klasy lingwistyczno-społecznej, pokazała im prezentację dotyczącą etykiety, gestów i mowy ciała Japończyków, następnie uczniowie zobaczyli film *Opowieść o gotującym samuraju*. Po obejrzeniu prezentacji i filmu rozmawiali z gościem o historii i współczesności Japonii. Nie zabrakło pytań dotyczących obyczajów i życia codziennego współczesnej młodzieży; równoległokąt uczniów.

Dzięki współpracy z Katedrą Japonistyki UMK, IV Liceum Ogólnokształcące w Toruniu nawiązało współpracę z Miyagi Gakuin High School w Sendai. Jest to 3-letnie prywatne liceum dla dziewcząt, które realizuje program stypendialny dla uczennic z Europy środkowo-wschodniej. Aktualnie w Miyagi Gakuin High School w Sendai uczą się dwie uczennice z Łotwy. W listopadzie 2018 roku dwie uczennice z klasy językowo-społecznej zadeklarowały chęć podjęcia nauki w Japonii, w grudniu zdawały egzamin kwalifikacyjny z matematyki i języka angielskiego uprawniający do jej podjęcia w Miyagi Gakuin High School. Egzamin przeprowadził Masami Shimizu – Int'l Educational Adviser (doradca ds. edukacji), który specjalnie w tym celu przyjechał do Polski. Obie uczennice z IV LO znalazły się w gronie 4 uczennic, które najlepiej zdały egzamin kwalifikacyjny spośród 12 aplikujących. Warto podkreślić, że o stypendium ubiegały się uczennice z Łotwy, Hong Kongu, Kambodży i Chin. Obie otrzymały pełne stypendium na czas edukacji w Miyagi Gakuin High School. Najprawdopodobniej w kwietniu 2020 roku wyjadą na 3 lata do Japonii. Podjęcie nauki w Sendai zostanie poprzedzone intensywnym kursem języka japońskiego, w którym uczennice wezmą udział. W październiku 2019 roku Masami Shimizu kolejny raz gościł w IV LO. Poza dopełnieniem formalności związanych z wyjazdem do Sendai dwóch uczennic, spotkał się z uczennicami z klas pierwszych,

językowo-społecznych, które zapoznał z warunkami stypendium w Miyagi Gakuin High School. Zaproponował uczniom z IV LO w Toruniu pełne stypendia naukowe w następnym roku szkolnym. Dyrekcja Miyagi Gakuin High School w Sendai zaprosiła Dyrekcję IV Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu do podpisania umowy o współpracy, zostanie ona podpisana w grudniu tego roku. Kontynuacja współpracy to okazja do zdobycia kolejnych dwóch stypendiów dla uczniów w następnym roku szkolnym. Nadmienić warto, że toruńskie IV LO jest jedyną szkołą średnią w Polsce, która współpracuje ze szkołą w Japonii.

CHINY

W uroczystości rozpoczęcia roku szkolnego 2018/2019 w IV LO udział wzięła Je Huan, III sekretarz ds. edukacji, dyrektor Wydziału Edukacji Ambasady Chin w Warszawie. Efektem tej wizyty było wystosowanie do uczniów toruńskiej „Czwórki” zaproszenia przez przedstawicieli Ambasady Chin w Warszawie do udziału w Chińskich Targach Edukacyjnych – China Higher Education Exhibition, które odbyły się w październiku 2018 roku w budynku Wydziału Fizyki Politechniki Warszawskiej. Targi były zorganizowane przez Ministerstwo Edukacji Chin, China Scholarship Council oraz Ambasadę ChRL w Warszawie. Aż 25 chińskich uczelni wzięło udział w Targach, 10 z nich znajduje się na liście 500 najlepszych szkół wyższych świata wg QS World University Rankings 2019. W rozmowach z przedstawicielami uczelni obecnych na targach edukacyjnych uczniowie IV LO mieli możliwość zapoznania się nie tylko z bardzo szeroką i różnorodną ofertą studiów na uczelniach chińskich kierowanych do cudzoziemców, ale również zapoznać się z systemem stypendialnym skierowanym do studentów z Polski.

Tego samego dnia uczniowie odwiedzili Ambasadę Chin w Warszawie, byli gośćmi Ambasadora Chińskiej Republiki Ludowej Pana Liu Guangyuan. Ze strony chińskiej w spotkaniu uczestniczyli także Yao Dongye, radca ds. politycznych, Wang Ning – dyrektor działu dyplomacji publicznej oraz Xiang Yuanzheng z wydziału gospodarczo-handlowego. Możliwość rozmowy z dyplomatami, lekcja historii najnowszej Chin, zapoznanie się z protokołem dyplomatycznym były niezwykle cennym doświadczeniem. Za pośrednictwem He Juan nawiązano współpracę z Chińskim Państwowym Biurem Międzynarodowej Promocji Języka Chińskiego HANBAN. To ośrodek zajmujący się promocją kultury i języka chińskiego m.in. poprzez zatrudnianie nauczycieli chińskich w szkołach na całym świecie, w których uczy się języka chińskiego. IV LO w Toruniu wnioskowało o możliwość zatrudnienia wydelegowanego przez HANBAN nauczyciela chińskiego. Wniosek złożony przez toruńską placówkę został pozytywnie rozpatrzony. Do IV LO przyjedzie nauczycielka języka

chińskiego, trwają formalności.

POGŁĘBIANIE ZNAJOMOŚCI JAPONII I CHIN

W Muzeum Sztuki Dalekiego Wschodu w Kamienicy pod Gwiazdą zainteresowani uczniowie uczestniczyli w spotkaniu z Robertem Andrzejem Dulem – etnologiem i badaczem japońskiego teatru, który opowiedział o historii powstania i rozwoju teatru kabuki, jego roli w kształtowaniu wzorców estetycznych i społecznych w Japonii od epoki szogunów do współczesności. Wykład ilustrowany był japońskimi drzeworytami o tematyce teatralnej, zdjęciami oraz fragmentami sztuk kabuki. Spotkanie to odbyło się w ramach cyklu spotkań „Odkrywamy Azję” poświęconych kulturze azjatyckiej.

W ramach promocji nauki języka chińskiego IV LO odwiedzili studenci z Chin przebywający w Toruniu i uczący się języka polskiego. Podczas wizyty goście przedstawili prezentacje dotyczące życia w Pekinie, sposobu spędzania wolnego czasu i zwyczajów noworocznych, a także specyfiki chińskiej kuchni. Duże zainteresowanie wzbudziła prezentacja muzyki, której słuchają młodzi Chińczycy. Młodzi goście z Chin, jak się okazało, mają sporą wiedzę na temat polskiej muzyki. Zaśpiewali nawet chórem hit Sylwii Grzeszczak *Tamta dziewczyna*. Od dwóch lat, corocznie w IV LO jest organizowany Dzień Azjatycki, na którym oprócz nauki orientalnych języków, poznania tajników origami i chińskich wycinanek odbywają się pokazy tradycyjnego tańca chińskiego oraz pokaz karate. Dodatkowymi atrakcjami są różne konkursy, takie jak: jedzenie pałeczkami na czas czy też konkurs o chińskich przesadach. Dużym zainteresowaniem cieszą się warsztaty kaligrafii japońskiej.

Dzięki współpracy z Wydziałem Humanistycznym (do października 2019 roku Wydziałem Filologicznym) absolwent klasy humanistycznej, który jako uczeń brał udział na prawach studenta w zajęciach na japonistycę, uczestniczył w międzynarodowej konferencji JAPANOLOGISTS' PLAYGROUND @ COPERNICUS 2018. Celebrating the Decennial of Japanese Studies in Torun: *Japan: Fictions & Reality*. Udział w konferencji był formą realizacji jego zainteresowań, językiem konferencji był język angielski. Od tego roku akademickiego wspomniany uczeń jest studentem I roku japonistyki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

KILKA SŁÓW PODSUMOWANIA

Klasa językowo-społeczna działa w IV Liceum Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu trzeci rok. Zainteresowanie nauką w tej klasie z roku na rok jest coraz większe, uczniowie przyjeżdżają z odległych części Polski. Zdobywane doświadczenie przekłada się na coraz bardziej wszechstronne i różnorodne kształcenie. Kolejnym etapem rozwoju klasy lingwistyczno-społecznej jest plan realizacji wymiany międzynarodowej z Chinami. Czy uda się przeprowadzić to przedsięwzięcie? Czas pokaże.

Wielokulturowość w systemie edukacji hiszpańskiej na przykładzie Andaluzji - wizyta studyjna

W dniach 25-30.09.2019 roku dyrekcja i nauczyciele konsultanci KPCEN we Wrocławku, Bydgoszczy, a także inni pedagodzy województwa kujawsko-pomorskiego uczestniczyli w wizycie studyjnej do Hiszpanii. Temat i program seminarium został przez nas przygotowany wiele miesięcy wcześniej we współpracy z Unią Europejskich Federalistów z Łodzi i obejmował zagadnienia związane z kulturowym pluralizmem w systemie edukacji hiszpańskiej na przykładzie szkół w Sewilli i Maladze. Andaluzja to jeden z 17 regionów Hiszpanii, zamieszany przez prawie 8,5 mln ludzi z dużym odsetkiem migrantów. Miasta powstały pod wpływem różnych religii i kręgów kulturowych, z dominacją muzułmańską w średniowieczu. Fascynujące ślady historii i architektury przyciągają do Andaluzji miliony turystów, a imigranci cenią sobie szacunek dla ich tożsamości kulturowej czy językowej. Dzięki wykładom wprowadzającym na temat przeszłości Andaluzji, styku cywilizacji wschodu i zachodu uczestnikom wizyty łatwiej było przyswoić informacje dotyczące współżycia mieszkańców, priorytetów kształcenia i wychowania oraz metod nauczania. Jednak trzeba zaznaczyć, że w okresie rządów gen. Franco mniejszości narodowe nie miały lekko, a obecna otwartość na uchodźców nie ma długiej tradycji. Konteksty współczesnych migracji mają różne odcienie - od politycznych przez ekonomiczne, aż po przemieszczanie się ludzi z terenów zdegradowanych na skutek zmian klimatycznych. Dlatego również w Hiszpanii możemy zaobserwować okresowe zaostrzanie przepisów imigracyjnych.

Pierwszego dnia wizyty poznaliśmy pracę **wolontariuszy Fundacji Malaga Acoge** - organizacji pozarządowej, wspierającej od 1990 roku imigrantów w Maladze. Fundacja ściśle współpracuje ze szkołą, do której uczęszczają uczniowie około 30 różnych narodowości. **W integracji i asymilacji ważne jest poszanowanie ich odrębności i wartości pod warunkiem, że wszyscy szanują się nawzajem. Codziennym kontaktom sprzyja otwartość i wymiana myśli, komunikacja, uczucia i przenikanie kultur.** W komunikacji międzykulturowej ważna jest wzajemna akceptacja i zrozumienie. Pracownicy Malaga

Acoge angażują się w pozalekcyjne zajęcia dodatkowe dla dzieci i młodzieży wymagających pomocy w przygotowaniu się do lekcji czy adaptację społeczno-zawodową i środowiskową ich rodziców. **Mamy jeden świat, który należy do nas wszystkich** - powiedział Amparo Etonces, przedstawiciel Fundacji, dlatego nie można tolerować dyskryminacji i stereotypowego myślenia w ocenianiu innych, i zawsze reagować na niesprawiedliwość czy łamanie praw człowieka. Swoimi doświadczeniami i pozytywnymi wrażeniami z udzielanego wsparcia podzieliły się z nami uczennice przybyłe do Hiszpanii z Syrii, jak również mama jednej z uczennic z Maroka.

W szkole podstawowej i przedszkolu San Jose Obrero w Sewilli, położonej w dzielnicy imigrantów, pracuje 28 pedagogów, a wśród nich specjaliści od muzyki, tańca czy malarstwa. Różnorodna tożsamość uczniów (35 narodowości) jest dumą szkoły i motywuje kadrę do kreatywności i stosowania różnych narzędzi edukacyjnych. **W wielokulturowym środowisku szkolnym ważna jest elastyczność, współpraca oraz łączenie różnych obszarów. Dużą popularnością cieszy się edukacja artystyczna i realizacja wielu międzynarodowych projektów w tej dziedzinie, także z udziałem polskiej szkoły.** W pracy z dziećmi nauczyciele bardzo często wykorzystują ich aktywności, stwarzają większą przestrzeń do rozmowy i zabaw, podczas których budują krótkie i spontaniczne wypowiedzi. Gry i praca w grupach służą relacjom i rozwijaniu kompetencji społecznych, i osobistych, a eksponowanie talentów i zainteresowań dzieci sprzyja ich motywacji, chęci rozwoju i wyboru ścieżki dalszego kształcenia. Szkoła współpracuje z jej najbliższym otoczeniem i mieszkańcami dzielnicy. Nauczyciele z pasją i poświęceniem podchodzą do różnych, często trudnych problemów, wspólnie realizują wiele zadań, widząc przede wszystkim dobro swoich uczniów i ich indywidualne potrzeby.

W Colegio Santa Joaquina De Vedruna uczy się ok. 2000 dzieci i młodzieży. 135-osobowa kadra pedagogiczna działa w 30 zespołach adekwatnych do określonych potrzeb - 3 przedszkoli (3-6 lat), edukacji podstawowej (6-12 lat z podziałem na cykle dwu-

letnie), edukacji średniej obowiązkowej w gimnazjum E.S.O. (12-16 lat), edukacji średniej maturalnej lub nauczania zawodowego (16-18 lat). Klasy licealne są 4 oraz 8 zawodowych. Szkoła osiąga wysokie wyniki na egzaminach maturalnych, 94% uczniów zdało maturę, z czego 98% ponadprzeciętnie. W bieżącym roku szkolnym w szkole podstawowej priorytetem jest rozwijanie czytelnictwa, a w szkole średniej technologii cyfrowe. W Hiszpanii do 16 roku życia edukacja jest bezpłatna i obowiązek szkolny trwa też do tego czasu. Na kolejnym etapie kształcenia uczniowie płacą 325 euro miesięcznie, z możliwością dofinansowania. **W procesie dydaktyczno-wychowawczym duże znaczenie ma edukacja włączająca**, bowiem 166 uczennic i uczniów boryka się z różnymi trudnościami:

- problemy z nauką
- problemy z odnalezieniem się w społeczności
- niepełnosprawności
- wykluczenie społeczne
- zaburzenia mowy
- nadaktywność
- zaburzenia emocjonalne i inne.

Szkoła stawia na szczegółową diagnozę i określenie potrzeb specjalnych. Przy opracowaniu programu niezbędna jest współpraca z rodziną i stopniowanie rozwoju. Nikt nie może czuć się wykluczony, równie ważne jest włączenie ze strony klasy. Hiszpania reprezentuje ideę wspólnego systemu nauczania dla wszystkich uczniów, w każdej z odwiedzanych szkół uczniowie pracują w zespołach, nie zauważyliśmy ławek ustawionych w rzędach. Jednocześnie uczennica/uczeń ze specjalnymi potrzebami ma kilka możliwości edukacji - z klasą, indywidualnie, w formie mieszanej. Cały czas preferuje się wartości ważne dla życia w społeczeństwie, czemu sprzyja ogromnych rozmiarów kaplica, w której spotyka się szkolna społeczność. Kształceniem specjalnym zajmuje się 12 pedagogów i trenerów. Pensum hiszpańskiego nauczyciela wynosi 25 godzin, w systemie nie przewidziano typowych dla nas tzw. stopni awansu nauczyciela, ukończone studia i przygotowanie pedagogiczne gwarantują jakość pracy w zawodzie nauczyciela, chociaż potem organizacją ich zatrudnienia i rozwoju zajmują się Autonomiczne Wspólnoty. **Podczas wizyty w zespole szkół i przedszkoli Vedruna oraz w rozmowach z dyrekcją placówki dało się zaobserwować doskonałą organizację pracy, dyscyplinę w gospodarowaniu czasem i skupianie się na rzeczywistych potrzebach i zadaniach szkolnej wspólnoty.**

W Hiszpanii funkcjonują również szkoły specjalistyczne, artystyczne, językowe i cieszące się cały czas dużą popularnością szkoły prowadzone przez różne zakony. W szkołach katolickich, dzięki subwencjom, czesne utrzymuje się w rozsądnych granicach, oferta

jest solidna i zgodna z ogólnymi programami nauczania. Baskijski publiczny system edukacji ustawodawstwo definiuje następująco: ***powinien być pluralistyczny, dwujęzyczny, demokratyczny, ma służyć społeczeństwu, dążyć do przeciwdziałania nierównościom i integrować różnorodność kulturową.***

Uniwersytet w Sewilli chwali się 500-letnią historią i wysokim poziomem kształcenia. W imponujących, najstarszych obiektach uniwersyteckich mieściła się kiedyś Królewska Fabryka Cygar, w której pracowało nawet 4000 tysięcy kobiet. **Studenci z dumą opowiadają o sile andaluzyjskich kobiet, które szybko zaczęły walczyć o swoje prawa i godne życie.** Szczególnie sympatycznym momentem wizyty były nasze wzmianki o Poli Negri, która zagrała w 1918 roku Carmen - sewilską pracownicę Fabryki Cygar. Niektórym młodym hiszpańskim nauczycielom nazwisko aktorki było dobrze znane! By podjąć naukę na uniwersytecie, należy zdać egzamin. Studia są płatne, a minimalny czas kształcenia nauczycieli to 4 i pół roku. Dodatkowo należy ukończyć kurs pedagogiczny.

Na zakończenie seminarium wykład wygłosiła prof. Małgorzata Makiewicz z Uniwersytetu Szczecińskiego - „**Logika i matematyka jako pomost pomiędzy kulturami**”.

Hiszpania to piękny kraj z bogatymi złożami surowców, rozwiniętym przemysłem, wysokim eksportem produktów rolno-spożywczych, turystyką, różnorodną architekturą i ciekawą kulturą. Szczególnie miasta Andaluzji - Cordoba, Granada, Sewilla, Kadyks i Malaga przyciągają wpływami Maurów, starożytnymi amfiteatrami, dawnymi żydowskimi dzielnicami, islamsko-chrześcijańskimi świątyniami. **W tak różnorodnym otoczeniu interkulturowa świadomość i współistnienie są proste i oczywiste.** O swojej odrębności przypominają także tancerze Flamenco, którzy przekazują w ten sposób historię i tradycję Cyganów przybyłych do Andaluzji z Pendżabu. Taniec łączy rytmy arabskie, indyjskie i żydowskie w jedno charakterystyczne brzmienie, a gesty i ruchy ciała, a może przede wszystkim śpiew, wyrażają emocje i poczucie osamotnienia.

Temat i program wizyty wpisały się w jeden z podstawowych kierunków polityki oświatowej państwa na bieżący rok szkolny: *Wychowanie do wartości przez kształtowanie postaw obywatelskich i patriotycznych*, a także w jeden z ośmiu rekomendowanych przez Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy obszarów w pracy placówek doskonalenia zawodowego nauczycieli: *Kształtowanie postawy poszanowania godności drugiego człowieka jako podstawy budowania właściwych relacji i klimatu szkoły, m.in. z wykorzystaniem umiejętności komunikacji.*

Porozumienie i dialog, znajomość innych ko-

dów kulturowych czy światopoglądów, wymiana doświadczeń i czerpanie z różnorodności, wzmacniają umiejętności społeczne i obywatelskie oraz ułatwiają funkcjonowanie w wielokulturowych środowiskach. W świecie pełnym nowych wyzwań, kształtowanie odpowiedzialnych i zaangażowanych w działania postaw pozwoli efektywniej współdziałać z innymi w tak ważnych dzisiaj kwestiach, jak: zmiany klimatyczne, przeciwdziałanie nietolerancji, nienawiści czy społecznemu wykluczeniu. Kompetencje międzykulturowe to także dzisiaj ważna umiejętność na

globalnym rynku pracy, gdzie absolwenci szkół pracują online w międzynarodowych zespołach bądź w bezpośrednim otoczeniu migrantów np. z Ukrainy. Aby się mogli w nich odnaleźć, przygotowujemy ich do takiej przyszłości już w przedszkolach.

Z wielobarwnej i słonecznej Hiszpanii przywieźliśmy dużo uśmiechu, który w hiszpańskich szkołach jest wszechobecny, a gościnnym andaluzyjskim nauczycielom zostawiliśmy zaproszenie do odwiedzenia naszego województwa z albumem promującym Kujawsko-Pomorskie i jego walory.

Uczestnicy wizyty studyjnej do Andaluzji

Danuta Potręć, dr Dominika Wojtasińska
KPCEN w Toruniu

Radowo Małe – szkoła z wizją przyszłości

Radowo Małe to niewielka wieś w województwie zachodniopomorskim. W tej wsi jest poczta, sklep „Dino” i mały kościół oraz nieduży – jak wiele innych w podobnych wsiach – budynek szkoły podstawowej... i na tym kończy się nasze stereotypowe widzenie szkoły w wiejskim środowisku.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu zorganizowało wyjazd studyjny do wspomnianej szkoły jako placówki innowacyjnej i niezwyklej. Dyrektorzy i nauczyciele z województwa kujawsko-pomorskiego pojechali tam po inspirację, wiedzę i wiarę, że można przeprowadzić coś, co inni uznaliby za niemożliwe. Szkoła Podstawowa im. Kornela Makuszyńskiego w Radowie Małym należy do sieci Ashoka, międzynarodowego stowarzyszenia innowatorów wyszukujących i zrzeczających osoby

wprowadzające niekonwencjonalne rozwiązania problemów społecznych i jest określana „szkołą z mocą zmieniania świata”. Dyrektor szkoły Ewa Radanowicz, pomysłodawczyni innowacyjnej szkoły, przywitała uczestniczki wyjazdu i opowiedziała o placówce: jak działa, co jest jej misją i wizją, jakimi wartościami się kieruje, w jaki sposób dzieci i młodzież uczą się.

PRIORYTETY

Ewa Radanowicz 18 lat temu zdecydowała się na zmianę – podkreśla w rozmowach, że są szkołą w ciągłej zmianie – stawiając na rozwój umiejętności uczniów, a nie na poprawę efektów nauczania, chociaż byli szkołą o niskich wynikach. Nadal nauczyciele rozwijają kompetencje uczniów, a konsekwencją tego okazało się podniesienie wyników nauczania do bardzo wysokich.

Od dwóch lat priorytetem szkoły są:

1. Dobrostan uczniów i nauczycieli.
2. Rozwój kompetencji i wychowanie.
3. Wiedza i umiejętności szkolne.

Wizja szkoły brzmi „Jesteśmy szkołą kompetencji”. Dyrektor szkoły jest otwarta na pomysły nauczycieli, wspiera ich inicjatywy. Innowacyjność i kreatywność idzie w tej szkole w parze z przemyślanym, systemowym działaniem i planowaniem pracy.

Przestrzeń szkolna jest atrakcyjnie zaaranżowana: wystawy prac dzieci, doświadczanie świata, antyczne szafki, szafeczki, półki, a i stare drzwi od stodoły. Wszystko z duszą, odświeżone, niezniszczone, wykonane i zebrane w projektach. Uczestnicy wyjazdu studyjnego podziwiali dobrze wyposażone trzy pracownie: teatralną, kuchenną i podróżniczą, w których dzieci z klas I–III mają zajęcia.

Konsultantki KPCEN z Ewą Radanowicz. Fot. Dominika Wojtaszka

PRACOWNIE EDUKACYJNE

Szkoła ma trzy główne pracownie: teatralną, kuchenną i podróżniczą. W każdej z tych pracowni dzieci zdobywają konkretne kompetencje. W pracowni teatralnej prowadzone są zajęcia z zakresu m.in. języka polskiego, historii, edukacji artystycznej. Uczniowie doskonalą się w autoprezentacji, poznają siebie, uczą się wrażliwości na innych i współpracy. W pracowni kuchennej ćwiczą zagadnienia matematyczne, np. mierzenie, ważenie – pracują w grupie i planują swoją pracę. W pracowni podróży dzieci poznają tematykę przyrodniczą i geograficzną – doświadczają świata, uczą się stawiania pytań i rozwijają swoją świadomość na temat otaczającej je rzeczywistości.

Podstawa programowa wpisana jest w działania pracowni. Dzieci uczą się w nich 6 godzin ty-

godniowo, wymieniając się. Dla starszych uczniów jest pracownia „Graty i antykwariaty” oraz laboratorium. Realizują oni bloki tematyczne zwane „stołami mądrości”. Na korytarzach podziwiać można rzeczy wykonane przez uczniów w pracowniach ceramiki i witrażu. Zajęcia we wszystkich tych pracowniach służą rozwijaniu kompetencji miękkich, dzieci nabywają umiejętności selekcjonowania informacji i prezentowania zdobytej wiedzy, opanowują techniki uczenia się. Praca w pracowniach tematycznych to również okazja do kształtowania postaw, uczenia odpowiedzialności i umiejętności decydowania. Dyrektor i nauczyciele z Radowa Małego podkreślali, że uczniowie uwielbiają takie lekcje, podbudowują one ich samoocenę, a i rodzice widzą wymierne efekty tych zajęć.

Nauczyciele 3-4 razy w roku organizują dla uczniów projektowane okazje edukacyjne, które mają motywować dzieci do pracy projektowej. Inspiracją dla takich działań była Wrocławska Szkoła Przyszłości prof. Ryszarda Łukaszewicza.

SYSTEM PRACY Z UCZNIAMI

„Laby” to 10 przeróżnych warsztatów, w których uczestniczy młodzież z klas od IV do VIII w każdą środę na 3 i 4 godzinie lekcyjnej. Laby uczniowie wybierają sami na pół roku, potem zmieniają na inne. Są one obowiązkowe.

• Program dobrostan

W przedszkolu to relaksacja, rehabilitacja, ćwiczenie uważności, plastyka sensoryczno-artystyczna, rozwijanie manualne.

Program ten jest realizowany codziennie przez kilka minut. W klasach I–III dochodzą ćwiczenia Denisona, masaże. Natomiast w klasach IV–VIII to praca w kręgu, warsztaty uważności, relaksacji, praca ze stresem, zwrócenie uwagi na rozwój osobisty.

• Aktywna przerwa

To 45 minut, z tego 10 minut zaplanowane jest na obiad, a resztę czasu przeznacza się na wyjście na dwór i spędzenie czasu na powietrzu (pogoda nie ma znaczenia), wypełniając go zabawą na dobrze zaprojektowanej, zresztą przez uczniów, przestrzeni wokół budynku szkoły. Aktywna przerwa jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów.

• Uczymy się uczyć

Warsztaty „Jak się uczyć” to przekazywanie informacji uczniom, jak uczy się mózg, to poznawanie

siebie, swoich profilów sensorycznych. Poznawanie i ćwiczenie technik uczenia, ale również wzmacnianie poczucia wartości, swoich mocnych stron. Na tych warsztatach zaplanowane są ćwiczenia relaksacyjne, pomocne w kształceniu świadomości swojego ciała.

• Biuro Pracy Indywidualnej (BPI)

Nauczyciele układali zadania dla uczniów pod okiem specjalistów, ekspertów, często wyjeżdżając w celu intensywnej pracy zespołowej na dzień lub dwa poza Radowo Małe, na przykład nad morze. Zadania to tzw. zadania z treścią, o charakterze interdyscyplinarnym, podzielone na kilka typów, np. detektywistyczne, projektowe, łączące zagadnienia

z języka polskiego z matematyką itd. Z bazy zadań uczniowie wybierają te, którymi chcą się zająć, sami je rozwiązywać. Jeden nauczyciel opiekuje się grupą 14 uczniów i czuwa nad ich pracą, jest mentorem i tutorem. Z czasem uczniowie zgłosili gotowość do samodzielnego układania zadań, a zatem są również autorami niektórych z nich. Najpierw uczeń sam próbuje rozwiązać zadanie, następnie może poprosić o pomoc kolegę lub koleżankę. Jeśli nadal ma problemy, przychodzi do nauczyciela. BPI składa się z bazy zadań, planu pracy i zeszytów. Podczas Dnia Eksperta młodzież prezentuje jedno zadanie w formie plakatu, filmu lub prezentacji.

Praca z uczniami odbywa się w trzech zakresach

1/3	1/3	1/3
• pracownie tematyczne	• praca z nauczycielem – mistrzem (zwykle lekcje)	• praca indywidualna (Biuro Pracy Indywidualnej – BPI)
• grupy mieszane wiekowo	• mogą być tradycyjne metody pracy	• poznawanie siebie
• kształtowanie kompetencji	• porządkowanie wiedzy	• uczenie uczenia się
• realizuje kilku nauczycieli	• przekazywanie informacji zwrotnej	• uczenie się planowania
• zajęcia bez ocen	• ocena	• uczenie się decydowania
		• branie odpowiedzialności za siebie
		• decydowanie, czy chcę być oceniany

CIĄGŁA ZMIANA I DOSKONALENIE

Nauczyciele jeżdżą do szkół w różnych krajach europejskich. Uczą się w nich nowych rozwiązań edukacyjnych. Podpatrują innowacyjne działania, ich sensowność, a następnie dopasowują do potrzeb uczniów w Radowie Małym. Jak podkreśla Ewa Radanowicz – samo wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań nie wystarcza. Kluczowa jest systematyczność takiej pracy z uczniami, by zautomatyzować u dzieci pewne umiejętności. Praca tworząca to proces, a nie akcydentalne urozmaicenie codziennych zajęć.

Dziękujemy dyrektorze szkoły Ewie Radanowicz za przyjęcie konsultantów, dyrektorów i nauczycieli oraz zorganizowanie zajęć warsztatowych dla uczestników wyjazdu. Nauczycielom: Jackowi Mielcarkowi za oprowadzenie nas po szkole, pokazanie pracowni i wszelkie wyjaśnienia oraz Elwirze Stawskiej, Kamili Pesiakowskiej, Alinie Tchurcz i Joannie Mały za zapoznanie nas z pracą w pracowniach, „labach” i Biurze Pracy Indywidualnej.

WARTO ZAPAMIĘTANIA SĄ ZDANIA

USŁYSZANE PODCZAS WIZYT:

1. Ile razy widzimy dzieci, a ile razy podstawę programową?
2. Brakowało nam komunikowania się między nami nauczycielami.

3. Nauczyciele mają problem z planowaniem, stawiają za dużo celów.

4. Zrób jedno zadanie, ale konkretnie, niech dziecko przetworzy, poczuje...

5. Ważne jest działanie zespołowe i myślenie systemowe.

6. Szkoła przyjazna to taka, żeby dzieci chciały do niej przyjść, były ciekawe, zadawały pytania, chciały poznać odpowiedzi.

7. Ważne są pasje nauczycieli.

8. Najpierw trzeba zaopiekować się człowiekiem, a potem go uczyć.

Wizyta w Radowie Małym jest jednym z wielu dowodów na to, że warto organizować wyjazdy studyjne. Organizacja i merytoryczna strona wyjazdu zostały wysoko ocenione przez uczestników. Wyjazd został zorganizowany przez zespół ds. współpracy międzynarodowej i wyjazdów studyjnych – Marzenę Wierzbicką, Wiesławę Kuban i Danutę Potręć. Otwartość, dawanie przestrzeni innym, by mogli sięgać coraz wyżej, pokonywanie trudności wewnętrznych i zewnętrznych oraz cierpliwe realizowanie swojej wizji edukacji to przepis na „szkołę z mocą zmieniania świata”, do której przyjeżdżają nauczyciele z całej Polski po inspirację. Warto pamiętać, że „szkoła w zmianie” zaczyna się od nas, w nas!

Konferencja warsztatowa eTwinning „Inspiracja, Współpraca, Rozwój”

W wyniku współpracy Krajowego Biura eTwinning, Szkół eTwinning i laureatów ogólnopolskiego konkursu „Nasz projekt eTwinning” została zorganizowana konferencja „Inspiracja, Współpraca, Rozwój”, która odbyła się 8 października 2019 roku w Warszawie. Była to niezwykła okazja do spotkania doświadczonych eTwinnersów z całej Polski. Region kujawsko-pomorski reprezentowany był przez nauczycieli zaangażowanych w program eTwinning: Magdalenę Bartoszyńską oraz Katarzynę Nuszkiwicz-Stopczyńską ze Szkoły Podstawowej nr 28 im. prof. Henryka Arctowskiego w Toruniu, Annę Smej-Robak ze Szkoły Podstawowej nr 41 z Oddziałami Sportowymi im. Romualda Traugutta w Bydgoszczy oraz Dorotę Niezboralę ze Szkoły Podstawowej nr 11 im. Stefana Batorego w Inowrocławiu. Województwo kujawsko-pomorskie reprezentowała również Katarzyna Sopolnińska, ambasadorka programu eTwinning oraz nauczycielka ze Szkoły Podstawowej nr 11 im. Stefana Batorego w Inowrocławiu.

Fot. M. Bartoszyńska

WYKŁADY I STOISKA

Konferencję rozpoczął wykład ekspertów: Moniki Mojsiejonek oraz Kamila Matrasy, nauczycieli ze Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Zaborze, województwo lubuskie – niezwykle doświadczonych

eTwinnersów, ambasadorów programu eTwinning, nagrodzonych za zrealizowane projekty w wielu konkursach europejskich eTwinning oraz w innych konkursach o zasięgu krajowym i europejskim. Prelegenci zaprezentowali zrealizowane działania ze swoimi uczniami w projektach międzynarodowych. Szczególnie zwrócili uwagę na znaczenie doświadczania współpracy międzyludzkiej, dzięki której zarówno nauczyciele, jak i uczniowie otwierają się na innych ludzi, inne kultury, zwyczaje, języki. To właśnie współpraca, według nauczycieli ze szkoły w Zaborze, sprawia, że niemożliwe staje się możliwe.

Po wykładzie reprezentanci Szkół eTwinning oraz laureaci ogólnopolskiego konkursu „Nasz projekt eTwinning” zaprezentowali efekty swojej działalności na specjalnie przygotowanych stoiskach szkół. Można było na nich zapoznać się z pracą nauczycieli z całej Polski, obejrzeć wytwory prac uczniowskich powstałe w trakcie realizowanych projektów oraz wymienić doświadczenia i poszukać inspiracji na kolejne działania z uczniami.

WARSZTATY

Następnie rozpoczęła się sesja warsztatowa o nazwie TeachMeet. W czasie konferencji odbyły się trzy tury sesji TeachMeet, podczas których doświadczeni w programie eTwinning nauczyciele przygotowali prezentacje demonstrujące ich codzienną pracę przy realizacji projektów eTwinning. Podczas sesji prelegenci zaprezentowali narzędzia i metody pracy wykorzystywane w projektach, źródła pomysłów na realizowane projekty, sposoby na zaangażowanie członków społeczności lokalnych. Pokazali także, co było cenne dla uczestników, w jaki sposób rozpocząć przygodę z programem eTwinning i jak zrealizować dobry projekt eTwinning na poziomie krajowym i europejskim.

Wraz z sesjami TeachMeet odbyły się również trzy tury sesji warsztatowych, których głównym tematem były nowoczesne technologie w nauczaniu. Niezwykle ciekawe warsztaty prowadzone przez praktyków projektów eTwinning cieszyły się dużym powodzeniem wśród zgromadzonych nauczycieli.

TEMATYKA WARSZTATÓW

Podczas konferencji przeprowadzono warsztaty o następującej tematyce:

(opracowanie na podstawie opisu warsztatów przygotowanych przez Krajowe Biuro eTwinning Warszawa)

1. *Symbole w edukacji przedszkolnej – jakość komunikacji dzieci w wieku przedszkolnym w kontekście projektów eTwinning*, Agnieszka Besser-Krysiak

Warsztaty dotyczyły różnych form komunikacji pomiędzy dziećmi w wieku przedszkolnym. Nauczyciele poznali formy wykorzystania takich elementów jak symbole graficzne, elementy myślenia wizualnego, elementy języka migowego, gesty, kodowane wiadomości. Zostały zaprezentowane formy adekwatne do wieku i ograniczeń językowych dzieci oraz sposób jej przekazu za pomocą sprzętu (programów) IT.

2. *Pilaki 3D*, Dorota Deroń

Wykorzystywanie nowych technologii na zajęciach w edukacji wczesnoszkolnej na przykładzie pisaków 3D. Prezentacja metod, narzędzi w realizacji podstawy programowej w oparciu o realizowane projekty eTwinning.

3. *Innowacje na zajęciach humanistycznych*, Joanna Krzemińska

Podczas warsztatów uczestnicy dowiedzieli się, dlaczego warto pracować metodą projektu, poznali narzędzia, dzięki którym praca na zajęciach jest nie tylko atrakcyjna, ale również efektywna, przekonali się, jak dzięki nowym mediom włączyć do zajęć polonistycznych (humanistycznych) elementy kodowania i programowania, dowiedzieli się, jak łączyć treści przynależne różnym przedmiotom.

4. *TIK-owy niezbędnik nauczyciela, czyli jak ułatwić*

sobie pracę z uczniami, Małgorzata Łaska

W trakcie warsztatów zaprezentowane zostały narzędzia TIK, które usprawniają pracę na lekcji, pozwalają na uzyskanie szybkiej informacji zwrotnej,

eliminują tradycyjne kartkówki/karty pracy i przede wszystkim angażują uczniów. Są one także przydatne przy realizacji projektów eTwinning.

5. *STEAM – interdyscyplinarne projekty łączące przedmioty science i artystyczne w szkole podstawowej*, Tomasz Orda

Warsztaty dotyczyły projektów, wpisujących się w metodykę i założenia STEAM-u, gdzie S oznacza przedmioty science, T to technologie, E – engineering, A – arts i M, czyli math. Projekty te dostarczają uczniom interdyscyplinarną radość poznawania świata. Połączenie przedmiotów przyrodniczych i artystycznych w międzynarodowych projektach realizowanych za pomocą platformy eTwinning gwarantuje integrację programów nauczania w obrębie różnych przedmiotów, innowacyjną realizację projektów i podstawy programowej nauczania, współpracę społeczności szkolnej, a także podnoszenie jakości pracy szkoły.

6. *Jak szybko i efektywnie zaprezentować działania w projektach?*, Barbara Pylas

Narzędzia do prezentowania wypracowanych materiałów: animoto – prezentacja zdjęć, padlet – łatwa komunikacja na określony temat, canva – plakat w 5 minut, storyjumper – książeczka elektroniczna nie tylko dla dzieci.

7. *Escape room w klasie i w projekcie*, Katarzyna Sopolnińska

Warsztaty dotyczyły tworzenia własnych escape roomów. Zadania można wykorzystać zarówno na lekcjach, jak i w pracy projektowej: na początku w celu poznania partnerów, w trakcie do wspólnego tworzenia zadań i do ewaluacji działań.

8. *Nauczanie przez programowanie*, Małgorzata Woźniak

Elementy kodowania na lekcjach dowolnego przedmiotu z wykorzystaniem robotów, takich jak: Photon, Codey Rocky oraz wiele innych.

9. *Inspiracja, Współpraca, Rozwój – w wybranych projektach matematycznych w edukacji małego dziecka*, Katarzyna Zajączkowska

Twórcze rozwiązywanie problemów matematycznych, matematyzacja czynności dnia codziennego, budowanie świadomości o różnych sposobach uczenia się.

Konferencja okazała się dużym sukcesem Krajowego Biura eTwinning, o czym świadczyła duża liczba przybyłych na wydarzenie edukacyjne nauczycieli i entuzjastyczne relacje uczestników odnośnie poziomu merytorycznego przygotowanych sesji i warsztatów, dobrej organizacji oraz atmosfery panującej w trakcie konferencji. Wszyscy uczestnicy wychodzili z warsztatów i sesji pełni inspiracji i pomysłów na nowe projekty

I Laboratorium Daltońskie

Pierwsze laboratorium daltońskie dobiegło końca. Sobornie spotkanie w Daltońskim Samorządowym Przedszkolu nr 2 w Szubinie przy współorganizacji Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli na czele z panią Grażyną Szczepaniak oraz panią Krystyną Karpińską miało charakter użytkowego rozpowszechnienia koncepcji Planu Helen Parkhurst w województwie kujawsko-pomorskim. Praktyczna realizacja rozwiązań, jakie niesie idea planu daltońskiego, była nadrzędnym celem spotkania, które ukazało fundamentalne filary: współpracę, odpowiedzialność i samodzielność. Filary, które, przepłatając się i współistniejąc, tworzą strukturę formy realizacji zagadnień podstawy programowej na drodze codziennego rozwoju dziecka.

Powitanie gości przez gospodarza i dyrektora placówki panią Irenę Mastalerz oraz przybliżenie aspektu drogi do zdobycia certyfikatu przedszkola daltońskiego inaugurowało spotkanie. Natomiast etymologię oraz teoretyczną wizję koncepcji zaprezentowała Grażyna Szczepaniak, sytuując Helen Parkhurst w miejscu i czasie jej aktywności. Izabela Szpotańska ukazała szczegółowe rozwiązania planu daltońskiego, jakie funkcjonują i są na stałe przyjęte w placówce, z uwzględnieniem jej specyfiki, rodzaju, inspiracji kulturowych. Zwróciła także uwagę na oddziaływanie koncepcji planu daltońskiego na dzieci, ich rozwój i funkcjonowanie poza przedszkolem.

Uczestnicy warsztatów zostali podzieleni na mniejsze grupy, by każda mogła wziąć udział w trzech zaproponowanych zajęciach. Wszystkie trzy spotkania koncentrowały się na określonym elemencie pedagogiki daltońskiej, uwzględniając naturalnie jej wszystkie, nierozdzielne ogniwa. Pierwsze warsztaty zwracały uwagę na odpowiedzialność. Monika Tews-Ciężka oraz Elżbieta Kwiczińska zaprezentowały wykorzystanie surowców wtórnych do wykonania instrumentów: kastanietów, grzechotek, instrumentów szarpanych i talerzy muzycznych. Uczestnicy wykonywali według instrukcji wylosowany instrument i wspólnie zagrali na nich utwór muzyczny. Dowiedzieli się także, w jaki sposób dzieci pełnią określone funkcje i dyżury - wszystko zwizualizowane na tablicach i planszach w sali. Kolejne zajęcia przygotowane przez Jolantę Storzyską i Klaudję Jamkę ukazały oblicze współpracy. Podczas nich nauczyciele wzięli udział w kodowaniu, programowaniu, rozwiązując zadania podczas gry planszowej na macie edukacyjnej, rozwiązując szyfr przestawieniowy, uzupełniając trasę dla ozoboty z uwzględnieniem kodów oraz układając klocki Lego WeDo. Na trzecich warsztatach u

Olgi Nowak, Martyny Ucińskiej i Anny Ucińskiej można było zwrócić uwagę na aspekt samodzielności. Uczestnicy podzieleni na mniejsze zespoły stworzyli miniprzyjęcia w trzech krajach (USA, Włochy, Polska), nieprzypadkowych, gdyż w nich twórczyni planu daltońskiego miała i kontynuuje swoje dzieło. Każdy nauczyciel był odpowiedzialny za jedno zadanie. Na warsztatach należało przygotować strój, dekorację, potrawę i nakrycie do stołu według instrukcji. Wyjaśniono również zasady działania zegara daltońskiego oraz sygnalizatora w codziennej pracy z dziećmi, a także zwrócono uwagę na zobrazowany plan dnia.

Filary wyeksponowane podczas zorganizowanych spotkań praktycznych przepłatały się, ukazywały metodyczne rozwiązanie i angażowały uczestników zarówno do współpracy, ale wymagały też odpowiedzialności i samodzielności. Zajęcia zwińczyła swoista refleksja, która dała możliwość zmierzenia się oczekiwań ze stanem faktycznym po wykonaniu zadań, budząc wiele spostrzeżeń, pytań i inspiracji.

Pani Krystyna Karpińska odegrała bardzo znaczącą rolę w przedsięwzięciu, ilustrując niczym kronikarz cały przebieg spotkania. Ekspozowała najważniejsze hasła zobrazowane w formie graficznej, upamiętniając tym samym szczegółowo zaprezentowane treści oraz przesłanie, które niosło za sobą I laboratorium daltońskie w każdym jego momencie.

Hasło twórczyni koncepcji Planu Daltońskiego *Nie rób za mnie nic, co potrafię zrobić sam* udało się na spotkaniu zaszczerpić uczestnikom warsztatów. To właśnie ta myśl miała na celu rozbudzić motywację do intensyfikowania działań i aranżowania sytuacji, w których podopieczni, choć czasem nieudolnie, ale samodzielnie, będą mieli szansę wykonywać różnorodne czynności. Kształtując przy tym umiejętność współpracy i odpowiedzialnie podchodząc do zadań czy problemów.

Pamiętką, jaką każdy uczestnik otrzymał, był papierowy balonik, wykonany przez Wioletę Wojtalewicz, Marię Berendt i Izabelę Kaszewską. Balonik, który stał się symbolem placówki, laboratorium, zaakcentowany w motywie wystroju miejsca spotkania dzięki kreatywności Anny Kluski. Balonik, który jest znakiem, że można wznieść się dokądkolwiek się chce, ponad to, co zwyczajne, oczywiste i znane. Balonik, który jest metaforą wolności, odejścia od schematu. Balonik, którym może wyruszyć każdy, pokonując strach, wątpliwości, nieśmiałość. Z pewnością ciąg dalszy nastąpi. Nie tylko w szubińskim przedszkolu.

Edukacja ekologiczna

zestawienie bibliograficzne w wyborze

KSIĄŻKI

1. Dla słusznego wieku w młodości ducha ; Do poczytania wspólnie z wnukami i dla ich przyszłości / Anna Kalinowska, Anna Batorczak // Warszawa : Fundacja Ziemia i Ludzie, 2013. - 81, 35 s.
2. Duchowe życie zwierząt / Peter Wohlleben // Kraków : Wydawnictwo Otwarte, 2017. - 264, [8] s.
3. Dydaktyczne „Tropy” zrównoważonego rozwoju w edukacji / Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2013. - 144 s.
4. Dyscypliny humanistyczne i ekologia / Włodzimierz Tyburski // Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013. - 390 s.
5. Edukacja ekologiczna w Drugiej Rzeczypospolitej / Edyta Wolter // Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2013. - 586 s.
6. Edukacja społeczno-przyrodnicza dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym : podręcznik dla studentów / Alina Budniak // Kraków : Oficyna Wydawnicza Impuls, 2014. - 306 s.
7. Ekologia / David Peterson del Mar // Poznań : Zys i S-ka, 2010. - 270 s.
8. Ekologia : eksperymentalna analiza rozmieszczenia i liczebności / Charles John Krebs // Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. - XVIII, 647 s.
9. Ekologia i ochrona środowiska // Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN : Agora, 2011. - 192 s.
10. Ekologia krajobrazu / Andrzej Richling, Jerzy Solon // Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. - 464 s.
11. Ekologiczny projekt w kompetentnej szkole, czyli o szkolnych projektach ochrony lokalnej przyrody realizowanych w ramach Kampanii „Szkoły dla Przyrody” // Bystra : Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot, 2010. - 95 s.
12. Ekoturystyka / Dominika Zaręba // Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010. - 180 s.
13. Etyka środowiskowa w edukacji ekologicznej / Beata Gola // Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2018. - 432 s.

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

1. Butelka w akcji / Honorata Sklepik // „Przed-szkole : miesięcznik dyrektora” 2018, nr 10, s. 60-61
2. Jak rozwijać postawę proekologiczną wśród uczniów zgodnie z ideą upcyklingu / Aleksandra Kubala-Kulpińska // „Życie Szkoły” 2018, nr 9, s. 17-21
3. Kaczor Zenek ratuje środowisko / Marta Barszczowska // „Świetlica w Szkole” 2019, nr 5, s. 18-19
4. Krag tematyczny – las / Beata Kozłowska // „Wychowanie w Przedszkolu” 2019, nr 2, s. 56-59
5. Królowie warzyw i owoców / Paulina Iliska // „Remedium” 2017, nr 5, s. 26-28
6. Kształtowanie kultury ekologicznej wśród uczniów klas początkowych / Piotr Kowolik // „Nauczyciel i Szkoła” 2017, nr 2, s. [121]-132
7. Między dzieciństwem a dorosłością - dzieci odkrywają przyrodę / Eugenia Iwona Laska // „Nauczyciel i Szkoła” 2017, nr 2, s. [25]-37
8. Mikrotruciele w naturze - czyli o tym, co nam szkodzi / Małgorzata Murawska, Anna Kaszuba-Dębska // „Wychowanie w Przedszkolu” 2018, nr 1, s. 62-64
9. Pedagogika ekologiczna - wybrane problemy / Adam Kowalak // „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2017, nr 9, s. 3-12
10. Prezenty przyjazne Ziemi / Danuta Elsner // „Dyrektor Szkoły” 2017, nr 11, s. 52-53
11. Problem ekologii na kartach pamiętników w XIX wieku / Dorota Szpara // „Nauczyciel i Szkoła” 2018, nr 2, s. [65]-76
12. Szanse, cele i możliwości edukacji ekologicznej nauczycieli z wykorzystaniem mediów i webGIS / Joanna Angiel, Paulina Pokojka, Wojciech Pokojski // „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2017, [nr] 2, s. 52-62
13. Wychowanie przedszkolne jako szansa skutecznej zmiany proekologicznej / Jolanta Rusaczyk // „Wychowanie w Przedszkolu” 2018, nr 8, s. 32-37
14. Zero Waste, czyli życie bez śmieci / Danuta Elsner // „Dyrektor Szkoły” 2018, nr 3, s. 46-50.

KUJAWSKO-POMORSKIE
CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI
W BYDGOSZCZY
PLACÓWKA AKREDYTOWANA

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
ul. Matejki 15A, 85-800 Bydgoszcz, Pomorskie, Polska

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Multikino

AKADEMIA FILMOWA NAUCZYCIELA

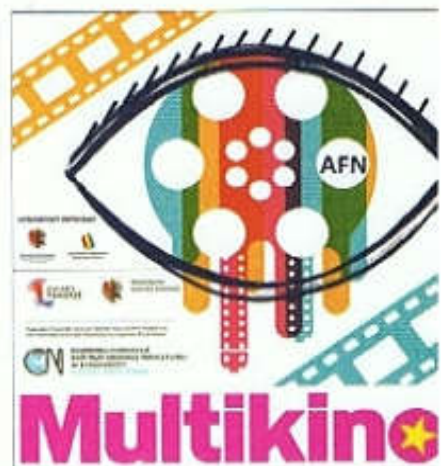
Multikino i Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy łączą siły i pomysły w jednym przedsięwzięciu. W tym roku szkolnym inaugurujemy działalność specjalnego konwersatorium samorozwojowego dla pedagogów: Filmowy Klub Nauczyciela.

Intencją edukatorów filmowych Multikina i nauczycieli konsultantów Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy jest przede wszystkim wsparcie nauczycieli w ciekawym i atrakcyjnym realizowaniu treści zapisanych w podstawie programowej, ze szczególnym uwzględnieniem kierunków polityki oświatowej państwa.

Po obejrzeniu każdego filmu dyskusja toczyć się będzie wokół tematów wychowawczych dotyczących dojrzewania i dorosłości.

Zapraszamy do MULTIKINA na comiesięczne spotkania.

Szczegóły: Grzegorz Nazaruk tel. 52 349-31-50 w. 46

KONFERENCJA OGÓLNOPOLSKA

EDUKACJA W CYFROWYM WYMIARZE

PATRONAT HONOROWY:

Ministerstwo Edukacji i Nauki
Kujawsko-Pomorskie
Polska

30 MARCA 2020 r.
WŁOCŁAWEK

wykorzystanie technologii rozszerzonej rzeczywistości AR
i wirtualnej rzeczywistości VR w edukacji

interaktywne formy i metody zachęcające uczniów do nauki za pomocą TIK

indywidualne spotkania i konsultacje ze specjalistami

SZCZEGÓŁY: WWW.CEN.ORG.PL

Ilość miejsc ograniczona

KUJAWSKO-POMORSKIE CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI WE WŁOCŁAWKU
ul. Nowomiejska 15A, 87-800 Włocławek, tel. 54 231 33 42, kpeen@cen.info.pl

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Publiczne, wojewódzkie, akredytowane placówki
doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzone
przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli
w Bydgoszczy

ul. Jagiellońska 9
85-067 Bydgoszcz, PL

stac. 52 349 31 50, fax 52 349 31 03
kom. 697 011 842

www.cen.bydgoszcz.pl
info@cen.bydgoszcz.pl

www.facebook.com/kpcenbydgoszcz

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli
w Toruniu

ul. Henryka Sienkiewicza 36
87-100 Toruń, PL

stac. 56 622 77 47, fax 56 622 31 81
kom. 881 931 025

www.kpcen-torun.edu.pl
kpcen_torun@kpcen-torun.edu.pl

www.facebook.com/kpcentorun

Kujawsko-Pomorskie
Centrum Edukacji Nauczycieli
we Włocławku

ul. Nowomiejska 15A
87-800 Włocławek, PL

stac. 54 231 33 42, fax: 54 412 10 98
kom. 531 431 086

www.cen.org.pl
kpcen@cen.info.pl

www.facebook.com/kpcenwloclawek

